

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

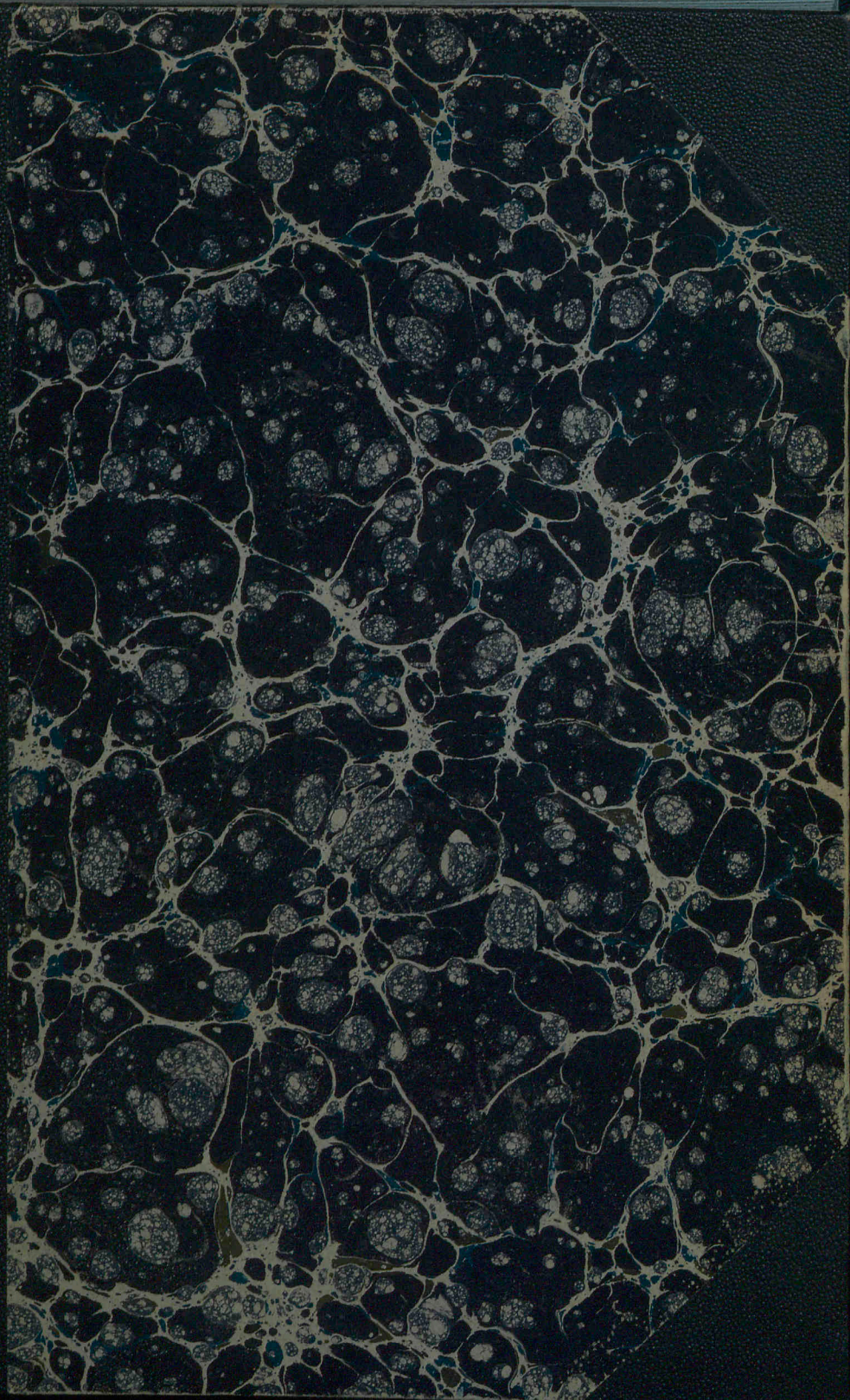
Forfatter(e) | Author(s): Kjær, Jens Jakob.; Udgivet af Forfatterens Sønner ved Kristjan Kjær.
Titel | Title: Et Liv med Forhindringer : en gammel Skolemands Livserindringer
Udgivet år og sted | Publication time and place: København : J. Jørgensen & Co., Ivar Jantzen, 1923
Fysiske størrelse | Physical extent: 102 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

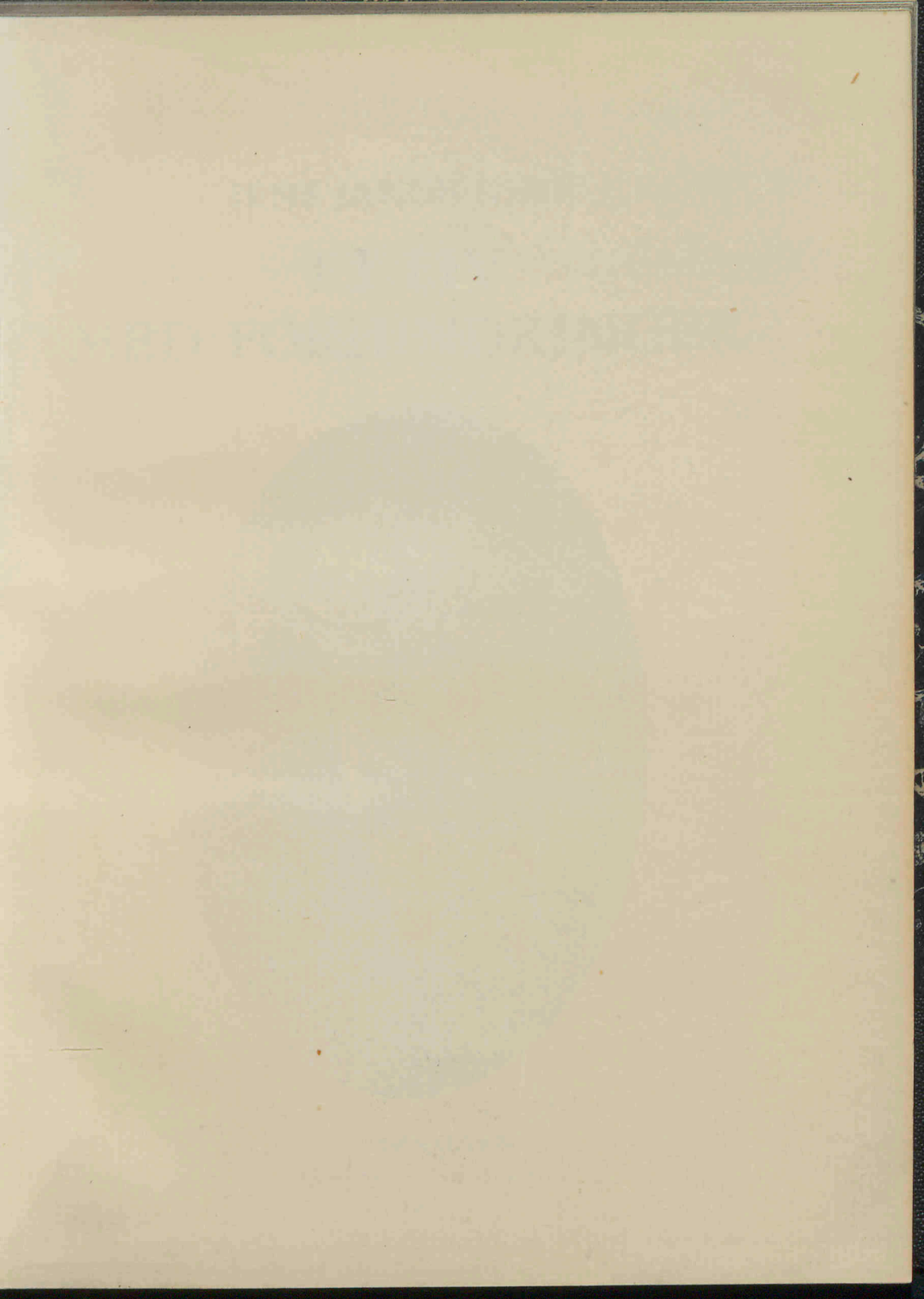
44, -171-8°

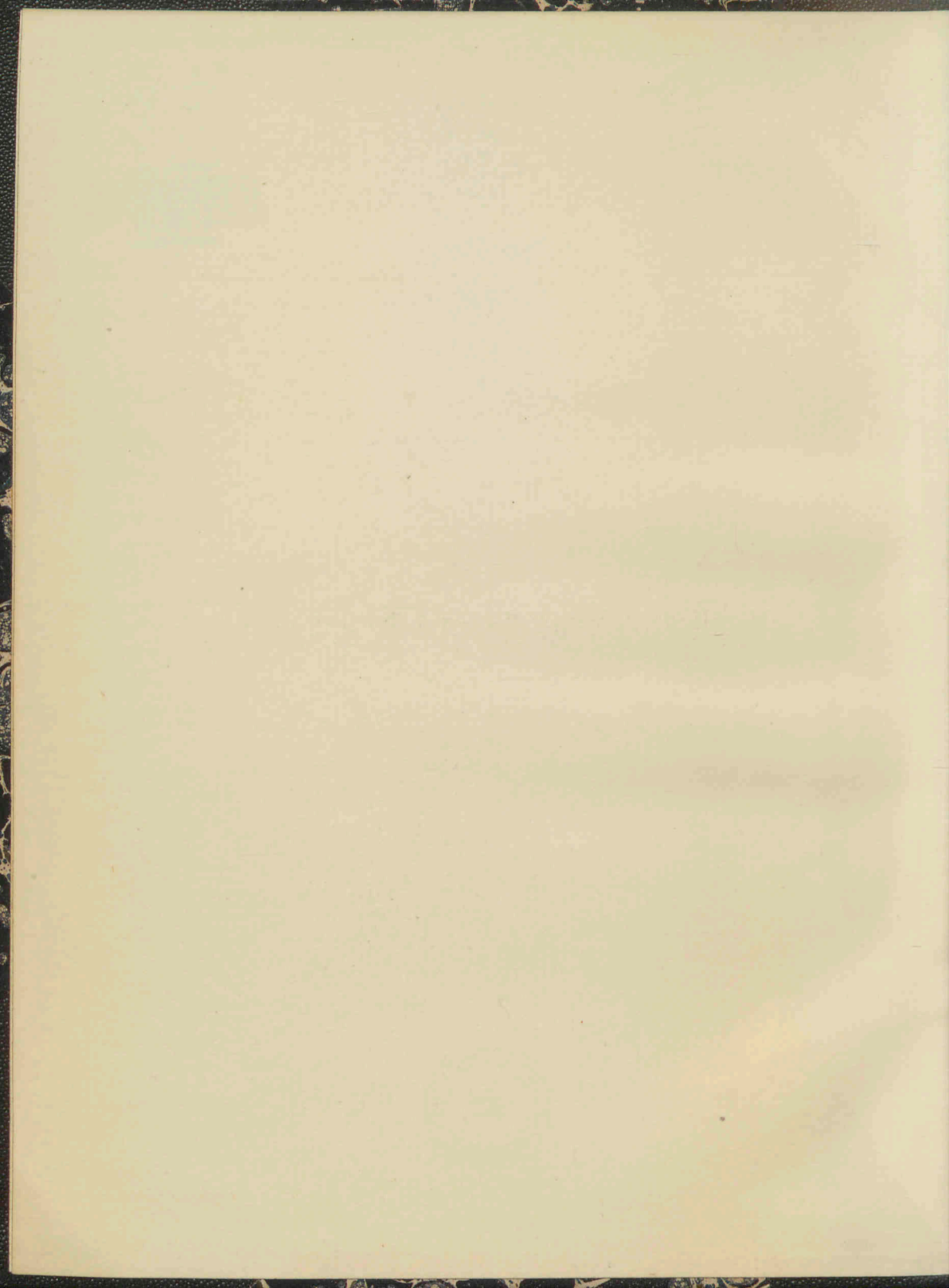
Det Kgl. Bibliotek

130024720625

JENS JAKOB KJÆR
ET LIV
MED FORHINDRINGER

1924. 1053

KØBENHAVN

J. JØRGENSEN & Co. • IVAR JANTZEN

1923

JENS JACOB HENRI

BY

MED. EC.

JENS JAKOB KJÆR

ET LIV

MED FORHINDRINGER

EN GAMMEL SKOLEMANDS
LIVSERINDRINGER

KØBENHAVN
J. JØRGENSEN & Co. • IVAR JANTZEN
1923

UDGIVET AF FORFATTERENS SØNNER

VED

KRISTJAN KJÆR

JENS JAKOB KJÆR
65 Aar

I SYGVEOVNEN (1916)
»Hestene« holder Hvil i Haven

DEN FÆDRENE SLÆGT

Min Farfars Farfar hed Jens Jakob og var født i Underup, et Par Mil Vest for Horsens.

Han og en Broder kom til Vindelev, der ligger lidt oven for Grejsdalen, en Mils Vej fra Vejle. De to Brødre blev gift, bosatte sig i Vindelev og blev hver Stamfader til en Slægt. Broderens Navn har jeg ikke hørt. En Del af hans Efterkommere har jeg kendt; men efterhaanden er de alle udvandret til Amerika.

Jens Jakob blev Gaardejer i Vindelev. Om ham ved jeg kun, at han havde en Søn, der hed Christen Jensen og fik Gaarden efter Faderen. Hans ældste Søn hed Jens Jakob Christensen og blev min Farfar. Disse Navne gaar igen Familien igennem, hveranden hed Christen Jensen, hveranden Jens Jakob Christensen. Jeg er en Jens Jakob, min ældste Søn en Christen Jensen; men da han ingen Søn har, er de to Navne snart uddøde i Slægtens Mandslinie.

Jens Jakob Christensen giftede sig med en Pige fra Egnen; hun hed Maria, det betyder den strenge. Hendes Herkomst har jeg ikke Viden om; jeg ved blot, at hun havde flere Søstre, der blev gift med ansete Mænd, og deres Efterkommere har jeg nu og da truffet paa senere. En af Søstrene endte dog i stor Fattigdom. Jeg har kun een Gang hørt Tale om hende; ved samme Lejlighed saa jeg hende. — Far og jeg kørte gennem Brande derude i Vestereggen; jeg var Kusk.

»Hold midt i Byen!« sagde Far.

Jeg holdt, og han stod af Vognen og tog en Pakke, der var

indsvøbt i et Tørklæde, ud af Magasinet og bad mig følge med. Vi gik og kom til et simpelt Hus, hvor vi gik ind. Det var Fat-tighuset. Vi traf her en lille, tynd, meget gammel Kone. Far aabnede Pakken, der indeholdt en Ost, og den rakte han til den lille Gamling.

»Værsgod, Moster! Her har jeg en Ost til dig fra min Kone!«

Hun blev glad og takkede rørt Far for den gode Gave. Saa gik hun hen til en Skuffe og tog et Træbæger frem og skæn-kede Far en Dram, som han stak ud. Da vi gik hen til Vog-nen, mødte vi en meget sympatetisk Bonde. Han var i Skjorte-ærmer og røg af en sølvbeslagen Merskumspibe. Han havde lagt Mærke til, hvorfra vi kom, og saa lidt spørgende paa os. Vi hilste paa ham, og Far sagde:

»Vi er fra Hvejsel Sogn. Det er min Moster, der bor derinde, og vi har været inde hos hende med lidt.«

Manden tog Piben af Munden og traadte et Par Skridt til-bage:

»Det er pænt af jer. Det er skjønt, naar de yngre kan tænke venligt paa en ældre, fattig Slægtning.«

Vi kørte saa, og jeg har aldrig siden hørt Tale om Fars Mo-ster i Brande Fattighus.

Min Farfar, Jens Jakob Christensen, og en anden Gaardejer, Niels Sørensen af Vindelev, købte i 1810 i Forening et stort og godt Skovskifte i Jellinge for 8000 Rbdlr. De betalte 4000 paa Haanden. For Resten gav de hver en Obligation paa 2000 Rbdlr. og deres gode og gældfrie Gaarde kom med der som Sikkerhed. Det sidste var de nok ikke rigtig klar over. De vidste, at de om kort Tid kunde betale den Klat Skillinger.

Men saa kom Statsbankerotten.

Den havde de ikke regnet med, og nu kunde hverken Sko-ven eller deres gode Gaarde indbringe de 4000 Rbdlr.

Ganske tilfældigt havde Farfar endnu ikke faaet Skøde paa Gaarden; han regnedes for Gaardens Ejer; men Skødet var ikke hans, og da Bankerotten kom, sagde Oldefar, den gamle Christen Jensen:

»Lad kun Skoven ryge ad Hækkenfeldt til; men Gaarden faar de ikke; den er min!«

Lovene var imidlertid strenge i de Tider som atter nu under Verdenskrigen, og Farfar blev idømt Vand og Brød. Lige saa galt gik det med hans Kompagnon.

»Gaarden gaar jeg ikke fra!« sagde Niels Sørensen, og saa gik han ud og hængte sig.

Farfar tog Straffen — og tog den med Sindsro.

Far har fortalt mig, hvor tydeligt han erindrer den Dag, Farfar kom hjem fra Vejle, da han havde *lidt*.

Han var — som adskillige endnu dengang — iført Knæbenklæder, lange, hvide Strømper og hvidskurede Træsko. Folkene var i Marken og rev Hø, da Farfar kom, og han gik straks ud til dem. Han nikkede til dem, tog en Rive og arbejdede med dem, til de var færdig. Han slog Følge med dem hjem til Gaarden og spiste Nadver — Mælk og Grød — sammen med dem — og gik saa til Sengs som ellers.

Det er iøvrigt ikke meget, jeg videre har hørt om ham; men det lidt er kun godt. Han var vel lidt og anset af mange. Der fortælles, at han ofte brugte Ordet »hurtig«, noget, alle, der kendte ham, havde lagt Mærke til. Han havde indprentet min Far den Leveregel, at han altid maatte tro paa sine Evner:

»Hvor du kan se igennem, skal du tro, du kan køre igennem!«

Han led meget af Sygdom; han fik Benedder i sit ene Haandled, og den Sygdom døde han af. Da Mor var lille Pige, besøgte han engang Morfar Hans Buch i Hygum; de vilde da se hans syge Haand; men det var saa forfærdeligt et Syn, at Mor aldrig glemte det.

Lige for nylig har jeg her i Tørring, hvor jeg nu bor, hørt lidt om Farfar Jens Jakob gennem min nys afdøde Fætter Jens Jakob Kloster, der har boet her i Nærheden af Tørring.

Han, J. J. Kloster, havde tjent hos sin Fætter Jens Thomsen i Vindelev og kom i den Tid ofte hos deres nærmeste Nabo Anders Hermansen, fhv. Folketingsmand og tidligere Ejer af

Sandvadgaard. Anders Hermansen var altid flink mod Jens Jakob Kloster, mere end J. J. syntes, der var nogen Grund for. Dagen før han forlod Vindelev, sagde Anders Hermansen til ham:

»A har holdt meget af dig for din Bedstefar Jens Jakob Christensens Skyld, for han var en god og en hæderlig Mand, som a holdt meget af og agtede højt.«

Det var nu i Nytaarsdagene 1917, Jens Jakob Kloster sad inde hos os og fortalte det. Han var en ægte Jens Jakob. I Begyndelsen havde han det meget smaat; men han arbejdede og sled, saa han nu døde som en meget velstaaende Mand.

*

*

*

Da Far var fem Aar gammel, fik han Skøde paa Fædrengaarden i Vindelev, af sin Farfar og Navne Christen Jensen.

Han fik næsten ingen Skolegang, og det var næppe noget stort Savn for ham. Far havde en god, sund Forstand og et praktisk Greb paa alt svært Arbejde. Han regnede sikkert i Hovedet; men Læsning og Skrivning laa ikke for ham; han havde sikkert ikke drevet det vidt, selv om han havde faaet forskriftmæssig Skolegang. Imidlertid holdt han meget af at læse. At høre ham læse højt var nærmest en Gru. Det plagede han nu heller ikke nogen med; men han vilde gerne læse Fortællinger og historiske Romaner. Hans Fremgangsmaade var ikke den almindelige. Naar han var kommen saa langt frem, at han naaede Handlingens Traade, bladede han frem i Bogen for at erfare Gangen i Begivenhederne, og saa gjorde han sig bekendt med Slutningen. Saa kunde han med større Ro læse hele Romanen igennem. Sit Navn skrev han med stor Færdighed; men ud over dette forsøgte han sig aldrig med et Bogstav.

Som ganske ung kastede han sig med stor Iver over Gaardens Drift og viste her megen Omtanke og stor Udholdenhed. Mange gamle Folk har fortalt mig, hvorledes de i Middagspausen saa

ham løbe over til Byens bedst drevne Marker, mens Folkene sov, for at maale Plovfurens Dybde. Paa lignende Maade gjorde han sig bekendt med de dygtigste Landmænds Driftsmaade og tog derefter fat — for at overgaa dem. Han vilde altid være den første, foran alle Naboer: med Saaningen, med Høstarbejdet og med Efteraarsarbejdet. Det var en Egenhed hos ham Livet igennem. Han fyldtes af Tilfredshed, hver Gang han saa, at han atter en Gang var den første.

Han kom aldrig paa Landbrugsskole eller i Lære hos virkelige Foregangsmænd; men hvor han kom, brugte han Øjne og Øren og drog Lære af, hvad han hørte og saa. Markerne paa Gaarden i Vindelev bar den frodigste Afgrøde af Korn og Græs. Men Jorden var ogsaa udmærket, hver eneste Fure fra Toft til fjerneste Udmark. Fars Arbejde gik med Lyst, i Mark som i Stald; men han havde ogsaa en vagtsom og myndig Mor, der med stramme Liner holdt Kursen. For hendes Jernvillie bøjede han sig ubetinget.

Fars to Brødre døde som ganske smaa; men to Søstre voksede op med ham. Den ældste af dem blev en høj og kraftig bygget Kvinde, lidt bydende som Farmor, men forstandig og rettænkende. Den yngste, Lisbeth, var lige modsat: lille, spinkel og uden store Evner; men hun vilde altid snakke med og gerne gøre sig gældende baade i Tide og Utide. Far og Mette Kathrine regnede hende ikke ret meget; de to holdt altid sammen mod den lille, der holdt sig til sin Mor. Hun irriterede dem med sin Pjatten, og de drillede hende til Gengæld og vilde gerne gøre Nar af hende, naar deres Mor ikke var i Nærheden. Var hun det, skulde de nok tage sig i Agt, for hun var den svages Værge.

Far var en smuk Type paa den Tids unge Bønder. Han var velvoksen, svært bygget og havde gode Kræfter. Han vandt tidlig Folks Agtelse, fordi han drev sin Gaard med saa stor Dygtighed. Da han tillige var venlig mod alle og meget tjenstvillig mod, hvem der trængte til en Haandsrækning, var han afholdt af mange.

Men han var som sagt nu og da lidt slem mod sin Søster Lisbeth.

En Dag var de ude at høste. Kornet var svært og tungt. Store Søster kunde nok følge med som Opbringerske; men lille Søster magtede slet ikke Arbejdet. Hun gjorde, hvad hun kunde; men hvor ivrigt hun end sled og asede, blev hun dog længere og længere bagefter. Saa drillede de hende, i Stedet for at hjælpe eller opmuntre hende; de gjorde Nar af hende og pjattede hende ud. Til sidst blev hun helt fortvivlet og løb hjem til Farmor.

Lidt efter kom Farmor ud i Marken. Hun kom med Lisbeths Rive i Haanden og med røde »Bindeærmer«; hun var vred. Nu tog hun selv fat i Lisbeths Sted, og for hende gik Arbejdet som en Leg. Hun svingede det ene store Neg efter det andet ud paa Marken og var hurtig i Hælene paa Far:

»Hug du kun til, min Dreng! A skal nok binde det op!«

Naar han strøg Leen, stod hun over ham og fulgte ham lige i Hælene Skaar efter Skaar. Da de var færdig, kylede hun det sidste Neg langt bort og sagde:

»A vil tænke, at Lisbeth nu maa være ved jer i Fred!«

Saa gik hun hjem. Far var dengang 25 Aar, Farmor 65.

DEN MØDRENE SLÆGT

Mors Farfar hed *Peder Buch* og var Ejer af Kollerup-Gaard, en lille halv Mil fra Vindelev og lige saa langt Nord for Jellinge. Kollerupgaard ligger ind i Kollerup Skov ved Vejen fra Hygum til Vindelev.

I den Gaard blev min Morfar *Hans Buch* født, Aar 1790.

Hans Buch havde flere Brødre. En kom til Vrønding ved Horsens, og der lever endnu en Del Buch'er efter ham. En anden, Niels Buch, bosatte sig i Skibet Sogn ved Vejle; ham holdt vi meget af, og han havde flere dygtige Sønner, der alle kom i gode Stillinger.

Mormor var fra Landsbyen Hygum tæt derved; hun fødtes i en stor Bondegaard, som nu ejes af Sognefogden der. Hun havde elleve Søskende, der alle blev gift ind i velstaaende Gaardmandshjem, undtagen en Søster, som blev gift med Lærer J. Langkjær i Andkjær mellem Fredericia og Vejle. Hun blev Mor til Anders Langkjær, der blev Overlærer i Kolding, og til cand. phil. Ditlev Langkjær, som blev Lærer i København, samt Mormor til den senere saa kendte og ansete Overlærer Jens Langkjær, Nykøbing paa Falster.

Da Morfar *Hans Buch* og Mormor Ane Johanne Andersdatter blev gift i 1820, købte de Halvdelen af *Hygumgaard*. Denne Gaards Ejer havde kort før Statsbankerotten købt, som en senere Efterkommer udtrykte det, »en Pjalt Hus«, og det kostede ham under Bankerotten hele Gaarden.

Mormor var kun 19 Aar gammel og meget smuk, blev der sagt, og hun havde haft mange Bejlere. Hun var en blid og hjertensgod Kone og en udmærket Husmoder.

Morfar Hans Buch var en haard Mand, ikke just mod Mormor, men i det hele taget: mod sig selv, sine Folk og sine Børn — der kom syv ialt, tre Sønner og fire Døtre. Enhver Handling, som han ansaa for en Forseelse, straffede han strengt.

En Dag kom en Mand fra Sandvad til Hygumgaard for at gøre en Del Indkøb. Den ældste Søn, den blide og stiltfærdige Peder, gik inde i Stuen, og den fremmede gav sig i Snak med ham.

»Kender du mig?« spurgte Manden.

»Ja!« svarede Drengen.

»Ved du da, hvad jeg hedder?«

»Du hedder Kristen Slumplykk'!«

Men aldrig saa snart var Ordet Slumplykke ude af Drengens Mund, før Morfar gav ham en Lussing, saa han røg langt hen ad Gulvet. Den fremmede forstod godt, at Drengen ikke vidste andet Navn til ham, for alle kaldte ham Kristen Slumplykk'. Han fortalte siden, at han næsten kunde græde, fordi den rare, uskyldige Dreng fik den Medfart. — Men Morbror Peder var

nu den, der fik de fleste Hug. Morbror Anders, som var eet Aar yngre, var mere durkdreven og forstod mangan Gang at knibe udenom en Afstraffelse.

Morfar Hans Buch var ca. 64 Tommer høj, ikke just svær, men velbygget og havde forholdsvis store Hænder og Fødder. Hans Ansigt var tiltalende og røbede megen Intelligens. Det var forbavsende, som han lignede Biskop Grundtvig; det har jeg hørt Ditlev Langkjær og andre tale om. Endnu 72 Aar gammel kan jeg ikke se et Billede af Grundtvig, uden jeg maa tænke paa Morfar i Hygum.

Morfar købte snart Resten af Hygumgaard, og han passede Gaarden til Fuldkommenhed. Markerne var flade og nemme at gaa i Lag med. Jorden var af første Klasse og gav rigt Udbytte. Morfar havde et godt Haandelag, et praktisk Greb. Han var en fin Snedker og lavede selv alle deres Møbler.

Det kæreste for ham var dog *Handel*.

Han handlede med alt, der kunde give Penge, dog ikke med Heste. Kohandel var hans Specialitet. Hans Kendskab til Køer og Sikkerhed i at bedømme dem var forbløffende. Men desuden handlede han gerne med Faar, Svin, Huder, Pelsværk, alle Slags Skind, Høleer, Klude og Ben i store Partier. Desuden drev han Kolonialhandel — uden Næringsbevis.

Han var en rigtig Pengepuger.

Han forstod ad alle mulige Omveje at købe billigt og sørgede derefter altid for at faa solgt til en anstændig Pris. Blot en ganske lille Fortjeneste kunde sætte ham i Humør. Han kunde snakke og snakke i det uendelige for at faa en god Handel i Stand. Men han vilde jo fiffe sin Modpart, ja ligefrem snyde ham, hvem han end var: fremmede, Naboer og Venner, ja endog sine egne Svigersønner og Børnebørn, og saa kunde han gotte sig af Hjertens Fryd bagefter. Mig gik han ogsaa i Vejen for; jeg var tidlig inde i hans Branche; men kunde Morfar komme til at købe de Lammeskind, jeg havde faaet Lovning paa, kildrede det ham ind i Benpiberne.

At gøre Forretning, men altid paa Basis af billige Indkøb,

syntes at være en Livsbetingelse for Morfar.

Det var paa den Tid, at Folk der i Egnen nylig var blevet Selvejere. Det gav jo megen Forandring, og ny Lov og gammel Sædvane stødte idelig mod hinanden. Der var især een Ting, Selvejerbønderne i Hygum og mange andre Steder ikke kunde faa ind i Hovedet, og det var, at de ikke vedblivende havde Lov til i Skoven at forsyne sig med det Træ, der var nødvendigt til Gaardens Brug. I Stavnsbaandets Tid havde Bønderne paa Kronens Godser Ret til alt Træ, Gavntræ og Brændsel, og Herremændene gav sædvanligvis deres Bønder samme Ret i Herregaardsskovene, naar de blot ikke forsaa sig paa Vildtet. Efter den nye Ordning maatte de imidlertid hverken komme til Træet eller Vildtet.

Dette Forhold betragtedes som en stor Uretfærdighed. Bønderne holdt paa, at de burde have Ret til at tage Træ i Skovene, hvor de kunde komme af Sted med det.

I Løve, hvor jeg senere var Lærer i ca. 30 Aar, stjal Bønderne engang alt Tømmeret til en hel Gaard, Peder Halles Gaard, fra Velling og Løvet Skove. Bagefter kom der Strid om det, en hel lille Krig blev det, Løve-Krigen, som er beskrevet i en Bog af Forfatteren Bertel Elmggaard. Min Svigerfar har fortalt om, hvorledes 10—16 Karle gik til Skovs om Natten, fældede et af dem selv afmærket Træ, huggede Grenene af og bar Kævlen hjem paa Bærestykker, Par om Par, som naar Lig bæres til Graven.

Morfar Hans Buch i Hygum var fuldt besjælet af samme Aand.

Engang manglede han noget godt Egetræ og inde i Skoven nær derved voksede en passende Eg. Morfar henvendte sig da til den Gaardejer, som førte Tilsyn med Skoven. De havde en Samtale under fire Øjne, og Morfar lod ham forstaa, at den Eg ønskede han at tage, »Prisen« blev bestemt, og Morfar og hans Folk gav sig en Dag kort efter i Lag med Egen. Men det tog lang Tid, inden de blev færdig og fik Stammen paa Vognen, saa de kom først hjem sent paa Aftenen.

Saaledes er Historien; men Morfar fik megen Kvalm af den. Der var jo adskillige, som havde set Hans Buchs sene Hjemefart fra Skoven med en Egekævlé. Folk snakkede om det, og det blev udlagt paa flere Maader. Til alt Uheld kom Historien en meget ondsindet Mand af den farlige Slags for Øre. Han kunde bruge den og udbredte den med stor Ihærdighed, men i forvansket Form: den og den Nat havde Hans Buch i Hygum været i Skoven og havde stjaalet et Læs Træ!

Det blev dog for galt, og nu kunde Morfar ikke lade som ingenting. Han var ikke saa helt glad ved Situationen; *lidt muggent* var der jo ved den. Og han vidste ikke, hvorledes Tilsynsmanden vilde stille sig; han havde jo vovet sig for langt ud; men da der ingen Vidner var, kunde han nægte. Alligevel tog Morfar kraftigt fat og anlagde Sag mod Æreskænderen.

En Dag kom da han, et Par Mænd, der vilde mægle, og Skovtilsynsmanden; de vilde søge Sagen ordnet i Mindelighed. De kom til Sæde, og Sagen blev drøftet igennem. Men pludselig kom Mormor ind, stillede sig foran sin Mand og sagde:

»Det vil a sige dig, Hans Buch: Hvis du gaar hen og slutter Forlig i Dag med den Mand, der saadan har skændt dig Hæder og Ære fra, saa gaar a herfra. For a vil aldrig glemme det, om du ett bliver rensset fuldstændig for hans Beskyldninger imod dig!«

»Nej, Mor!« sagde Morfar. »Vær du kuns rolig. Her bliver ingen Forlig af i Dag, det behøver du ikke og være bange for. Tilsynsmanden var en ordentlig Mand, som ikke gik fra hans Ord. Han sagde aaben og ærlig, hvordan Handelen var gaaet for sig, og Prisen paa Egen, den skulde vi bestemme bagefter.«

Æreskænderen, der forøvrigt var et simpelt og meget slet Menneske, blev dømt og maatte æde sine egne grimme Ord; men forinden havde han faaet lavet en Vise, hvori der stod:

»Og Bukkens ene Horn den sprag
udi den store Eg.
Mullak, mullak, trallera!«

Den Vise fik en Del Udbredelse i den nærmeste Omegn.

Min noget yngre Broder Hans Buch blev opdraget hos Morfar paa Hygumgaard. Han gik i Hygum Skole, og naar han blev uenig med en eller anden i Frikvarteret, begyndte vedkommende at nynne: Og Bukkens ene Horn den sprag! Saa var min Bror, der elskede sin Morfar, hvidglødende af Raseri og for uden videre i Hovedet paa Spotteren, var han end den stærkeste Dreng i Skolen. Blot han hørte de to Ord »Bukkens Horn«, kom Bersærkergangen over ham.

Jeg fik ogsaa Visen stukket ud adskillige Gange, da jeg efter min Konfirmation gik som Dreng i min Mosters Gaard i Jellinge. Men jeg lo altid, og saa var der snart ingen, der gad komme med den. Ved et Gilde i Annexbyen til Jellinge, Hover, sagde Per Avlskarl fra Leerbæk til mig:

»Bukken fra Hygum skal nok have faaet den ene Horn stødt af i en Eg i Kollerup Skov. Han skulde have den anden stødt af ogsaa, for han har snydt mig for otte Skilling i en Handel om en Høle.«

Men jeg gav mig bare til at skoggerle af det sidste, og saa stemte alle de andre i med.

*

*

*

Paa de Tider var der ikke Banker og Sparekasser som nu. Men Morfar Hans Buch i Hygum havde altid Mønten i sit Chatol.

Det Chatol var som en Bank, der aldrig kunde tømmes. Folk gik aldrig forkert, naar de henvendte sig der om Laan, ligemeget om det var store eller smaa. End ikke de uvederhæftige kunde han sige Nej til.

Han tog sjældent Renter af sine Udlaan.

Han overrakte Pengene med sit vindende Smil og sagde nogle venlige Ord. Men han vilde jo rigtignok gerne slaa en Handel af med Laantagerne til Gengæld, og helst med de usikre. Naar de siden søgte nyt Laan hos ham, sørgede de gerne for at have

et eller andet, der kunde handles om. Det var omtrent det samme, hvad det var; han var altid villig til at købe.

Bondeforfatteren Bertel Elmgaards Far, Them Hansen, har fortalt mig en betegnende Historie om Morfars Udlaan. Them Hansens boede i min Fødeby Sandvad, lidt Nord for Hygum. Them Hansen blev senere Gaardejer i Bryrup Sogn, kom i Skolekommissionen og fik saaledes adskillige Gange Ærinde til Løve Skole, hvor jeg var Lærer. Efter endt Eksamen fortalte han ved Aftensbordet følgende:

Them Hansens Far, Gaardejer Hans Berthelsen i Sandvad, havde en Aften i Hvejsel Kro købt en Ejendom i Hvejsel og skulde betale den kontant inden Kl. 8 næste Formiddag. Da Hans Berthelsen kom hjem til Sandvad midt om Natten, jog han Sønnen Them op af Sengen og befalede ham, at han straks skulde gaa op til Hans Buch i Hygum og laane 1600 Rbdlr., da han skulde bruge dem inden Klokkeren otte. Them maatte jo af Sted, kom til Hygumgaard og bankede paa. Morfar kom selv og lukkede op og hørte Drengens Ærinde. Saa tændte han Lys og gik i bart Linned ind til Chatollet, talte 1600 Daler op og gav Drengen dem og lukkede ham ud med en venlig Godnatshilsen.

Og de to Mænd var endda ikke gode Venner. Hans Berthelsen bandede altid over Hans Buch, fordi det var ham, der blev gift med Ane Johanne fra Hygum, for hende vilde Hans Berthelsen selv have haft.

»Hun var den bedste Pige i Vejle Amt!« plejede han at sige. Foruden Handelen havde Morfar dog endnu en Passion. Det var Kapkørsel — »at kjørres«!

Regelmæssig en Gang om Ugen kørte han til Vejle med et stort Læs Korn. Til det Brug havde han et Par vældige store, stærke, velfodrede Heste; til Hjemme- og til Stadsbrug holdt han et Par Blaaskimler.

Han kørte i Fodsgang, til han ved Hørup naede Landevejen. »Saa!« sagde han da med en egen Betonning, og Hestene satte straks i Trav. Nu holdt han Udkig; for alle de Vogne, der var

foran, skulde indhentes, og de, der blev indhentet, kørte han forbi. I Tiden omkring Fastelavn kunde der paa somme Dage være lange Rækker af Køretøjer paa Landevejen. Men Morfar maatte forbi dem alle, hvor mange de end var. Naar det kneb, rejste han sig op i Vognen og raabte højt. Saa kendte Hestene ham. De satte i rasende Fart, og han jog nu forbi Vogn efter Vogn. Der gik en Bevægelse gennem Vognrækken. Alle Kuskenene blev nervøse:

»Nu kommer æ gammel Buch, og han staar op — saa maa vi se at komme til Side!«

Han var kendt af alle, selv af dem, der var langvejs fra.

Naar saa endelig alle Køretøjer var bag ham, satte han sig ned med Ro og Tilfredshed i Sindet og kørte ind gennem Vejle, i straalende Humør efter den Heltebedrift.

Engang var Mor med ham i Vejle. Hjemad kørte de over Hopballe, og da var der foran ham nogle Vogne, han ikke kunde komme forbi. Lidt før Møllen gik Vejen stejlt ned og svingede til venstre i en stor Bue. Her svingede Morfar fra Vejen, over Marker og Grøfter i susende Fart og naede op paa Landevejen den anden Side Svinget, langt foran alle de andre. Men det havde været en forfærdelig Kørsel. Vognen var hele Tiden paa Hæld, den løb kun paa to Hjul; men Farten var saa rasende, at der ingen Tid var til at vælte. Mor sad der i den frygteligste Angst; men hun turde ikke give en eneste Lyd fra sig. Mange Aar efter gyste hun endnu, naar hun tænkte paa den halsbrækkende Kørsel over Engmarken.

*

*

*

Morfar havde Held med sig i sine Foretagender. Han fik Hygumgaard's Marker samlet, og han byggede ogsaa selve Gaarden.

Han gav sine Børn en god, men en streng Opdragelse. De var ikke alene de bedst klædte i Sognet, men ogsaa de fremmest i Skolen. Min Mor og Morbror Mikkell overgik alle de

andre. De blev fra Barnsben vænnet til alt Slags Arbejde hjemme, i Mark og Hus, ved Rok og ved Naal. De blev aldrig skaa-net. Da Mor var fjorten Aar, blev hun en Dag sendt til Vejle — halvanden Mil — med Æg. Ved Byporten skulde betales Told (Akcise); men det ansaas for baade hæderligt og priseligt at snyde Tolderen. Mor fik derfor Paalæg om at sige, at hun havde tre Snese mindre, end der virkelig var i Kurven. Det sagde hun ogsaa, og Tolderen forundrede sig endda over, at et Barn kunde bære saa mange Æg den lange Vej. Det havde Morfar regnet med, og han var særdeles tilfreds med, at han fik de tre Snese toldfri ind til Vejle.

Morfar var meget paaholdende og øm over Skillingen. Men han var meget gæstfri mod store som mod smaa. Han var en behagelig og fornøjelig Selskabsmand. Værtshuse besøgte han dog aldrig, og Spiritus brød han sig ikke om. Kun sjældent drak han en Snaps til sin Mad, og kun ved meget højtidelige Lejligheder drak han et Glas Punsch. Naar han blev meget vred, hændte det, at han bandede; ellers kom der aldrig et uskønt Ord over hans Mund. Han gik til Kirke et passende Antal Gange og betalte højeste Offer til Præst og Degn.

Selv gik han klædt i Vadmel; men paa Klædedragt til Hustru og Børn sparede han ikke, tværtimod. De fire Døtre fik ved deres Giftermaal et rigt Udstyr og kontant 1000 Rdlr. Senere arvede de flere Tusinde Daler hver.

I Ferietiden var Mormors Søstersønner Anders og Ditløv Langkjær Gæster paa Hygumgaard, og dem var Morfar altid glad for. Det interesserede ham at gaa og tale med disse oplyste og begavede Mænd.

Da jeg var godt tyve Aar, blev Morfar syg; han laa et Par Maaneder. Et Par Dage før han døde, var jeg inde at se til ham, og da var han meget livlig.

»Ja,« sagde hans Plejesøn og Navne, min Bror Hans Buch, »i Dag er han ogsaa ved at sælge en Kol!«

En Kohandel var den bedste Medicin for Morfar.

Men to Dage efter døde han, mæt af Dage, 75 Aar gammel.

Min Broder Hans Buch havde Morfar elsket højt, og han havde det meget bedre i sin Barndom end Mostrene og Morbrødrene. Morfar holdt ham paa Højskole, hos *Kristen Kold*, og naar der kom Brev fra den unge Hans Buch, græd den gamle af Bevægelse. Men han havde naturligvis faaet sine Lussinger og smagt Spanskrøret for en Ordens Skyld. Men det skete sjældent og gik ret stiltfærdigt af. Drengen brugte nu ogsaa et Fif: at komme med Udenomssnak, hver Gang der var noget i Vejen. Min Bror har selv fortalt det:

»Jeg vidste, at Morfar vilde blive vred, naar der var sket noget galt, eller jeg havde begaaet en Fejl, og da var han jo ikke saa morsom. Saa lavede jeg en Løgn for at slippe. Ved fortsat Øvelse fik jeg en saadan Færdighed deri, at jeg paa staaende Fod kunde lave den skønneste Historie, som der ikke var et sandt Ord i. Derfor er det, at jeg er kommen saa slemt i med at lyve.«

Det forekommer dog mig, at ogsaa denne Beretning maa være præget af min Brors Trang til at overdrive.

Mine tre *Morbrødre* døde før Morfar.

Den ældste af dem var den stille, blide og milde *Peder*, der roligt og punktligt udførte alt, hvad hans strenge Far paalagde ham.

Og dog kom han til at udføre en Handling, der fyldte hele Familien med Uhygge.

Der boede et Storkepar paa Laden. Men et Aar kom der en fremmed Stork, som stadig vilde fortrædige Storkeparret paa Hygumgaard og jog dem af Reden og forstyrrede dem i Ruge-tiden. Hele Familien var optaget deraf og ilde berørt. Storken var Lykkens Fugl, og alle ønskede at bevare den gamle Storkefamilie for Gaardens Rede. Næste Aar gentog det samme sig. Saa snart de gamle havde taget Reden i Besiddelse, kom Fredsforstyrren og begyndte sine Overfald, som det syntes, ikke for at tage Reden, men bare for at lave Ufred; den var behersket af Misundelse og Ondskabsfuldhed. Det var Opfattelsen

paa Gaarden, og Peder især var opbragt, og en skøn Dag skød han den onde Stork.

Men det, mente alle de andre, var forkert. Det var Helligbrøde, der vilde føre Gengældelse og Ulykke over Gerningsmanden. Der var aldeles ingen Ømhed for det onskabsfulde Dyr; men det var *en* Stork, og de frygtede Nemesis. Morfar sagde, at han vilde givet mange Penge til, at det havde været ugjort, og naar han vilde give Penge ud, var der Alvor bag hans Ord. Morfar var dog ikke saa overtroisk som min Far. Som Dreng hørte jeg engang mine Forældre tale om en skudt Stork, og deres Ansigter var gravalvorlige. Jeg vilde da have nærmere Besked om den Stork; men Far vilde intet sige, og kun med yderste Besvær fik jeg Mor til at fortælle mig Historien. Det gjorde hende ondt at' tænke paa, at det var hendes ejegode Broder Peder, der havde skudt Storke.

Peder blev Soldat, aftjente sin Værnepligt og kom atter hjem til Gaarden. I 1848 maatte han imidlertid med mod Oprørerne og tjente under Rye. Under Vaabenhvilen var han hjemme en kort Tid; men i 1849 faldt han den 6. Juli ved Fredericia; han blev skudt paa Treldeskansen ved Siden af Olaf Rye og hviler nu i Kæmpegraven i Fredericia.

Morfars næstældste Søn hed *Anders Buch*.

Morbror Anders var sit Hoved højere end Faderen og svær i Forhold dertil, men ikke saa rank; hans Ansigt var fyldigt og gerne oplyst af et velvilligt Smil. Han var godmodig og munter, havde kloge Øjne, der spillede af Humør og Lune, men var dog ret flegmatisk. Han blev sjældent vred, aldrig hidsig og forstod paa en egen rolig Maade at omgaas Morfar, hvis Vrede derfor sjældent gik ud over Anders.

Morbror Anders Buch var en jævn og noget ligeglad Natur. Han brød sig ikke om Flothed og Pragt som Søstrene og de to Brødre. Naar han var til Legestue, søgte han gerne Afveksling inde i Skænkestuen, hvor han sammen med gode Venner slog sig ned ved et Bord. Saa sad han der som Kredsens Midtpunkt og fortalte muntre Historier og Krøniker, hvad han var

en Mester til. Imens nød han vel adskillige Glas; men ret vidt drev han det ikke med det i de unge Aar, for Morfar var karrig med Haandpenge.

Anders Buch var lidt af en Allemandsven.

Han forlovede sig ret uventet med en ung Enke. Hun havde ingen Børn, men ejede en Gaard i Sleild ved Vejle. Morfar gav ham da 5000 Rdlr. og forsynede ham med Vogne, Heste, Kreaturer og hvad andet, Gaarden havde Brug for.

Jeg var dengang syv Aar og var med til Brylluppet, der fejredes med Pragt efter Datidens Forhold.

Da vi drog til Sleild paa Bryllupsdagen, bestod Brudgommens Følge af en lang Række Vogne med 12 Forridere; de især gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Pludselig saa jeg dem spore Hestene og jage i Galop frem ad Vejen og forsvinde for mit Blik. Jeg var snart optaget af, hvad der kunde være paa Færde; det havde set helt krigerisk ud. Efter en Tids Forløb kom de igen. Føreren nærmede sig Morbror Anders, som sammen med Morfar kørte paa den forreste Vogn, og sagde noget, som han nikkede til. Nu vendte Forriderne igen. Hestene dampede og prustede, og atter gik det fremad i flyvende Fart; jeg havde aldrig set Mage til Galskab, syntes jeg. Vognene satte ogsaa Farten op, Musikerne prøvede deres Instrumenter, og vi kom et langt Stykke videre. Endelig viste Rytterne sig igen; men til min store Overraskelse var de nu 24. Da de naaede Vogntoget, gjorde de Holdt, 12 paa hver sin Side af Vejsporet. De to Førere red frem til Brudgommens Vogn, den fremmede til højre, vor egen fra Hygum til venstre Side. Alle 24 Ryttere blottede Hovederne, og Førerne aflagde Rapport; imens tog Brudgommen og Morfar ogsaa Hattene af, for Morfar var jo en Mand med Leve-maade. Morbror sagde lidt og nikkede til de 12 fremmede Ryttere, som svingede med Hattene, før de igen satte dem paa.

Nu ordnede Toget sig paany, Musikken stemte i med fuld Kraft, og for tredie Gang jog Forriderne, alle fire og tyve, af Sted, som var den onde i Hælene paa dem. Mine syvaarige Tan-

ker stod til sidst hel stille, saa overvældet var jeg af, hvad jeg havde set.

Herefter gik det i strygende Trav og uden yderligere Afbrydelser til Skibet Kirke, hvor Vielsen fandt Sted. Ved vor Ankomst dertil, gik Anders og hans Far straks ind i Kirken. I det samme lød Musik fra et andet Orkester, og til min frydefulde Forundring opdagede jeg da, at der paa den anden Side af Kirken kom en ny Række Vogne, som ligeledes førte Musik med. Det var Brudens Følge, og Bruden førtes lidt efter ind i Kirken, hvor Morbror Anders sad og ventede hende.

Da vi et Par Timer senere sad til Bords i Bryllupsgaarden, opdagede jeg, at en lille Pige var min eneste jævnaldrende i hele Bryllupsskaren. Jeg var meget glad, da jeg kom hen til hende; jeg syntes, hun var meget køn; vi kom straks i Leg med hinanden, en langvarig og fornøjelig Leg, som jeg aldrig siden oplevede Magen til.

Aftenen og Natten forekom mig lang. Jeg var træt, og Benene vilde ikke bære mig. Alle Siddepladser i Dansesalen var optaget; fandt jeg efter lang Søgen en Plads, blev jeg straks jaget bort. Endelig kom jeg dog til Sæde paa en Plads, hvor man lod mig være i Fred, og jeg sad og betragtede de dansende. Herfra opdagede jeg, at de to ringeste Dansere var min Far og min Onkel Jakob fra Lille Mindstrup, gift med en af Mors Søstre. Far strammede sig vældigt op, Onkel Jakob anstrengte sig ogsaa, men var uhjælpelig slap i Knæene. Deres Danse-Præstationer var kun til Karakteren »maadelig«.

Da vi næste Dag kørte hjem, passerede vi en Mand, der gik med en lille Pige ved Haanden. Der blev talt om, hvem de kunde være.

»Det er hende, der dansede med Jens Jakob!« sagde Mor; det havde frydet hendes Moderhjerter at se paa vor Leg.

Morbror Anders Buch var nu Gaardmand.

Han havde faaet en god Kone, som elskede ham i højeste Grad og var ham inderlig hengiven. Han havde det som Blomsten i et Æg. Til at slide havde han aldrig haft medfødt Trang.

Derimod havde han stor Lyst til jævnlig at komme til Staden, og hans Besøg i Vejle blev hyppige. Han fik inden længe alt for mange Venner, og han var desværre ikke af dem, der kunde sige Nej til et godt Bord med høje Glas og dyre Vine — og Spil om Penge.

Til Overflod kom han ind paa Gaardhandel. Han gik i Kompagni med en anden Landmand; de købte, og de solgte og tjente store Penge, men brugte ogsaa mange.

Men hvad der især voldte hans Ulykke, var det, at han aldrig kunde sige Nej til gode Venner. Han gik i Kautions for alt for mange og tabte store Summer alle Vegne. Et Sted tabte han 11,000 Rigsdaler, et andet Sted endog 16,000 Rgdlr. — foruden en Mængde Smaasummer her og der. Det maatte jo ende galt. Samtidig faldt Gaarden i Værdi, og han mistede alt, hvad han ejede, endogsaa Konens Formue gik tabt.

Og det uregelmæssige Liv havde ødelagt hans Helbred.

Morfar købte da en mindre Ejendom til ham paa Jellinge Mark; men Skødet fik han ikke. Han kunde slet ikke have med Penge at gøre mere. Engang havde hans Kone med store Ansættelser sparet 70 Rdlr. sammen til at betale en Gæld, som de absolut vilde og skulde have ud af Verden. Han tog da til Vejle for at afgøre Gælden, men kom ikke tilbage, før der var gaaet tre Dage. Han havde ikke betalt en Skilling, men sviret alle Pengene op. Endda bebrejdede hun ham intet; hun var saa inderlig glad over, at han alligevel var kommen hjem til hende. I alle Ting bar hun over med ham, saa højt elskede hun ham, og da han døde, sørgede hun dybt og inderligt over ham.

De havde en Datter og to Sønner.

Datteren giftede sig med en Vognmand, der gik over til Moromonismen, og saa drog de til Saltsøstaten. Den ene af Sønnen, Hans Buch, rejste ogsaa til Amerika; men den yngste blev hjemme og ernærede sig ved tilfældigt Arbejde hist og her, slog Sten paa Landevejen og rejste Kegler paa Kroen. Han kom dog i Tanker om, at det var en daarlig Levevej og besluttede at blive Lærer. Moderen solgte straks alt, hvad hun ejede, og

gav ham Pengene at læse for — saa langt de rakte. Han var flittig, tog en stor Eksamen, fik et godt Embede og en rig Kone, Datter af en Kromand, og tog saa sin Mor til sig. Han og Konen sørgede godt for hende i alle Maader og var gode mod hende, saa hun følte sig som det lykkeligste Menneske paa Jorden og taknemmelig for, at Sønnen gav hende saa blide Alderdoms Dage.

Morbror *Mikkel Buch*, den tredie Søn, var den syvende og sidste af Morfars Børn.

Han var noget over Middelhøjde med en velbygget, harmonisk Skikkelse og et smukt Ansigt, uden Lyde fra Isse til Fodsaal, og overgik alle, hvor han viste sig, let og rask i alle Bevægelser og til enhver Tid klædt saaledes, at hans Dragt fremhævede hans Skønhed. Hans aandelige Evner var ualmindelige, og ligesom min Mor overgik han i sin Skoletid alle sine jævnaldrende. Han skrev godt for sig med en flydende gotisk Haandskrift og var inde i Døgnets Politik, Landvæsen, Retsvæsen og religiøse Spørgsmaal. Han var en livlig Natur og i Besiddelse af en ejendommelig Veltalenhed, saa han lige let talte Bymaal og Egnens Jydsk.

Morfars Sjakkerhandel tiltalte ham ikke, den var ham meget imod, og paa det Omraade kunde Faderen aldrig faa en Haandsrækning af ham. Alligevel var han en merkantil Begavelse; han havde en usædvanlig Evne til at bedømme Heste og vilde og saa gerne gøre en Hestehandel, naar Lejligheden bød sig.

Han var en utrættelig, ja en haard Arbejder.

Der var næsten ingen Grænse for, hvad han kunde holde ud at bestille i Gaard og paa Mark. Han kunde faa Tjenestefolkene til at udrette det utrolige; men ingen kunde holde ud med ham i Længden. Naar de spiste Mellemmad i Marken, var han færdig længe før de andre, sprang op og stod og dansede om sin Le; saa vidste de andre Besked.

Engang havde min Bror Hans Buch faaet tre Heste for en Svenskarve, der skulde opkradse en Brakmark; men under Arbejdet gik Trehamlen i Stykker. Morfar kom til og gav sig til

at gøre den i Stand. Han var meget fingernem, den gamle; men naar han tog sig noget for, skulde det gøres til Gavns og have sin Tid. Morbror Mikkel arbejdede et Stykke borte og saa derfra, at Hestene stod stille, og at Drengen laa ned. Saa kom han farende som et Lyn over Marken og gav sig ingen Tid til at høre efter, hvad der var i Vejen, men raabte, skældte og truede Drengen for »Driveriet« — han var kort sagt frygtelig opbragt. Men saa kom den gamle kravlende frem bag Hestene. Nu var han bleven oprørt, og det kom da til et næsten uhyggeligt Sammenstød mellem de to haarde Stene. Den gamle mindede om, hvem der havde Gaarden. Mikkel havde den ikke endnu, og heller ikke Drengen raadede han over, hverken nu eller i Fremtiden. Mikkel var lige saa stejl og erklærede, at han fra nu af intet som helst vilde have med den Dreng at gøre og aldrig mere give ham en Ordre. — Morfar var meget irriteret, men satte alligevel ikke Sagen paa Spidsen. Mikkel agtede at gifte sig til Efteraaret, og det var allerede bestemt, at han saa skulde overtage Gaarden.

En Maaned efter dette Ordskifte samlede Byens Karle for at rejse Drejeværket til Hygum Mølle, Vindmøllen. Morbror Mikkel var med og en af de ivrigste til at tage fat. Men Hejseapparatet var mangelfuldt, og mens de stod og asede faldt en tung Jernkæde ned paa Morbror Mikkel og knækkede Ryggen paa ham. Der blev straks sendt Bud efter hans Forældre, og derefter bar seks Karle ham hjem i et Lagen. En Vogn jog af Sted efter Lægen, en anden efter hans Kæreste.

Hans Sygeleje varede en Maaned.

Det var baade et strengt og et skønt Sygeleje. Strengt, fordi det var et saa prægtigt Menneske, der langsomt pintes bort; det var, som han døde Lem for Lem. Skønt, fordi han var saa vel forberedt og døde som et troende Menneske.

Han bad sin Far, om hans Kæreste ved Arvens Deling maatte gaa lige med hans Søsken. Det kunde Morfar dog ikke bekvemme sig til; men han lovede at betænke hende rigeligt.

Endnu et af de mange Træk, jeg erindrer fra Morbror Mik-

kels Dage, skal nævnes her. Jeg var paa Besøg hos Morfar; men han og Mormor var borte, og jeg sad da sammen med min Bror Hans Buch ude i Køkkenet hos Folkene. Da kom der et Par fremmede Mænd, som gik ind i Stuen. Hans Buch løb straks ind for at se, hvem det kunde være. Idet han kom tilbage, traadte Morbror Mikkel ind udefra.

»Hvem er det, der gik ind i Stuen?« spurgte han.

»Præsten og en Levit!« sagde Hans Buch.

»Hvad er nu det for noget Sludder, du kommer med igen?«

»Jo, for den ene er Pastor Schewing fra Kollerup, og den anden er en mindre Herre, saa det maa vel være en Levit!«

Morbror saa smilende paa Hans Buch, rystede paa Hovedet, tog sin Frakke paa og gik ind. Dette sidste husker jeg saa nøje og undrede mig derover; for naar der kom fremmede hos os hjemme, trak Far altid Frakken af.

Jeg holdt meget af min Morbror Mikkel, og derfor er det vel, at jeg altid har syntes, at Navnet Mikkel er et saa smukt og velklingende Navn.

De fire Døtre fra Hygumgaard kom alle som Koner i gode og ansete Gaardmandshjem der paa Egnen. Min Mor blev den ene af dem; en anden blev gift med Gaardejer Frands Peter Jensen i Jellinge og blev den Moster, som vi blev bedst kendt med.

MINE FORÆLDRE

Mine Søskende og jeg stammer altsaa fra Underup og fra Kollerupgaard. Eller nøjere: fra Jens Jakob Christensen i Vindelev og fra Hans Buch paa Hygumgaard. Far hed Christen Jensen, og Mor hed Mette Marie Buch. Da de giftede sig, var Far 30 Aar og Mor 25. Brylluppet stod paa Hygumgaard og varede i tre Dage. Derefter fulgte Mor med Far hjem til Vindelev.

Gaardens Bygninger var gode, og Markerne var i den bedste Orden. Men Stuerne i Beboelselængen var gammeldags og kun lidet smagfuldt udstyret.

Mor, der kom fra et moderne Hjem, begyndte derfor straks at vende noget op og ned paa de gode Antikviteter; hun søgte at fikse op og gøre Hjemmet mere tidssvarende. Men her stødte hun straks paa den stærkeste Modstand hos sin Svigermor.

Farmor var en streng Pietist; men hun var tillige konservativ lige ud til Fingerspidserne, især da, naar Talen var om det Hjem, hvor hun havde været den uindskrænkede Styrer i saa mange Aar. I al sin Strenghed og med ubehersket Hensynsløshed gik hun frem mod den unge Kone. Mor blev bange, hun rystede, hver Gang Døren gik, og Svigermoder kom. Hun beklagede sig til Fader over det strenge Overregimente; men Far var langtfra Mand for at kunne skifte Sol og Vind lige. Han vovede ikke at komme med den spagfærdigste Henstilling til sin Mor om at bære over med de Smaaforandringer, den unge Kone foretog. Han skulde jo have sagt: »Hør Mor, nu maa I finde Jer i, at der bliver Systemskifte. I skal til alle Tider faa al den Ret, Ære og Hensynsfuldhed, der tilkommer Jer, og som I har fortjent for lang og udholdende Tjeneste her paa Gaarden. Men I maa finde Jer i, at vi unge indretter os, saa vi finder Hjemmet hyggeligt.« Det sagde han ikke, og lige saa lidt kunde han til sin Kone sige: »Tag dig ikke det saa nær, om Mor bruser op. Gør du kun den ene lille Forandring efter den anden uden at lade dig genere. Mor bliver ældre og trættes og vil efterhaanden finde sig i det uundgaaelige.«

Nej, Far duede ikke til at snakke Kvinder til Rette.

Den første Sommer efter Brylluppet kom Mors Søskende en Søndag til Vindelev for at se til de nygifte. De var til Føds; men hen mod Aften blev det Regnvejr. Nu vilde Far køre dem hjem, men turde ikke lade sin Mor mærke det. I al Hemmelighed blev der spændt for bag Gaarden, og i Stedet for flot at svinge op for Storstuedøren lod han Gæsterne liste sig om til Vognen. Farmor fik det at vide siden og blev bitter paa Far for det, ja ligefrem opbragt, og kaldte det en flov og for hende ærekrænkende Handlemaade. Hun syntes, det var, som han for

Øjnene af den stolte Hygumslægt satte den sorte Kokarde paa hende.

Men Ufred var Far en Pestilentse, og derfor vilde han helst læmpe sig frem.

Vinteren efter kom Far en Del sammen med en Mand, der hed Hans Gjertsen. Han opfordrede ivrig Far til at bytte Gaard med en Mand i Sandvad, Nabobyen i Hvejsel Sogn; den Mand der hed Hans Skolding. Far forstod ikke dengang Hans Gjertsens Iver for den Gaardhandel; den var til at fatte, naar man kom lidt ind i Forholdene. Hans Gjertsen havde Penge staaende i Skoldings Gaard, men kunde ikke faa dem af Stodderen. Saa snakkede han for Far: Gaarden i Sandvad var saa og saa god og kunde give det vidunderlige, naar den rette Mand fik den i Hænde. Nu var den forsømt, for Skolding duede ikke.

Far fik Lyst til at gøre Handelen og talte med Mor om det. »Hvad sagde du saa?« spurgte jeg senere Mor.

»Jeg vidste ikke noget at svare; fra Hygumgaard var jeg jo vant til, at Far handlede, bestemte og ordnede uden at høre andres Mening; jeg mente dengang, at jeg ingen Medbestemmelsesret havde.«

Far tog til Sandvad med Hans Gjertsen. Byttet kom i Stand. Far gav mange Penge i Bytte, men fik en Gaard, der kun var halv saa god som Fødegaarden i Vindelev.

Gamle Farmor blev paa Gaarden i Vindelev og levede der i endnu 27 Aar. Hun blev 99 Aar gammel. I Skoldings Tid havde hun det ikke godt. Saa gik Gaarden over til en Fynbofamilie, der behandlede hende endnu værre. Men den sidste Ejer var en god Mand. Han behandlede hende godt, og hun var tilfreds den sidste halve Snes Aar, hun levede.

Mormor blev med Aarene en taalmodig Kone, der aldrig klagede. Hun var glad ved os Børn, og hun huskede vore Navne og kendte os til det sidste. Min eneste Søster, Petrea, var hos hende de sidste Dage, hun levede. Hun laa og læste Bønner, Salmever og Skriftsteder uafbrudt, men var ved fuld Bevidsthed, til Petrea lukkede hendes Øjne.

HJEMMET I SANDVAD

Sandvad er altsaa min Barndomsby.

Den var dengang kun en lille Landsby med nogle faa, spredte Gaarde og et Par Huse.

»En lille By, men lige saa bands!« sagde Gaardejer Berthel Christensen i Sandvad; han gik gerne under Navnet »Store Berthel« (»Stue Batel« hed det paa Egnens Jydsk!). »Svogeren heromme, stor i Sind og stærk i Villie, vil ett buk' sig. Skolding (Fars Forgænger) deroppe, storsnudet, men alligevel en Stodder og en dvalsk Hund, vil ett bukk'. En anden en kan fornemme, en har en lille Smule, vil heller ett buk'!«

I den nordligste Gaard mod Ildved, en stor Landsby, ogsaa i Hvejsel Sogn, boede Peder Olesen, kommen fra den anden Side Kolding. Han havde en god Gaard, en god Kone og drak ikke, men blev Pietist. Folk led ham dog ikke; de havde ingen rigtig Tro til hans Guds frygt og var slemme til at give ham Øgenavne. Som gammel Aftægtsmand var han hæsliq til at banke Gaardens Tjenestedrenge; andre Drenge vilde han ogsaa gerne slaa; mig rørte han dog aldrig; men jeg var engang Vidne til, at han overfaldt en af mine Kammerater, Drengen var endda af hans egen Datters Familie.

Mod Øst boede paa Sandvadgaard, der dengang havde dobbelt saa megen Jord som nu, Anders Hermansen, der en Tid var Vejlekredsens Folketingsmand og senere flyttede til Vindelev. Han var ellers Sandvadgaard mægtig og meget anset. Han var meget korpulent, men en dygtig, intelligent og rettænkende Mand, en god Ven af min Farfar Jens Jakob Christensen i Vindelev. Det var et stort Tab for Sandvad, da han flyttede til Nabosognet.

Tæt ind til Vejen mellem Sandvad og Sognebyen Hvejsel, lige op til Skellet, boede i et Hus en Mand, de kaldte »Gal' Andreas« eller »den gal' Murmester«, for han var Murer, men gav sig af med Alverdens Ting og spillede en stor Rolle i Sand-

vad. Naar noget alvorligt stod paa, rettede de sig alle efter Andreas.

»Gal' Andreas« var »klog Mand«, kunde »vise igen« og helbrede »de forgjorte« og dem, der var »set paa med onde Øjne« — saavel Mennesker som Dyr. Men især forstod han sig paa at narre Tolderne ved Vejle Akciseboder. Han kunde ogsaa køre i Ring med Politiet, og det var ham en stor Fornøjelse at holde Autoriteterne, især Amtmanden, for Nar.

Folk var meget uvillige til at betale Afgiften ved Akciseboden ved Indkørselen til Vejle og brugte alle Kneb for at slippe uden om den. Her var »Gal' Andreas« en Mester. Naar de Sandvad Bønder skulde have en Ko sendt til Vejle, lod de Andreas være Trækker. Det var ham lige meget, hvor stort Besværet blev, blot han kunde komme til at spille Tolderne et Puds. Lykkedes Listen, havde han Løn nok for Dagen. Han var udspekuleret og opfindsom og forstod at trække rundt i Engene om Vejle, saa han til sidst fandt en Smøge at slippe ind ad, saa han undgik selv de mest agtpaagivende Toldbetjente.

Engang mødte Politiet paa Torvet og afæskede Andreas Forklaring. Han anstillede sig som rædselslagen. Knæene slog mod hinanden, og Tænderne klaprede i Munden paa ham. Pludselig løb han og forsvandt gennem en Portlaage. Betjenten maatte efter ham; men saa snart han var inden for Laagen, slog Andreas den i og gav sig til at gennemprygge Betjenten. Det blev en haard Omgang. Betjenten maatte raabe efter Hjælp; men Andreas skreg endnu højere. Da Folk kom til, havde han faaet Betjenten væltet over sig og raabte grædende, at Betjenten vilde myrde ham.

Paa Stationen var der langt Forhør. Vidnerne vidste intet, men var tilbøjelige til at holde med Andreas, og skønt Betjenten næppe kunde gaa, hævedes Sagen. Alligevel var han mistænkt, og Politiet forsøgte List. De sendte en civil Betjent ind paa den Beværtning, hvor Andreas holdt til. Han gav ud paa Andreas, skaalede med ham og roste ham, fordi han saadan havde kunnet prygle Politiet.

»Aajaja!« jamrede Andreas, »a fik rele nok manne Hug; det er streng, en skal gennemprygles af Politiet, blot en har et lille Ærind inden for Port og tænker paa ingenting.«

Nej, Andreas kunde ikke lokkes i Fælden.

Præsten i Hvejsel, Pastor Geltner, var en meget hidsig Mand og kunde godt finde paa at prygle Folk, naar det Sind tog ham. Saa tog Andreas sig af ham og gennemhøvede ham paa det ubarmhjerstigste; men ogsaa denne Gang arrangerede han det saaledes, at man maatte tro, det var Præsten, som havde overfaldet den uskyldige Andreas.

Engang gik Andreas ind til Amtmanden i Vejle og sagde, at nu tog han ud at stjæle for at faa Føden. Amtmanden sagde, at han hellere skulde henvende sig til Provsten, der var »født« Formand for Sogneforstanderskabet.

»Provsten?« sagde Andreas. »Han tigger jo selv!«

Andreas vidste, at der var et spændt Forhold mellem Amtmand og Provst, og havde gjort sig Ærindet blot for at faa Lejlighed til at bruge den Vending.

En anden Gang gik han rundt i Sandvad og tiggede Sæderug. Han gik først til min Far, men bemærkede, at han mindst maatte have et Fjerdingskar; saa vilde han sige til de andre Gaardmænd, at Christen Jensen havde givet ham saa meget; de vilde da give ham tilsvarende for at undgaa hans »slemme Hals«. Far gav ham straks, hvad han forlangte.

Langvejs fra blev han hentet til syge, og mange var de Underere, han gjorde. Jeg var hos ham een Gang, i mit femte Aar. Han havde korte Ben, svær Overkrop, et stort, fyldigt, hvidt Skæg og milde Øjne; han talte meget venligt til mig.

*

*

*

Den 1. April 1845 flyttede mine Forældre til Sandvad. Samme Aar, d. 13. November, blev jeg født.

Hans Skolding, der betragtedes som en Stodder, næsten in-

solvent, overtog Fars Fødegaard; i den blev han en holden Mand og betalte Hans Gjertsen hans Penge tilbage.

Det var en daarlig Gaard, mine Forældre overtog; Jorden var sandet Muldjord med Grusunderlag. Den Gødning, Brakmarken fik, og som skulde kunne virke i otte Aar, skylledes snart ned i Underlaget, saa de sidste Aars Kornafgrøde og Græsvækst blev simpel. Om Efteraaret var der rigeligt Græs, men uden Saft og Kraft, og vi havde derfor aldrig Overflødighed af Mælk paa Gaarden. Adskillige Vange var ved Overtagelsen ujævne og hullede; der var mange Lergrave, og overalt var der sure, sumpede Mosefordybninger, som laa unyttige hen. Dertil kom, at Hans Skolding i en Række Aar havde udpint Gaarden, sultet og udpint Jorden.

Far tog med fuld Kraft fat paa at bearbejde Jorden, som han var vant til det i Vindelev; der blev merglet og gravet Grøfter; men Afgrøden svarede kun ringe til Arbejdet, og hvert Aar gav Underskud. I de tyve første Aar var der et aarligt Underskud paa 100 Kr. Saa endelig begyndte Gaarden at give Overskud.

Det var trist og tungt for Far — og for Mor ogsaa; hun var nemlig lige saa dygtig og paapassende som han. Far anlagde da et Teglværk og brændte Sten; det gav nogen Fortjeneste; men Arbejdet var haardt.

Far tænkte med Sorg paa Fødegaarden i Vindelev; men han talte aldrig om sin Skuffelse.

Jeg husker Far saa godt fra de haarde Arbejdsaar; da var jeg en fem—seks Aar. Jeg syntes, at ingen havde en saadan Far som jeg. Naar jeg saa ham blandt andre, tænkte jeg altid:

»Det er da godt, at ingen af dem, Far sidder sammen med, er min Far!«

I mine Øjne stod han saa langt over alle andre Mænd.

Men ak, den Herlighed fik alt for snart Ende.

En Dag sad jeg inde i Dagligstuen paa en Skammel ved Siden af Lillepigen og læste, da Far kom ind fra Gaarden. Han gik hen til Skænken og tog sig en Snaps. Jeg sad og be-

tragtede ham, uden at tænke, der var noget slemt ved det. Men idet han gik, sagde han:

»Det maa du ikke sige til Mor!«

Det gjorde et underligt, ja forfærdende Indtryk paa mig. Jeg følte straks, at noget forkert, noget meget slemt var kommen ind i Hjemmet: at Far vilde stjæle sig til at drikke Brændevin! Glorien om Far var borte. Min Beundring for Far, min Stolt-
hed over ham var søm blæst bort og kom aldrig mere tilbage. Hjemmet havde mistet den straalende Glans, der før havde været over det i mine Øjne.

Mor kom straks ind, og øjeblikkelig sagde jeg hende, at Far havde været inde og drukket Brændevin. Far var ikke kommet ud endnu; han hørte det og aabnede Døren og truede smilende ad mig. Men Mor blev meget alvorlig.

Siden saa jeg kun til med Gysen, naar Far gik til Flasken eller kom beruset hjem. Jeg kunde hverken lide at se hans Ansigt eller at høre paa hans Snak, naar han var i den Tilstand.

Stakkels Far! Han led, naar han gik der og sled paa den magre Jord i Sandvad og tænkte paa, at han havde skilt sig af med den gode Fødegaard og overladt sin gamle Mor til hjerteløse Mennesker. Saa var det, han følte, at de stærke Drikke kunde give ham lysere Tanker.

Hans Berthelsen kom ret ofte op til os, og han var altid »hægen« efter at komme til at drikke. Der kom ogsaa andre, der led af samme Svaghed, især Svogeren Anders Buch fra Hygum. Langt hurtigere, end nogen kunde forstaa det, var Far inde i Drikkeriet. Naar han havde drukket om Aftenen, higede han efter Flasken om Morgen; snart kunde han ikke vente, til han var klædt paa. Mor var paa Vagt for at afværge og kom ham mange Gange i Forkøbet; men til Tider tog Begæret Magt over ham, saa han slog hende til Side og drak Brændevin, som man drikker sød Mælk.

Jeg maatte altid være med, naar Far kørte ud, til Vejle eller andre Steder hen, og passe paa, at vi kom godt hjem. Naar jeg alligevel kom beruset hjem, var Mor bedrøvet, og det blev han

vred over, og saa kunde der til Tider ligge et syndigt Hus. Han bandede da over Hans Gjertsen, der havde narret ham til at sælge den gode Gaard i Vindelev, og over hundrede andre Ting. Mange Gange forekom han mig som en af de djævlbesatte, der tales om i Jesu og Apostlenes Tid. Men naar vi i en saadan Periode lod ham faa al den Brændevin, han vilde have, var han rolig og fredelig og gjorde ingen Fortræd.

Imellem Perioderne arbejdede han overordentlig haardt.

Saaledes gik tolv Aar, og jeg blev 18 Aar.

Da kom en Dag min Onkel, Kurvemager Christensen fra Vejle; det var en Søndag, og han blev hos om Natten. Længe før jeg stod op, Mandag Morgen, var Onkel og Far borte. Først Tirsdag Aften kom Far hjem, fuldstændig ædru.

Det var kort før, han fyldte de 50. Men i de 32 Aar, han endnu levede, smagte han ikke en Draabe Spiritus.

Hvad han den Dag sammen med Onkel var rejst efter, anede jeg; men jeg vidste intet om, hvor han havde været, og fik det aldrig at vide.

Fra den Dag og til sin Død bar Far paa sit Bryst en Amulet; men om den talte han aldrig til nogen. Mine to ældste Sønner spurgte ham om den en Gang, de havde set et Glimt af den. Han henviste dem til deres Farmor; hos hende fik de dog ingen Besked og gik atter til ham. Da sagde han saa meget, at de nogenlunde forstod, hvad Amuletten skulde gøre godt for. Men han tilføjede:

»Naar en ikke har en stærk Villie, nytter det ingenting.«

Mange Gange og endnu mange Aar efter drømte jeg, at jeg saa Far drikke, og vaandede mig derved, og naar jeg saa vaagnede, takkede jeg Gud for, at det kun var en Drøm. To Gange før havde han gjort Forsøg paa at standse, men var hver Gang faldet tilbage. Tredie Gang stod han fast; men vi var alligevel bange i lang Tid.

Vort forstyrrede Hjem kom hurtigt ind i den gode Gænge. Trods det forfærdelige Liv, Far havde levet, var han ikke svækket, hverken legemlig eller aandelig. Han kunde endnu ar-

bejde som i sin Ungdom, og han var atter den flittige og paa-passende Landmand og opofrende Fader. Markerne var nu i god Orden. Driften gav Overskud, og Far lod Udhusene om-bygge. Kort efter fik Mor 6000 Rbdlr. af sin Arv, og alt gik til den gode Side.

Mor og jeg talte en Gang om de to Gaarde.

»Hvordan saa I paa den ny Gaard, I var kommen til, og hvordan befandt I jer?« spurgte jeg.

»Vi sagde ingenting til hinanden. Vi talte aldrig et Ord om den Ting; vi kunde ikke!«

Det var jo ogsaa ganske umuligt at tænke paa Sammenlig-ning mellem de to Gaarde.

En anden Gang talte jeg med Far derom. Han sagde blot:

»A troede jo, at a kunde drive enhver Gaard op!«

Som gamle Mænd har min Broder Anders Peter og jeg nylig siddet og talt sammen om Fars ulykkelige Periode. Da sagde Anders Peter:

»Vore Børn skal tage sig i Agt for de stærke Drikke! For her kan de lige saa let komme til at ligne deres Farfar som deres Far, og mærker de den allersvageste Tilbøjelighed, maa de melde sig ind i en Totalafholdsforening!«

Og det har han Ret i.

Der var dog ingen af os syv Brødre, der nogen Sinde fik Tilbøjelighed for berusende Drikke, og saa vidt jeg ved, er der ikke heller een eneste af Fars mange Børnebørn, der har Tilbøjelighed i den Retning.

Min Mor var en meget klog Kvinde, og hun havde mange Kundskaber. Var hun kommen til Bogen, kunde hun have dre- vet det vidt. Hun havde saa rige Evner, at hun let kunde være blevet en Ordets Forkynder og som saadan samlet en Me- nighed. Lige saa let kunde hun have lært at procedere en Sag for Retten. Hun skrev det smukkeste og reneste Dansk, og hun havde en sjælden smuk Haandskrift. Hun opbevarede sin »Cif-ferbog« fra Skolen; men den er desværre forsvunden nu; den vilde ellers været en Seværdighed.

Efter at Hjemmet var kommet i rolige Forhold, sagde Mor en Dag, at nu havde hun syv Sønner, og hvis ikke saa meget som een af dem kunde drive det til at blive Lærer, saa var det da ringe. Fra Hygumgaard havde man Udsigt til Jellinge Høje, og mange af Omegnens Bønder sendte deres Sønner til Statsseminariet der, som forøvrigt jo kun var en god halv Mil fra Sandvad.

Naar Mor var inde paa den Snak, fandt jeg ogsaa, det var lidt sløjt, om ingen af os blev Lærer; jeg regnede det dog for givet, at om mig kunde der paa ingen Maade være Tale. Der blev da snakket til Hans Buch om det; men han havde heller ikke Lyst. Derfor tog han det højtideligt: han var ikke værdig til saa ansvarsfuld en Gerning! Da han ganske manglede Sangstemme, var der da heller ikke nogen, som lagde Pres paa ham. Mere Alvor var der i Tanken hos min anden Broder, Anders Peter. Han begyndte at forberede sig hos Jens Langkjær, den senere Overlærer i Nykøbing F., som mente, han vilde blive en ypperlig Lærer. Men da jeg i Askov fik mit daarlige Ben helt ødelagt, lagde Anders Peter Bogen til Side, blev paa Gaarden hjemme og var Far en fortrinlig Hjælper, til han forlovede sig og blev gift med Ejerinden af Sandvadgaard. Den tredie Bror, Per, vilde heller ikke høre Tale om Lærergerning. Derimod bestemte de tre yngste Brødre sig for den. Ulykken tvang mig ind i den, og da endelig vor eneste Søster giftede sig med en Lærer, kunde Mor sige, at hun i rigt Maal havde faaet sine Ønsker opfyldt.

Ulykken tvang mig ind i Lærergerningen. Først efter Ulykkestilfældet, efter haarde Lidelser og lange, tunge Dages Overvejelser bestemte jeg mig til at ville være Lærer. Ikke Lysten, men Nøden var den drivende Kraft paa min nye Livsvej. Først da mit svage Ben var ødelagt og viste sig uhelbredeligt, valgte jeg Bogen og Pennen. I Begyndelsen var det ikke noget lysteligt Arbejde for mig; jeg var da 24 Aar; men der var intet andet at gøre end at holde ud; jeg skulde igennem, og jeg kom igennem. Samtidig kom Interessen, saa jeg siden har været lykkelig i mit Livsarbejde.

Det viste sig efterhaanden, at jeg havde Evnerne. Heldigt var det for mig, at jeg samtidig med, at jeg arbejdede paa min egen Undervisning, underviste mine tre yngste Brødre, saa vidt jeg kunde; det førte nemlig Liv ind i Selvstudium. Lidt efter lidt, som jeg selv naaede frem i Kundskaber og Udvikling, arbejdede jeg ogsaa videre med dem. Maaske var det netop denne »private« Undervisning, der gav dem Interessen, saa de senere vendte Øjnene mod Jellinge Seminarium og endte som ansete Lærere og Embedsmænd indenfor Folkeskolen.

MINE SØSKENDE

Vi var otte Søskende paa Gaarden i Sandvad, syv Sønner og een Datter.

Jeg var den ældste. Jeg erindrer saa tydeligt mine første skønne, uskyldige Barndomsdage, til jeg naaede Syvaarsalderen, og den uregelmæssige Tid begyndte. Min Ungdomstid var mørk og tung, ikke mindst, fordi jeg led under Sygdommen og tit følte mig saa hjælpeløs. Manddomstiden blev besærlig, men var dog lidt bedre. Alderdømmen har egentlig været min allerbedste Tid.

Min ældste Broder er den tidligere flere Gange omtalte *Hans Buch*, knap to Aar yngre end jeg. Han kom hjemmefra, da han var to Aar, og blev hos sin Navne, Morfar i Hygum, til han var tyve Aar. — Han var den højeste og tillige den smukkeste i hele Søskendeflokken. Han var et hurtigt Hoved og satte sig i Respekt ved sin Slagfærdighed. Han havde en sprudlende Fantasi og var en fortræffelig Fortæller og Oplæser med ikke ringe dramatiske Evner. Hans Hukommelse var enestaaende. Med Lethed lærte han hele Avisspalter udenad, gengav f. Eks. lange Taler af *Jens Busk* saa levende, at man hørte og saa den kendte Bondepolitiker for sig. Paa samme Maade holdt han lange Taler efter Kristen Kold.

Der blev altid Liv, hvor Hans Buch var med; han havde et straalende, smittende Humør, og Folk vilde gerne være sam-

men med ham. Han talte lige let med fornemme og jævne, og han fik let Folkenes Fortrolighed. I Hygum havde de en Karl, der skulde giftes; men de sidste Dage før Brylluppet gik han og hængte med Hovedet. Dagen før sagde Hans Buch til Karlen: »Er du ikke glad ved, du skal giftes i Morgen?« »Jov!« sagde Karlen. »A er grov glad endda. Det kan du lige stole paa. Men a ved, Dæleme, ett, hvordan a skal bær mig ad, for a har ingen ren Skjorte!« En saadan Anekdote blev ikke forringet i hans Gengivelse.

Tyve Aar gammel blev han Landvæsenselev paa Gedsergaard paa Falster. Aaret efter blev han Konstabel i København, blev Underkorporal og laa inde i nitten Maaneder. Derefter blev han Ladefoged hos Grev Bernstorff paa Katstrup og var der i halvtredie Aar. Femogtyve Aar gammel kom han hjem til Sandvad, blev gift med Sognefoged Jens Jensens Datter fra Vindelev og overtog en mindre Gaard i Burgaarde ved Brædstrup, tre Mil Vest for Horsens, en Mil Øst for Løve. Han kaldte sig *Buch*; vi var alle døbt Christensen *Kjær* og valgte Navnet *Kjær* som Familienavn; han nøjedes med sine to første Navne for at ære sin Morfar.

I tyve Aar boede han i Burgaarde, til han i Sommeren 1892 døde af Tuberkulose. Han var gift to Gange. Hans første Kone døde efter syv Aars Ægteskab. Hun havde Tuberkulose og smittede sin Mand; deres tre Børn døde af samme Sygdom; men de to naaede dog at blive voksne, ja den næstældste blev endog gift. Anden Gang giftede Hans Buch sig med en Datter af en anset Bonde, Peder Svane i Honum ved Horsens. Hun overlevede ham og bor med sine to Døtre i København; fire af hendes Børn døde dog som unge. Den ældste Datter har en god Forretning paa Frederiksberg, den anden er gift med Direktør Mathiesen ved »De forenede Tekstilfabrikker.«

Alle, der kendte Hans Buch, erindrede ham med Glæde for hans sjældne Humør og Talent som Fortæller. Det var en Lyst at høre paa ham; han fortalte som en Digter, med et Ordforraad udtømmeligt som Fantasien. Som oftest var han en mild og venlig Mand; men naar det kom over ham, kunde han være

bidende hvas, spydig som en ondsindet Radikaler, uden at kende til Skaansel.

Engang kom han i Følge med sin Svigerfar Peder Svane ind paa Jørgensens Hotel i Horsens og mødte der en gammel Bekendt, som han barnefødt i Sandvad, af »Store Berthels« Slægt; han hed Hans Christian Berthelsen. Han stod nu her blandt en Flok Storbønder og saa fornem ud. Men Hans Buch rakte ham Haaand uden videre:

»God Dag, Hans Christian!«

Hans Christian trak Øjenbrynene op:

»Ja, hvem er det nu — — —?«

Og han stillede sig an med en Mine, som han søgte i sin fjerneste Erindring.

»Hvad, kender du mig ikke, Hans Christian?«

»Naa—aa — ja, er det ikke Hans Buch?«

»Naa, der kan du se! Jeg vidste da nok, du maatte kende mig efter alle de Akter, vi to var sammen i, da vi var unge. Kan du huske, da vi kom fra Kollemorten Marked, og du vilde have mig med op til Søren Christian i Bjerlev for at slaa Vin-duesruder i Stykker?«

Denne Salve virkede som en Bombe i Hans Berthelsens fornemme Selskab, og alle strakte de Hals for dog at faa at vide, hvem den frittalende Mand var. Hans Berthelsen stod og rødmede og kunde ikke finde en fortrolig Form og heller ikke den forrige fornemme Mands Holdning. Men Peder Svane var tilfreds med sin Svigersøn.

Til Tider ragede Hans Buch sig ind i adskilligt, der ikke vedkom ham, men gav ham Udsigt til en kedelig Afslutning. Engang i vore Drengaar kom han og jeg, fra Besøg hos vor Onkel paa Lille Mindstrup, gennem ovennævnte Landsby Bjerlev, Naboby til Sandvad. I det samme kom en stor 16 Aars Dreng ud fra en af Gaardene; han var i Søndagsstadsen og synlig glad ved sig selv, han gik med lange Skridt og højre Arm i stærk Svingning. Da Hans Buch fik Øje paa Vigtigpraasen, for en ubehersket Aand i ham, og skønt vi var meget yngre

end Fyren — 13½ og 12 Aar — raabte han af sine Lungers fulde Kraft:

»Kommer du der, din Satans Knægt, og gør dig vigtig. Tag du dig lidt i Agt, eller jeg skal varme dig dine Rygstykker, saa de ikke skal klø saa snart igen!«

Den pyntede unge Mand var lige kommen ind paa Græsmarken og skulde til at flytte en Ko. Han blev rasende, men lod Raseriet faa Luft i Arbejdet og en Strøm af Ukvemsord mod os. Han trak i Kotøjret, saa Pælen røg højt op i Luften, og da han atter gjorde den fast, svang han som en rasende Tøjrekøllen over sit Hoved og slog til, som han tænkte sig os i Pælens Sted.

»Ti dog stille!« sagde jeg til Hans Buch. »Han kan jo prygle os som ingenting.«

Hans Buch blev ogsaa betænkelig, og vi fortsatte med raske Skridt, mens vi stadig hørte hans vedholdende Skænden, og hvordan han tarsk Pælene ned. Vi vendte os om, da vi var noget borte. Da var han netop færdig, men lige opbragt og kastede Køllen fra sig med en Voldsomhed, saa den maalte Land op en fem—seks Favne hen ad Ageren.

En anden Gang var Hans Buch og Morfar i Hygum en Tur i Vejle. Ved Lerbæk indhentede de paa Hjemvejen en tysk Karusselejer, der hed *Lieder*, forhenværende Underofficer ved et tysk Husarregiment. Han var flygtet til Danmark for at undgaa Straf for Mord og Vold og maaske andre Forbrydelser og nu bosat i Vejle. Samtidig mødte de en Slagter, hvis Hund kom i voldsomt Slagsmaal med Lieders. Som det var paa det højeste, saa Hans Buch Lejlighed til at give Hundene et Piske-
rap, og da blev Lieder hvidglødende af Raseri. Han skældte ud paa sit gebroknede Dansk og truede med Pisken; men Hans Buch truede igen og bød ham an. Saa slog Lieder efter ham; men Hans Buch parerede. Snart kørte Vognene Side om Side med Kuskene i lidenskabelig Holmgang med hinanden. Hestene satte i Trav, og nu gik det i rasende Fart ned ad Lerbæk Møllebanke, og her blev Lieder bagefter. Men da de noget senere drejede om ad Hørupvejen, og det gik langsomt op ad

Bakke, og de mente Lieder langt borte, indhentede han dem til Fods og greb den venstre Hest i Linerne. Hans Buch holdt imidlertid godt paa Tømmerne og brugte atter Pисken. Lieder slap dog ikke; men saa rejste Hans Buch sig op og raabte til Hestene, som Morfar plejede, naar han kørte om Kap, og straks lystrede de. Hesten til venstre sprang tre Gange i Vejret, og Lieder blev hver Gang slynget ud i Luften. Saa slap han endelig.

»Men hvad sagde Morfar?« spurgte jeg Hans Buch.

»Ingenting! Han var kun Vidne; men han havde, da Kampen stod paa det højeste, løsnat Rømmene i Forlæder og Fodpose og var klar til at gribe ind, da det tegnede til at kunne komme til at gaa paa Livet løs.«

En Aften var Hans Buch samlet med Egnens toneangivende Ungdom i Jellinge Kro; de morede sig godt, og Stemningen var løftet, mere vel, end god Tone fordrede. De skaalede og klinkede, og under alt dette kom en, der ikke holdt godt paa sit Glas, til at vippe dets Indhold ned i Hans Buchs Ærme. Hans Buch blev irriteret og slog Armen ud, saa Punschen styrtede ud paa Gulvet; men det saa pudsigt ud og gav Anledning til megen Latter og en Mængde Bemærkninger, især fra Klods-majoren. Bedst som de sad, tømte Hans Buch da sit Glas ned i Lommen paa ham. Det tog Tid, før Lommen var tømt; dens Ejermænd var i synlig Forlegenhed, og nu vendte Latteren sig mod ham.

I sine sidste Leveaar var Hans Buch trykket af Sygdommen, der bl. a. vanskeliggjorde det for ham at faa Gaarden passet godt, og i de allersidste Aar levede han i ret trykkede Kaar. Men det gode Humør forlod ham ikke helt, og Naboerne savnede ham længe efter hans Død.

Efter Hans Buch fulgte vor eneste Søster, *Petrea*, opkaldt efter Farmor i Vindelev.

—Hende var vi ikke saa hensynsfulde imod, som vi burde. Mod hende var Far den bedste; hun var hans Yndling. Hun var god mod alle, ældre som yngre, rettænkende, føjelig og overbærende. Vi fandt hende køn, og hun blev høj og meget

rank; hun lignede paafaldende sin Farmor, som hun havde Navn efter. Hun blev tidlig voksen og fik i et Aars Tid Plads hos vore Slægtninge paa Lille-Mindstrup, var derefter paa Askov Højskole en Sommer og i et Par Aar Husbestyrerinde for vor Onkel Kurvemager Christensen i Vejle. Derfra tog hun til Sønderjylland og var i tre Aar Husbestyrerinde for Jens Langkjær, der da var Lærer paa en dansk Højskole, som var indrettet paa et Slot i Sundeved.

Da hun var 25 Aar gammel, blev hun efter en syvaarig Forlovelse gift med en Lærer paa Falster, *Lars Pedersen Kobber-nagel*, der selv var Falstringer, men havde taget Eksamen paa Jellinge. De boede nogle Aar i Gedser og kom derefter til Aashøj ved Køge, hvor de blev, til han tog sin Afsked og boede sig i Holte, hvor Petrea døde et Par Aar efter. De havde ni Børn, hvoraf syv lever. Den ældste Søn er en dygtig Matematiker, Dr. phil., ansat i Sygekasseinspektoratet som Beregner. Den ældste Datter er gift med Skoledirektøren i Randers, en anden Datter og den næstældste Søn er ansatte ved Københavns Skolevæsen; de øvrige er ved Landvæsen. Min tredieældste Søn boede hos Petrea i Køge i tre Aar, til han fik Præliminæreksamen. Han var glad ved Hjemmet der, satte megen Pris paa sin Fæster, og især holde han meget af sin Onkel Lars.

Nummer fire var *Anders Peter*, seks Aar efter mig.

Han lignede i det ydre sin fædrene Slægt, men havde sin Mors Evner, saa han med Lethed tilegnede sig Kundskaber. Han var en høj, rank Mand og sin Faders Stolthed og Haab, den Søn, han ventede mest Støtte af og heller ikke blev skuffet af. Han græd meget som Barn; den ringeste Modgang fik ham til at græde, og Tilbøjeligheden til at briste i Graad fulgte ham, til han begyndte at ryge Tobak. Men da han blev gjort opmærksom paa, at man ikke saa gerne maatte græde, naar man havde Pibe i Munden, stoppede han for stedse Taarekilderne til og har vist ikke fældet en Taare siden den Dag, da jeg lidt drillende gav ham ovennævnte Oplysning.

Han var meget tjenstvillig og punktlig, og man kunde altid være fuldkommen rolig for det Arbejde, han havde paataget

sig. Han var en ihærdig Arbejder og ivrig efter at faa andre med i Arbejdet. Allerede som Dreng viste han denne Iver. Skulde han f. Eks. kalde paa mig efter Middagssovnen, lod han Gaarddøren staa aaben efter sig, ligeledes Dørene til Foderloen og Karlekammeret, og kom saa over mig som en Stormvind:

»Jens Jakob, du skal op!«

»Ja—a!«

»Hører du det? Du skal op! Du skal komme nu!«

»Ja—a! Hold Mund!«

»Men du skal op!« — og saa for han i Hovedet paa mig og daskede løs paa mig, til jeg lettede paa mig for at sætte efter ham. Da sprang han som en Hare over Gaarden og ind for at gemme sig bag sin Far eller Mor.

En Middag havde jeg lagt mig i en Faarekrybbe, der var saa snæver, at jeg næppe kunde vende mig. Da fik han rigtig Handel med mig og gav mig med den bedste Villie og af Hjertens Lyst — og saa ind bag sin Mor. Den Dag fejrede han en af sin Barndoms største Triumfer, og den har ofte moret ham siden.

Han vilde ogsaa gerne trække de mindre med til Arbejdet:

»Kom nu, Pejer! Stræv nu og kommel!«

»Ja—a. A kommer jo ogsaa da!« sagde Per, skønt det næsten ikke var til at se, han skred fremad; han var saa stædig, den Per.

De to yngre, Martin og Mikkel, gik det bedre med, for naar de ikke kunde undgaa ham længere, sagde Martin:

»Vi maa hellere gaa nu, for ellers giver han sig til at græde!«

Anders Peters Stemme blev nemlig pibende, naar han raabte op, og saa sagde de Skarns Knægte, at han græd, og det Indfald frydede dem.

Anders Peter var en Pligtens Mand, en god Søn, en trofast Ægtemand og en uovertræffelig Stedfar og Far og har levet et ærefuldt Liv. Naar undtages det halvandet Aar, han var Soldat og Underkorporal ved Feltartilleriet i København, levede

han sin Ungdoms- og Manddomstid i Sandvad. Han blev godt gift og var godt kørende som Ejer af Sandvadgaard; da var han 30 Aar. Ti Aar senere kom han ind i Sogneraadet og havde Sæde der i tolv Aar, i de ni var han Formand. Da han fyldte 62 Aar, afstod han Gaarden til sin Søn, *Kristian Kjær*, der synes at være en dygtig Landmand og allerede er Sogneraadsmlem. Anders Peter er med Aarene blevet svægelig; han og hans Kone boede i Vejle, til hun døde i 1920. Nu bor Anders Peter hos sin Søn, der har solgt Sandvadgaard og købt en anden stor Gaard i Hatting ved Horsens.

Nummer 5 var *Per* eller *Pejer*, som vi sagde.

Han var middelhøj, kraftig og ret bred, tavs og indesluttet, tidlig hengiven til Romanlæsning, men kunde ogsaa nu og da tage livlig Del i Ungdoms Morskab. Han holdt meget af sine Søskende, men kom kun lidt sammen med dem.

»Den underlige *Per!*« sagde *Mor* gerne.

Han gik helst i sine egne Tanker, og de syslede gerne med Penge, mange Penge. I Sekstenaarsalderen gik han en Dag ude paa Marken sammen med Pigen *Hanne Sykk'* og slog Mergelknolde i Stykker. Han gav sin Fantasi frit Spillerum.

»Dersom vi nu »satte« i Lotteriet og vandt 50 Tusinde Rigsdaler, det var 25 Tusinde til hver, hvad skulde vi saa med dem?« spurgte han Pigen.

Ja, det maatte *Hanne* jo da først tænke over; men *Per* havde overvejet. Hans Søskende skulde da have saa og saa meget hver, og Resten vilde han bruge til det og det. Men saa sagde *Hanne*:

»Nej, *Pejer*, saa er det da bedst, vi gyvter os og beholder det hele og bliver rig' Folk!«

Da var *Per* færdig med *Hanne!*

»Du er en Pjadderhøne!« snærrede han og vilde slet ikke arbejde Side om Side med hende mere den Dag, fortalte hun senere mig.

Som stor Dreng tjente *Per* i Jellinge og paa *Ankjær*, gik 18 Aar gammel paa Session, laa i *Fredericia* i 16 Maaneder, som de andre Brødre sidst som Underkorporal. Hjemmefra fik han

i den Tid en Del Fødevarer og lidt, meget lidt, Penge. Pengene spillede han bort, saa snart han fik dem i Hænde. Naar han ingen havde, nøjedes han med det tørre Brød; aldrig bad han om noget; han var meget øm over sin Fars Pengepung.

Efter Soldatertiden rejste han.

Han tog Plads i Ditmarsken, senere i Holsten og Hannover og medbragte ved sin Hjemkomst et Diplom for Dygtighed som Mejerist. En Tid for han til Søs og gennemgik derefter et Kursus i dansk Mejeridrift. Under Udstillingen i København 1888 var han i København og vandt da 1000 Kr. i Udstillingslotteriet. Samtidig kom han i Forbindelse med nogle Dansk-Argentinerne, og kort efter rejste han til Argentina og overtog der et Mejeri. Men det gik ikke. Køerne var halvvilde og vant til, at Kalvene diede; de lod sig ikke malke. Per maatte da tage fat paa »hvadsomhelst«. Efter 10 Aars Forløb vendte han hjem. Vore Forældre var da døde, og han fik sin Arv udbetalt, og sammen med Lotterigevinsten og nogle sammen sparede Penge satte han hele sin Formue i en Hamburgerforretning, nogle Svindlere havde lokket ham ind i, og paa et Øjeblik mistede han alt, hvad han ejede. Kort forinden havde han besøgt sine Søsken. Nu forsvandt han og var borte i tre Aar. Derefter dukkede han atter op i København, besøgte sin Broder, Skoleinspektøren, og meddelte, at han nu havde tjent Penge til Billetten til Canada. I de tre Aar havde han paa lollandske Herregaarde tjent som Staldkarl og Fodermester. Han bad nu sin Broder hilse alle Søsken og rejste saa — for ikke mere at vende tilbage.

Efter nogen Tids Ophold i Canada tog han til Fristaterne, og derfra rejste han som Guldgraver til Alaska og arbejdede i Kobber- og Guldminer i Klondyke. Min yngste Søn, der bor som Farmer i Minnesota, kom i Forbindelse med ham 1911—12. Per havde da tjent ret godt og ejede ca. 12000 Kr. Vi hørte fra ham sidste Gang d. 3. Novbr. 1911. Da fik vi et smukt og muntret Brev fra ham og en Bryllupsgave til min Datter, der den Dag havde Bryllup. Men saa tabtes hans Spor. Der søgtes gennem Konsulaterne, men forgæves.

Om han er udplyndret og myrdet, eller han har spillet sine Penge bort paa en eneste Nat — vi ved det ikke! Rimeligvis er han død; men umuligt er det vel ikke, at han en Dag dukker op blandt os, der endnu er tilbage. Men lever han, fattig og hjælpeløs, da tier han. Han har paa sin Maade været meget stolt og har megen Familie-Æresfølelse. Vel har han levet et uregelmæssigt Liv, men har altid været en ædruelig Mand og aldrig gjort Familien Skam.

Martin Christensen Kjær blev den sjette, elleve Aar efter mig, to og et halvt Aar efter Per.

Som Barn var han lille og spinkel, fin af Bygning og fin i Sjæl og Sind. Han var pillen og sirlig med sin Person og alt, hvad han havde med at gøre, og saadan blev han ved at være Livet igennem.

En Søndag Eftermiddag var *Martin* med mig i Marken for at flytte Kørne; han var i en ny Bluse og havde et rent Forklæde paa, men gik med bare Fødder. Han snakkede i eet Væk og var vel tilpas, men kom ved en Uagtsomhed til at træde i en lille Kokasse. Han rev Foden til sig og hoppede jamrende rundt paa eet Ben.

»Aa, ja, ja, aa, ja, ja!«

»Ja, det var dog slemt!« sagde jeg.

»Ja, aa, ja, det var saa slemt, saa slemt!« klagede han.

Jeg fik ham da hen i noget stort Græs, hvor vi gned Foden af; men han blev ved at klage sig og var utilpas, til vi naaede Dammen og fik Foden vadsket. Da den var tørret, undersøgte han den nøje; og da Snavset var borte, var han glad igen. Dengang var han tre Aar.

Engang var der i Ubetænksomhed gjort noget urigtigt mod ham, hvad det var, erindrer jeg ikke mere; men *Karlen* havde været med. *Martin* saa da op paa ham med sine uskyldige Øjne og sagde:

»Hvi vilde I da gøre det?«

Det rørte mig, og *Karlen* blev flov,

Ogsaa en anden Gang blev han forurettet. Han sad i Yder-

stuen paa en Stol med Benene op under sig og var meget optaget af Forurettelsen. Han begyndte saa smaat sin Protest, der efterhaanden steg i Kraft:

»Det var ett sand'! Det var ett sand', for det var det ett! For det var ett sand', for det var Løvn!« kom det til sidst med fuld Kraft. Da kom vi alle til at le. Martin lo selv med og kom snart i godt Humør igen.

Det varede ikke længe, før Broderen efter ham, den næst-
yngste Mikkell, var lige saa stor og stærk som Martin. Men de to enedes for det meste godt og havde megen Gavn og Glæde af den daglige Omgang med hinanden. En Dag var de dog blevet i høj Grad uenige og opbragte paa hinanden. De skulde sætte Køerne paa Græs. Far, Anders Peter, Karlen og Pigen var i Marken, Mor var heller ikke hjemme, og jeg, der var syg, laa i Gæstekammeret. Jeg hørte godt, at Drengene gik og skændtes, og det tegnede ikke til at skulle faa Ende. Klokkeren blev tre, og Køerne stod endnu og brølede i Stalden. Da var ogsaa Galskaben paa det højeste. Den ene stod i Østerporten, den anden i Vesterporten, og skiftevis raabte de til hinanden:

»Det er Løgn i din Hals!«

»Nu trænger de til et forløsende Ord!« tænkte jeg, og jeg op af Sengen, Krykkerne under Armene og hen til Vinduet, som jeg smækkede op:

»Føj da for Skam, som I gør jer til! I skulde da skamme jer som en Ulykke!« og saa smeldede jeg Vinduet i og kravlede igen i Seng; men inden jeg naaede saa vidt, hørte jeg, at Køerne daskede ud ad Porten. Kort efter kom Smaadrene tilbage med hinanden om Halsen.

Martin var altid villig til at udføre, hvad der blev ham paa-
lagt; men alt strengt Arbejde gav ham Hovedpine. Derfor blev det tidligt bestemt, at han, der havde gode Evner, skulde være Lærer, og det var han meget tilfreds med. Først læste jeg med ham; siden var han en Vinter paa den lille Hvejsel Højskole; Knap femten Aar gammel rejste han til Falster til sin tilkom-
mende Svoger L. P. Kobbernagel, der da var Lærer i Gedser-

odde Skole, og skulde have Seminarieforberedelse der et Par Aar. Men den 13. November 1872 blev Skoledistriktet ødelagt af den store Stormflod, og Martin kom saa hjem til Julen. I de tyve Maaneder havde han udviklet sig meget til sin Fordel, var vokset og blevet stærk. Stemmen var gaaet over, og han talte et Sprog, der klædte ham, og som det var en Lyst at høre.

Han fik nu et lille Embede som Lærer ved Biskolerne i Thyregod Sogn fra Maj 1873 til Maj 1874. Han holdt Skole tre Steder: to Dage om Ugen i Serup, to Dage i Kokborg og to Dage i Svindbæk — og gjorde Arbejdet til Beboernes Tilfredshed. I Overskud gav Aaret ham 100 Rdlr., som han afleverede til Far.

Et halvt Aar herefter gik han til Forberedelse hos Lærer Schou i Ildved, fik her en omhyggelig Vejledning og bestod med Lethed Optagelsesprøven og tog saa — tre Aar senere — efter et jævnt Slid Skolelærerexamen med 1ste Karakter.

Nu overtog han en Huslærerplads hos Proprietær Schmidt i Kondrup ved Randers og blev der forlovet med Husbestyrerinden. 1879 blev han Lærer i Haurum, hvor jeg kort forinden havde været Friskolelærer i seks Aar; men da han Aaret efter giftede sig og søgte Forflyttelse, kom han til Hellum i Himmerland som Lærer og Kirkesanger. Der levede han og hans Kone ti lykkelige Aar; saa kom han til et tilsvarende Embede i Aalum — under Fusingø — ved Randers, og her blev de, til Martin døde kort før Julen 1916,

Hos Broder Martins var der egentlig ikke patriarkalsk Styre, med Manden som Diktator, men snarere et parlamentarisk, hvor Mand og Hustru havde hver sit Departement. Hun var lidt ældre end han og havde Erfaring og Omtanke paa mange Omraader. Især forstod hun sig paa Sygdomme. Hun var noget af en »klog Kone«, blev Lægernes Tillidsmand og tidt blev hentet langvejsfra. Naar Lægerne paa Forespørgslen: »Hvem har forordnet det?« fik Svaret: »Det har Fru Kjær!« — fulgte altid: »Saa er det godt«. Hun styrede desuden Hus og Hjem godt og gav Børnene deres Livssyn.

Martin var en betydelig Mand og en fremragende Lærer, der forstod sig paa Børn og var glad ved at undervise. Han var den første Lærer i Viborg Stift, der fik Hædersgaven for »den skønneste Katekisation« med Børn. Desuden var han Deltager i og ofte Leder af alt nyt og godt, der kom frem i Sognet: Oprettelse og Ledelse af Mejeri, Bygning af Bro over Nørre-Aaen og Oprettelse af en Sparekasse, hvis Kasserer og Formand han var til sin Død. Han havde Brevsamlingssted, og Gang paa Gang mødte han som Kommunens Valgmand til Landstingsvalgene. Endda fik han Tid til at drive sin Skolelod mønsterværdigt og blev med Tiden Tilsynsmand med Husmandslodderne.

Deres tre Døtre tog alle Lærerindeeksamen. Sønnen blev Student fra Randers Latinskole, cand. phil. og siden Seminarist og Lærer i København, ved hvis Skolevæsen de to yngste Døtre ogsaa har Ansættelse. Den ældste af Flokken er gift med Lærer H. Mosbeck i Randers, den yngste med en Lærer i København. Børnenes Uddannelse kostede Martin 20,000 Kr., som han efterhaanden havde faaet lagt til Side.

Da Martin blev 57 Aar, blev han syg og opereret for Kræft hos Professor Rovsing paa Rigshospitalet. Derefter passede han sin Skole i tre-fire Aar og besøgte mig hver Sommer. Men i Efteraaret 1916 blev han atter syg, og da kunde Alverdens Lægekunst intet udrette; han døde under Operationen.

Han var en god Mand og en forstandig Mand og vil altid være savnet af Slægt og Venner.

Næst yngst var *Mikkel* Buch Christensen Kjær, halvtredje Aar yngre end Martin, knap fjorten Aar efter mig. Han var fra Fødselen en stor og kraftig Dreng; han blev 66 Tommer høj, da han var fuldvoksen. Meget tidlig kunde han tale rent, og han var nem at omgaas, rolig og medgørlig, blot kunde han ikke lide, at man lo ad ham.

—En Dag stod der en Spand Tykmælk i Bryggerset, og Mikkel, der da var tre Aar, fik fat i en Ske og skovlede Tykmælk i

sig. I det samme kom en brun Hundehvalp løbende ind, og da den saa, hvorledes Mikkel havde det, gav den sig til at slubre med. Det havde Mikkel ikke noget imod, blot Hvalpen holdt sig fra hans Side; kom den for nær, fik den et Smæk af Skeen. Jeg kom til og saa lidt paa den Fællesspisning og brast i Latter. Men da løb Mikkel sin Vej, og han kunde ikke lide, at der blev hentydet til den Historie. Mikkel var ellers enestaaende til at tage mod en Omgang. Drillede vi ham, søgte han ikke at forsvare sig med Protest; han stod ganske stille og saa fra den ene til den anden uden at mæle et Ord eller knap nok at forandre en Mine, kun blev Munden lidt bredere end ellers.

Til Tider kunde han dog være ubesindig og kaad; han havde nemlig en ubetvingelig Lyst til at jage Skræk i baade uskyldige Mennesker og Dyr. Vi havde dengang en Hane, som altid gjorde nogle farlige Forberedelser, naar den vilde til at gale. Naar nu Mikkel blev opmærksom paa Hanen, hvor den gik, paa Møddingen eller i Gaarden, og sporede de første Forberedelser, søgte han at komme bag paa den. Idet den da var midt i Forestillingen, slog han ned paa den som en Høg, saa den forfærdet løb og flagrede langt bort, mens dens Galen endte i den latterligste Hysten. Da bar Mikkels Ansigt Udtryk af den saligste Glæde.

Paa samme Tid havde vi en gammel Pige, der havde en Del uægte Børn, som var anbragt paa forskellige Steder i Sognet. Hun havde den Vane at gaa og tale med sig selv, og som oftest var Svinestien hendes Lønkammer, hvor hun frit og uforbeholdent kunde give sine Tanker Udtryk. Det havde Mikkel lagt Mærke til, og naar han saa hende gaa til Svinestien med en Spand Affald, listede han sig efter hende, og bedst som Pigen var i Samtale med sig selv, udstødte Mikkel sit forfærdeligste Brøl, der straks fulgtes af Marianes angstfulde Skrigen, endnu mere gennemtrængende end Hanens. Hun greb da efter Spand, Strippe eller Skovl, hvad hun kunde faa fat i, og styrtede efter ham. Men han havde forinden fundet et sikkert

Sted, hvor han stod og lo af Hjertens Lyst. Mikkell kunde le med hele Kroppen.

Paa Fattiggaarden levede den tossede An' Kjerstin'. Hun havde faaet den fikse Ide, at den Onde altid gik i Hælene paa hende. Derfor gik hun bestandig og kastede Smaasten bag efter sig for at holde ham borte. Saa nu Mikkell, at hun var paa Farten, listede han sig efter hende, og naar han naaede hende, raabte han, idet hun kastede en Sten over Hovedet og bagud:

»Au da for Skam!«

Da for An' Kjerstin til Siden og var lige ved at segne; men naar hun opdagede, det var Mikkell, gik Forskrækkelsen over til Arrigskab, og hun gav sig til at bande over ham. Men Mikkell var forlængst langt borte og stod og grinede, saa han blev helt hævet i Ansigtet.

Det var et stort Savn for Mikkell, da hans Yndlingsbroder Martin begyndte at gaa i Skole; det kom han dog over. Værre blev det imidlertid, da Martin rejste til Falster. Men omsider vænnede han sig til at tage til Takke med den yngstes, Kristians, Selskab.

I sine sidste Skoleaar røbede han Evner som Leder. Uorden var ham en Vederstyggelighed, og naar en eller anden Skoledreng gik mod Vedtægt og god Orden, sørgede han for en eksemplarisk Afstraffelse. Han gjorde det ikke selv, hvor let han end kunde, for han havde betydelige Kræfter, og Mod var der ogsaa nok af. Men i Stedet for æggede han de smaa til Handling i Samling og lod dem afbanke Fredsforstyrren. Adskillige store Drengene kom ud for denne Behandling, og Resultatet blev ualmindelig godt.

Efter sin Konfirmation kom Mikkell i Snedker- og Tømrerlære hos daværende Snedkermester Møller i Jellinge og blev Svend efter en treaarig Læretid. Han var i de Aar den stadige Fører for Byens Lærlinge og større Drengene, og han tegnede da til at skulle blive Folkefører i stor Stil.

Da han tog til Jellinge, spaaede jeg ham, at han ikke kunde

gaa der i tre Aar uden at faa Lyst til at komme paa Seminariet. Imidlertid saa det ikke ud til, at jeg skulde faa Ret. Han tænkte paa at fortsætte med Professionen og ønskede Plads i Vejle. Men Martin vilde, at Mikkel *skulde* blive Lærer, og han manøvrerede saa snildt, at Mikkel opgav Høvl og Sav og tog Bogen fat. En Tid var han hos mig i Haurum, en kort Tid efter var han Lærer i Matstrup-Ladegaard Skole, og efter kun otte Maaneders Forberedelse kom han paa Jellinge Seminarium. Forberedelsen var Hastværksarbejde; men det gik ham ellers godt, ogsaa til sidst, kun i eet Fag gik det ikke godt; han havde for mange Huller. Allerede i første Seminarieklasse blev han valgt til Formand og var det i alle tre Aar; han var ogsaa Leder af Bogsamlingen, skønt han ikke var videre bevandret i Litteraturen. Men til at lede og dirigere havde han udmærkede Evner.

Da han havde taget Eksamen, aftjente han sin Værnepligt som Feltkonstabel. Han skal have været en fortræffelig Soldat, ja et Mønster paa en Soldat. Han blev Løjtnant og laa inde i tre Aar. Siden blev han Kaptajn i Forstærkningen. Efter Tjenestetiden fik han Ansættelse ved Københavns Skolevæsen. Inspektøren gjorde ham til sin Sekretær, 30 Aar gammel blev han Viceinspektør og ti Aar senere Inspektør paa Sjællandsgades Skole.

Han giftede sig med en Lærerinde, Søster til Konfessionarius Provst *Fenger* ved Holmens Kirke, og som Meddirektør for de Massmannske Søndagsskoler har han flere Gange været Gæst ved Kongens Bord. Min tredieældste Søn, Gunnar, var i hans Hjem, fra han fik Præliminæreksamen, til han fik Eksamen som polyteknisk Kandidat, og han har sin Onkel Mikkel og sin Tante Johanne at takke for, at han derved kom ind i en indbringende Stilling.

Vor yngste Broder, den ottende, er *Kristian Kjær*, nuværende Skoleinspektør i Kolding. Han er født 17. Januar 1862 og er seksten Aar yngre end jeg, der jo var den ældste. Han var en livlig og stærkt interesseret Dreng, der vilde vide Besked med alt ude og hjemme. Kom der fremmede, slog han ned paa dem som en Bi paa en Blomst og søgte Næring for sin videbegærlige Aand.

Fremmede, der kom til Gaarden, lagde altid Mærke til Kristian. »Det er en køn Dreng!« blev der sagt — eller: »Det er dog en dejlig Dreng!« Det var især hans Livfuldhed og de spørgende Øjne, der gjorde ham køn.

Hver Forsommer havde vi i længere Tid Arbejde i Tørve-mosen, hvor Far sammen med mine voksne Brødre, Karlen og Pigerne lavede Tørv i stor Stil. Kristian aflagde dem da et Besøg hver Dag. Hen paa Formiddagen — for han fik Lov at sove længe om Morgenen — naar han havde spist og var klædt paa og havde set sig om derhjemme, stak han af paa de bare Ben, i »engelsk Galop«, ned ad Markvejen over Nørremarksagrene. Det gik fejende, og Vinden legede i hans lange, lyse Haar. »Hovedkjær« — saadan hed Mosen og Fars Gaard med, deraf Stammen navnet *Kjær* — var fuldt af Tørvegravere, og de kendte alle Kristian og morede sig over ham.

»Der kommer æ Patteklod!« sagde de og lo fornøjet.

En Dag fik Gaarden Besøg af en Omløber, der vilde sælge noget Pilleri. Jeg bad min Søster sætte Mad paa Bordet til ham, og derover blev Manden saa glad, at han bød mig en Pris, som jeg ogsaa tog imod. Saa kom Kristian, nysgerrig som altid, og vilde prøve det med. Jeg hjalp ham nogle Snuskorn paa en Finger, og han stak det i Næsen og snusede det højt op. Men som han da kom til at nyse! Til sidst laa han som en Klud paa Gulvet, men nøs endda. Jeg blev ganske forskrækket; men en Stund efter var det dog forbi, og Kristian trængte ikke til Snus siden.

Kristian hørte ikke til de durkdrevne, men gik lige paa og var en meget aabenhjertig Dreng. Han var næppe saa pillen som Martin og heller ikke saa øm over Skillingen som flere af Brødrene. Alligevel havde han usædvanlig tidlig sund Menneskekundskab og havde forbløffende let ved at orientere sig, ogsaa i vidt forskellige Situationer.

Da han var elleve Aar, kom han med mig til Haurum for at være mig behjælpelig. Befolkningen der var os fremmed og ikke saa nem at tage. Der var megen Strid: om Politik, Skole-

Kirke- og Sognestyre o. s. v. Men Kristian havde snart Forstaaelsen af, hvorledes han i alle Tilfælde maatte forholde sig. Han famlede ikke, tog næsten aldrig fejl og vidste at tie og tale i rette Tid. Med lige Sikkerhed færdedes han der blandt Børn og voksne.

Han var hurtig og meget lærnem, han havde Evner for alle Skolefag, dog især for Dansk, og han blev en fortræffelig Stilist.

Godt seksten Aar blev han optaget som Elev paa Jellinge Seminarium, som Nummer eet af halvtreds Aspiranter. Han var dog for ung, for uudviklet. Lærerne kritiserede ham for hans Ungdommelighed. Claudi, en af Seminariets ældre Lærere, kaldte Kristian Kjær og Kristian Jørgensen, senere Sognepræst i Jellinge, for »Smaatteriet«. Han klarede sig dog pænt til første Del af Lærereksamen; men Forstanderen, Pastor Madsen, raadede ham til at tage bort et Aar, og det Raad fulgte han.

Han fik da sin Broder Martins tidligere Huslærerplads hos Proprietær Schmidt i Kondrup ved Randers, og det blev hans Lykke. Skønt kun godt atten Aar forlovede han sig med Schmidts ældste Datter, *Johanne*, som var hans Elev; hun var da kun femten Aar. Da Kristian Aaret efter kom tilbage til Jellinge, havde han fuldstændig rystet Barnet af Ærmet og arbejdede med megen Alvor, og Forstander Madsen var meget stolt af ham. Han tog en stor Eksamen og fik straks efter Ansættelse ved Københavns Skolevæsen.

Samtidig bestemte han sig til at læse videre; men det kom han til at bøde haardt for. Student blev han; men da han gik stærkt op i sin Lærergerning og tillige var meget politisk interesseret, blev han overanstrengt og maatte i længere Tid sige Skolen Farvel og leve i Stilhed og Ro hos sine Forældre i Sandvad for at samle Kræfter. Han kom sig dog, men mente, at han helst maatte se at komme paa Landet. Han søgte da et Embede i Jellinge og fik det. Han var her Leder af Byskolen, som ogsaa var Seminariets Øvelsesskole, og Lærer for Seminarieeleverne i »Praktik«.

Her var han paa sin rette Hylde, og de vordende Lærere satte ham meget højt, hvilket jeg har hørt utallige Vidnesbyrd om. I 1904 blev han Overlærer i Kolding og kort efter tillige Censor i »Praktik« ved Lærereksamen. 1922 fik han Ridderkorset, og Aaret efter blev han Inspektør for det kommunale Skolevæsen i Kolding.

Kristian giftede sig med Johanne Schmidt efter en syvaarig Forlovelse; han var da 25 og hun 22 Aar. De har levet ualmindelig lykkeligt sammen. Min Svigerinde Johanne er en af de sjældne Kvinder — paa en Maade er hun endnu, som hun var for tredivte Aar siden, hendes Kærlighed er lige ung og stærk nu, da hun dog er over de halvtreds. To af mine Sønner har som Seminarieelever boet i hendes Hjem i Jellinge, og som de saa op til deres Onkel, beundrede de deres Tante.

Kristian og Johanne har haft syv Børn, hvoraf en Datter er død. Deres ældste Søn har været Farmer i Canada, den næstældste er Tandlæge i Odense, og den tredieældste er en anset Købmand i Aarhus; de alle gift og har det godt. Den yngste Søn studerer. Efter ham er der to Smaa piger.

*

*

*

Far og Mor boede paa Gaarden i Sandvad i 40 Aar. Alle Børnene var borte, og hver havde sit Hjem, undtagen Per, der ikke vilde bindes, og saaledes var der ingen til at overtage Gaarden.

Det havde været en besværlig, men en sund Gaard; i de fyrretyve Aar var der ikke kørt eet Lig ud af den, og vi var alle kommet til at holde af den. Men nu skulde den dog sælges.

Vi Søskende blev da kaldt hjem og mødte alle otte i Sandvad i Sommeren 1885. De gifte mødte med Hustruer og Børn, og vi blev der i otte Dage. Far især var glad over at se Flokken samlet og sagde Gang paa Gang, at det var den største Fest, han havde oplevet. Selv var vi alle glade over Samværet, helt fri for at se fremmede Ansigter. En af Dagene havde vi dog Gæ-

ster. Der kom Meddelelse om, at den gamle Provst *Wolf* fra Hvejsel vilde komme, men kun paa en fransk Visit. Og Provst *Wolf* kom da, sammen med sin Ven Provst *Tejlade* og Efterfølgeren *Pastor Berthelsen*. De havde *Damer* med, og det blev en fornøjelig Eftermiddag. Der blev nydt forskelligt, lette Sommerretter; der blev holdt *Taler*, og under *Kristians* Ledelse sang vi flerstemmige Sange, altsammen smukt og højtideligt.

Vi var derefter en Tur nede paa *Vejle Landevej* for at se paa den Byggegrund, *Far* havde købt af *Anders Peter*, og hvor vore Forældre skulde have deres Alderdomshjem. Vi spiste til Aften hos *Anders Peter*, og i hans Dagligstue sad vi 7 Brødre med *Svoger Kobbarnagel* bagefter og aftalte *Arvens Deling*. *Far* havde bedt os ordne det selv og sagt, at vi maatte dele, som vi kunde, blot skulde *Jens Jakob* — det var mig — have mere end de andre! Den Nat og senere blev det saa bestemt, at jeg skulde have to Tusind forud for de andre, fordi jeg var Invalid, *Anders Peter* fik tusinde, fordi han længst havde hjulpet *Far* til Rette og endnu skulde være de gamle til Hjælp. *Kristian* fik ligeledes tusinde Kroner, fordi hans Sygdom havde skaffet ham store Udgifter. Resten deltes ligeligt mellem alle otte, og *Delingen* foregik i fuld Enighed og vistnok til alles Tilfredshed.

Det var sidste Gang, vi alle var samlet.

Vore Forældre fik sig bygget et smukt og godt Hus med en stor Have til; det laa ved *Grejdals-Landevejen* og blev det første i *Ny-Sandvad*, som snart efter dukkede op der. De levede her i ti Aar, raske og rørige; da døde *Mor* pludselig en Middagsstund, hun havde lagt sig hen for at hvile. Hun var da 74 Aar gammel. Et Hjerteslag gjorde Ende paa hendes virksomme Liv. Halvtredie Aar efter døde *Far*, efter et kortere, men ikke meget smertefuldt Sygeleje, 81 Aar gammel. Da var jeg 50 Aar.

Det var opofrende Forældre, vi havde haft. De vænnede os tidligt til Arbejde og god Orden, men gav os samtidig megen Frihed og stolede paa, at vi ikke misbrugte den.

Ære være deres Minde!

MIN UNGDOMSTID

Mit fulde Navn er *Jens Jakob Christensen Kjær*.

I mine Drengaar var jeg frisk og sund og havde stærke Lemmer, og intet tydede paa medfødte Svagheder af nogen Art.

Da jeg var konfirmeret, skulde jeg til Jellinge for at tjene hos min »Morbror« Frands Peter Jensen; han var gift med en af Mors yngre Søstre, Moster Hanne, og de havde en god Gaard. Jeg skulde hos dem lære Skik og gode Sæder, og den Tanke var sund og rigtig.

Jeg længtes i den første Tid, saa jeg var færdig at krepere. Men derved var intet at gøre, og snart vænnede jeg mig til det strengere Drengearbejde der. Længselen tog af, og den Tanke blev mig klar, at jeg sagtens kunde tage Plads og efterhaanden gøre Fyldest, hvor det skulde være. Den Opdagelse var en stor Tilfredsstillelse for mig, og jeg saa med godt Mod ind i Fremtiden.

Men som det gik allerbedst, fik jeg en Dag ondt i mit venstre Knæ. Jeg fortalte det straks; men ingen svarede mig noget eller forlangte nærmere Besked. Dagen efter blev det værre. Kun med alle mine Kræfters Anspændelse kunde jeg køre den tunge Møgbør op ad den stejle Mødding. Frands Peter skældte mig ud; han troede, det var Dovenskab, og bemærkede, at jeg kunde stole paa, at han skulde nokke mig op. Tredie Dag var det værre endnu. Jeg fik da Lov til at gaa til en »klog Mand«, *Morten Kjerk* i Sausmose. Han strøg paa Benet og »læste« over det; men det hjalp ikke. Dagen efter kørte Morbror mig til en anden »klog Mand«, *Simon Bødker* i Ildved. Han gjorde saa, hvad han kunde, men ogsaa det var uden Virkning. Jeg blev endnu daarligere næste Dag og maatte holde Sengen. Frands Peders Far kom ind i Kammeret og saa til mig, men kunde ikke se, jeg fejlede noget; jeg hørte, han gik og snakkede med sig selv om, at jeg simulerede. Men den sjette Dag var Laar og Ben dobbelt saa tykt som ellers.

»Uha!« sagde Frands Peter, da han saa det. I en Fart fik han

Vognen i Orden, og han og Moster kørte mig hjem til Sandvad; de maatte bære mig ind.

Denne var den første Forhindring, som mødte mig, og Grunden til de senere saa store Forhindringer. Men om den egentlige Aarsag til Ulykken havde jeg ingen Anelse. Jeg havde ikke traadt forkert eller slaaet mig, og Frands Peter havde heller ingen Skyld.

*

*

*

Saa laa jeg nu hjemme i Sandvad.

Læge Boye fra Jellinge behandlede mig. Han ordinerede især varme Grødomslag paa Knæet. Mor havde overordentlig meget at gøre i den Tid og var optaget Dagen igennem; et af Husene blev ombygget, og de havde Haandværksfolk paa Kost — og anden Genvordighed havde hun jo ogsaa; men hun maatte op for at behandle mig flere Gange hver Nat; den brændende Grød var det eneste, som kunde skaffe mig Lindring og dulme de frygtelige Smertes i Knæet.

Omsider kom jeg dog op. Først gik jeg ved Krykker, siden ved Stok og endelig uden nogen Stok. Men Benet blev ikke stærkt. Periodevis havde jeg Smerte i Knæet; af og til buldede der Splinter ud af det, og jeg naaede aldrig at kunne bøje det mere end i ret Vinkel. Dog blev jeg saa rask, at jeg kunde gaa, ja endog danse, uden at nogen kunde se, hvilken Svaghed jeg led under. Atter gav jeg mig i Lag med Landvæsenet; det var jo Meningen, at jeg en Gang skulde overtage Gaarden. Det gik ret godt en Tid; jeg kunde pløje, saa, høste og slaa, grave o. m.

Jeg tog igen Tjeneste hos »Morbror« Frands Peter i Jellinge og blev der i halvandet Aar, fra jeg var 20^{1/2}, til jeg blev 22 Aar. Jeg vilde ikke lade det sidde paa mig, at jeg kun havde tjent der i 5 Uger. Men til alle Tider, ja hver eneste Dag, mindede mit svage Ben mig, at jeg skulde passe paa. Ofte tænkte jeg: »Det vil gaa galt en Gang — og hvad saa? Saa duer jeg ikke til at arbejdel«

Aftenen før jeg skulde paa Session, gik jeg ud paa Gaarden »Houghus«, hvor Doktor Boye boede, og sagde til ham: »De kender jo mit daarlige Knæ! Mener De, jeg kan taale at være Soldat?« Han undersøgte atter Knæet.

»Nej!« sagde han og skrev en Lægeattest, som han gav mig uden Vederlag. Og saa sagde han: »Det Onde der kan De kun overvinde ved den allerstørste Forsigtighed. I modsat Fald kan det gaa saaledes, at De om ti eller tyve Aar maa lade Benet sætte af.«

Den 31. Oktober 1867 var jeg paa Session i Vejle, og saa snart Sessionslægen havde læst Doktor Boyes Erklæring, var jeg færdig og fik min Kassationsattest med det samme.

*

*

*

Dagen efter, den 1. November, rejste jeg til Askov Højskole.

Det var mig en stor Betyggelse at vide, at jeg nu slap for Træhesten i Eksercerhuset, og paa Højskolen var jeg sikret mod at kunne komme til Skade med Benet — *troede* jeg. — —

Jeg rejste hjem i Julen. Men i Stedet for som ellers at gaa til Gilder eller paa Julebesøg morede jeg mig med at holde Skole med mine yngre Søskende. Hvordan det gik for sig, husker jeg ikke længere; men vi var alle meget optaget deraf, og jeg har ikke haft en bedre Juleferie. Der laa som et lille Fingerpeg deri — baade for mig og mine smaa Brødre.

Den 8. Januar var jeg paa Skolen igen, og kort efter ramte Ulykken mig paany.

Den 23. s. M. var vi ude for at nivellere. Mens Læreren opstillede Stativet, gav vi os til at brydes for at holde Varmen. Jeg tog Livtag med en Vestjyde. Jeg gjorde da, som jeg saa ofte før havde gjort baade som Dreng og som voksen: jeg satte mit højre Ben bag hans venstre og bøjede ham bag over. Idet han faldt, trak han mig med. Jeg havde Klodstræsko paa, og nu skred min venstre Fod i det samme, og derved drejedes

mit venstre Knæ en halv Gang rundt. Jeg rev mig fra ham, satte mig paa ham og vred Knæet i Led.

»Det var Katastrofen!« sagde jeg og tænkte paa Doktor Boyes Ord.

Det var den *anden* Forhindring.

Jeg boede hos Lærer *Nutzhorn*, og jeg skyndte mig hjem og gik i Seng. Skolens Dyrslæge, *Fenger*, undersøgte mig, gik derefter til Lægen for mig, han boede endda en Mil borte, og *Fenger* kom først tilbage hen paa Natten. To Gange var Lægen hos mig; og Klokkeren 9 om Morgenen var Hævelsen borte. Lægen sagde dog til mig, det var nødvendigt, jeg blev liggende i fjorten Dage endnu. Men jeg syntes aldrig, det kunde gaa: betale saa meget for at være der, og saa ligge i Sengen uden at faa Udbytte af Opholdet. Jeg stod derfor op og havde forøvrigt ikke andet Men efter Uheldet end en periodisk Stikken i Knæet. I nogen Tid fulgte jeg atter Undervisningen i alle Fag og fik det Indtryk, at jeg ikke var af de ringeste, hvad Evner angik.

Men Knæet blev snart daarligere.

Jeg tog da til den berømte Benlæge i *Kolsnap* i Sønderjylland. Han paalagde mig stadig at bøje og strække Benet, for at det ikke skulde blive stift. Men efter den Kur blev det først galt.

Da tog jeg bort fra Skolen i Askov, kom hjem til Sandvad og gav mig atter under Doktor Boyes Behandling, og han sagde, at Benet skulde have absolut Ro, da der var gaaet Betændelse i Benet, i selve Knoglen. Og saa havde jeg den samme Historie igen med de frygteligste Pinsler, med Grødomslag i Nætter og Dage. Mor var alene om at passe mig. Senere hen blev der boret og skaaret i Knæet, og derefter kom der endelig Lindring. Men stadig vaagede Mor over mig; hun trættedes aldrig, hvor meget der end læssedes paa hende.

*

*

*

I Vinteren 1868—69 holdt jeg Skole for mine Brødre og den følgende Sommer gik jeg ude hver Dag; men det faldt mig tungt at tænke paa, at jeg aldrig kunde blive rask.

Jeg bestemte mig nu til at ville være Friskolelærer, og derfor tog jeg i Vinteren 69—70 Ophold paa Hvejsel Højskole. Da Foraaret kom, fik jeg Tilbud om en Plads hos Friskolelærer *Dalsgaard Petersen* i Kerteminde.

Han havde en Børneskole, men foruden den en hel Del voksne Elever af begge Køn, der skulde uddannes til Friskolelegeringen. Jeg skulde hjælpe til i Børneskolen og saa selv læse videre.

Det var et fint Hus og et godt Hjem, jeg der kom til. Sund og sand Dannelse raadede der, og aldrig hørtes en skurrende Lyd.

Jeg var meget genert dengang. Naar jeg i den første Tid var sammen med andre, vidste jeg næsten aldrig, hvad jeg skulde sige. Sagde jeg noget ved Bordet, kom jeg altid galt af Sted, syntes jeg.

Dalsgaard Petersen var en Mand med et skarpt, gennemtrængende Blik, i Besiddelse af megen Menneskekundskab. Især havde han sjældne Evner til — ubemærket for de unge selv — at føre dem ind paa den Vej, han netop ønskede dem ind paa.

Han satte Friskolen højt; men han udtalte ofte sin Betænkelighed over for de Friskolelærere, der saa hurtigt blev uddannede hos *Kristen Kold*. De fik for faa *Kundskaber*, sagde han, og det vilde i Længden skade Friskolesagen. En Friskolelærer maatte *mindst* være en Statsskolelærer jævnbyrdig i alt. Han rystede ogsaa paa Hovedet ad al den megen Tale om Folkelighed. Enhver Stand skulde have sin Dannelse, indre som ydre, og den skulde præge hele deres Maade at være paa; derfor behøvede de saamænd ikke at miste noget af deres Ejendommelighed. Det var en stor Fejl, mente han, at kimse ad noget virkelig fint. Paa den anden Side var Forfinelse ham en Gru.

Hos denne Mand skulde jeg arbejde i Børneskolen.

Det faldt mig ikke unaturligt. Tværtimod. Jeg var venlig og imødekommende over for Børnene; men allerede den tredje Dag vilde de misbruge mig. De fandt paa ustandseligt at bede om at gaa et lille Ærinde ud, og desuden var de højroastede, ude som inde. Det kom mig som en Overrumpling; men det var jo i og for sig forstaaeligt nok. De vilde prøve, hvor langt de kunde komme med den nye Lærer; jeg kunde ligefrem se det paa dem, især paa de Elever, der boede i Huset.

Men Dalsgaard Petersen sagde ingenting.

Jeg ventede med Længsel paa den næste Dag, og da fik de noget andet at vide: med Arbejde, med Raaben højt over dem og med Flytninger paa Pladserne. Var en for langsom til at lystre Ordre, greb jeg ham i Kraven og satte ham paa en ensom Plads. Frikvarteret lod jeg uænsset, og jeg forlængede endda Skoledagen med en halv Time. Navnlig kørte jeg dem godt igennem i Regning.

Dalsgaard Petersen passerede Skolegangen flere Gange den Dag, men kom ikke ind. Da jeg lige efter Skoletiden mødte ham, sagde han blot:

»Det er varmt i Dag!«

»Ja,« sagde jeg, noget forvirret; jeg vidste ikke, hvad han mente. Vejret var ret dagligdags.

*

*

*

Jeg skulde bl. a. fortælle Danmarks- og Verdenshistorie og Geografi for Børnene; men i de Timer kom Fru Dalsgaard Petersen og de voksne Elever, alle ældre end jeg, og satte sig til Rette og vilde høre. Jeg var ikke glad over den Tilhørs-kare; men jeg skulde igennem Timen og kom det da ogsaa, om jeg end selv havde en tydelig Fornemmelse af, at det var en lidet opbyggelig Forkyndelse. I de følgende Dage arbejdede jeg af al Evne paa at gøre det bedre; men det var for maadeligt.

Endelig fandt jeg paa Raad.

Jeg lærte mine Lektier, d. v. s. forberedte mig, om Eftermiddagen og tænkte over dem, naar jeg var gaaet i Seng. Klokkeren fire om Morgenen rejste jeg mig og gik ud til Kerteminde Fjord, saa langt bort, at ingen kunde høre eller se mig. Der stod jeg saa og fortalte, snart paa en Maade og snart paa en anden, og det hjalp.

Da jeg begyndte at fortælle efter den ny Metode, blev de voksne Tilhørere synligt forbavsede; de lyttede, og Damerne lod deres Haandarbejde synke i Skødet.

Nu følte jeg mig hjemme i Skolen. Børnene var flinke og lydige, og de voksne lagde ikke mere noget Tryk paa mig, naar de kom der. Efterhaanden overlod Dalsgaard Petersen mig Skolen mere og mere.

En Gang imellem hørte jeg ogsaa et lille Ord om, at de var fornøjet med mit Arbejde. Fru Dalsgaard Petersen og jeg var ene hjemme en Søndag, og vi kom til at sidde og tale om Skolen og de voksne Elever. Især talte hun om en af de sidste, der hed *Karlsen*. Om ham og mig sagde hun:

»Karlsen har læst til at blive Lærer i flere Aar og er langt foran Dem i Udvikling, baade paa den ene og den anden Maade; men han mangler Deres medfødte Læreevner og vil aldrig blive saadan hjemme i en Skole, som De vil kunne blive det!«

I Nabosognet *Drigstrup* var der en Friskole, og nu skulde dennes Lærer til Mønstring. En Dag kom tre Mænd derfra til Dalsgaard Petersen og spurgte, om de ikke kunde faa mig saa længe. D. P. gav mig frit Valg, og jeg slog til. Det tog Karlsen sig meget nær; han blev syg og maatte gaa til Sengs. Men jeg tog til Drigstrup. — — —

Jeg var ofte med til Møder i Kertemindeegnen. Alle de ledende Mænd var grundtvigske. Det var en Lyst at høre, som de fynske Bønder kunde tale. Og hvilken Offervillighed var der ikke for de Sager, de var varme for! Man var i de Dage især optaget af *Kolds* Højskole. Kristen Kold var nylig død, og man ønskede hans Søster og Svoger i Spidsen for Højskolen. Bønderne her var alle Venstremænd og Medlemmer af Valgmenig-

heden i Kerteminde. Efter Møderne var der ofte Fællesspisning, og ved Bordet gik det festligt til. Paa et enkelt Møde var der en 30—40 Friskolelærere til Stede, og det var især dem, der førte Ordet. Det var begavede Folk, Mænd med store Eksamener og med Ordet i deres Magt. Emnet var stadig Friskolen og dens Fremtid. Der faldt haarde Ord om Statsskolen og dens Folk. Statsskolen duede ikke, den var en Prokrustesseng, og dens Lærere var »døde«: Levebrødsmænd, der ikke turde vove sig ud paa Dybet. Kun de, der var »født« til det, burde have Lov at være Lærere!

Alt dette var noget, som gjorde Indtryk paa mig, og mere og mere kom jeg ind i den samme Tankegang; jeg fandt det herligt altsammen.

Friskolen i *Drigstrup* var en dejlig Skole med flinke Børn. Jeg kom meget ud til Forældrene, og de var alle opmærksomme om mig.

Men her skete der noget skæbnsvangert for mig.

En Søndag tog jeg sammen med en Flok unge Mennesker til *Munkebo*, hvor vi skulde besøge en Gaardmand. Der kom flere til, og hen paa Eftermiddagen gik Legen lystigt paa Gaardens Toft. Man legede »Enkemand«. Jeg deltog ikke, men gik og talte med Manden.

Da blev der kaldt paa mig, at jeg skulde være med. Jeg sagde nej; men de blev ved, de manglede en, jeg behøvede slet ikke at løbe, blot jeg vilde staa ved Siden af den Pige, som ingen »Mage« havde. Da var jeg ikke fast nok, og jeg gik med i Legen. Jeg gik ved Stok i den Tid; men min Gang gav ikke Indtryk af, at Benet var saa daarligt, som Tilfældet var.

Pigen, jeg stod sammen med, »bar Sorg«; hendes Kæreste, der havde været Friskolelærer, var død kort før. Men hun var meget glad for Legen. Vi blev straks forreste Par, men snart kom jo vor Tur. Min Dame løb ud i en stor Cirkel; men saa vendte »Enken« sig mod mig. Blot jeg nu var blevet staaende, var intet sket; men jeg forsøgte at løbe fra hende; jeg sprang nogle Gange til Siden og narrede hende; men ved en uheldig

Vending stødte jeg det daarlige Knæ af Lave. Jeg lod mig ikke mærke med noget, og jeg gik den Mil lange Vej hjem sammen med de andre. Men dermed var Herligheden paa Fyen forbi, om jeg end holdt ud at passe Skolen en fjorten Dage endnu.

*

*

*

Det var den *tredie* store Forhindring, den *tredie* store Ulykke, som timedes mig.

Man kan jo nok sige, det var min egen Skyld, det gik mig saa galt — baade i Askov og paa Munkebo Bakke. Men det var dog ikke *min* Skyld, at jeg var kommen til at gaa med saa svagt et Ben. Jeg faldt jo kun for Fristelsen til at ville være et rask, ungt Menneske.

Men denne, den *tredie* Forhindring, der kom, som min nye begyndte Gerning gik allerbedst for mig, var saa følelig og gik mig saa nær, at jeg hverken kan sige eller beskrive det.

Den Nat efter Hjemkomsten fra Munkebo laa jeg ene i den ny Skole, og jeg vaandede mig over min store Ulykke. Jeg tryglede og bad Vorherre forbarme sig over mig, saa jeg ikke skulde rives ud af det Liv og den Virksomhed, som jeg lige var ved at komme rigtig i Gang med. Men nej, der var ingen Naade. Jeg maatte forlade det hele og rejse hjem til Sandvad. — — —

Det var *tredie* Gang, jeg saaledes kom tilbage til mit Hjem som en værkbruden Stakkel — for det var jeg nu!

Det var en trist Tid, jeg kom hjem i. Det var netop i de Dage, at Bismarck havde narret Kejser Napoleon d. 3. til at erklære Tyskland Krig.

Men jeg tænkte hele Tiden paa *Fyen*.

Var jeg ikke kommet til Skade, var jeg blevet der, og hele mit Liv var blevet ganske anderledes.

Benet maatte ikke røres i 9 Maaneder; kun i ubetinget Ro kunde der være Haab om nogenlunde Helbredelse. Men det

var for sent, Benet blev aldrig mere saa stærkt, at jeg kunde støtte paa det.

Jeg havde imidlertid ingen Smerter, og jeg kunde sidde op i Sengen, og det gjorde jeg fra Morgen til Sengetid. Jeg læste, regnede og skrev, og nu forstod jeg at arbejde paa egen Haand. Det, der manglede — og det var meget, syntes jeg — skulde nu indhentes. Tillige holdt jeg Skole med en Del Børn fra Sandvad, sammen med mine yngste Brødre.

Mor havde helt tabt Troen paa, at jeg kunde komme mig. En Dag hørte jeg hende tale med en Nabokone om min Sygdom. »Han siger os vel, naar han kommer sig!« sagde Mor. Men over for mig lod hun aldrig sin ringe Tro skinne frem. Baade hun og Far tænkte mest paa, at det var strengt for mig, at jeg skulde ligge saadan i mine unge Aar.

Den følgende Vinter arbejdede jeg meget sammen med to jævnaldrende: *S. Schousen* og *K. Ammentorp*, der begge som jeg havde Lyst til Bogen. I Forening lejede vi et Værelse i Kirkebyen Hvejsel, tæt ved den lille Højskole, hvis tre Lærere: *Utoft*, *Therkelsen* og *Godsk* skulde undervise os i de forskellige Fag. Schousen vilde være Præst, Ammentorp Degn og jeg Friskolelærer; vi naaede alle Maalet.

Pladsen hos Dalsgaard Petersen i Kerteminde stod mig stadig aaben, og Fyen var mit Maal, for de fyenske Friskoletanter og den fyenske Befolkning havde vundet mit Hjerte.

Vi tre læste meget i vor fælles Læsestue. Lærerne udtalte deres Forbavselse over den Fremgang, jeg havde gjort, siden jeg var Elev paa Hvejsel Højskole. I Udholdenhed var jeg de andre langt overlegen. Jeg kunde arbejde fra om Morgenen og til Klokkeren to om Natten; det kunde de ikke; men de var gode og trofaste Kammerater. Imidlertid fik Samarbejdet snart Ende. Ammentorp fik en Hjælpelærerplads, og Schousen blev syg. »Christen Jensens Søn er Søren for haard!« sagde Schousens Far til en Nabo.

I Sommeren 1872 var jeg en Tid Hjælpelærer hos Lærer *Mortensen* i *Uldum*. Han var den dygtigste Lærer, jeg endnu

havde truffet, ja som jeg i det hele taget har kendt, og jeg havde megen Gavn af hans Vejledning. Den paafølgende Vinter var jeg paa Højskolen i Uldum, fik Undervisning i somme Fag og underviste selv i andre. Men det var ikke saa god en Tid. *Utoft*, der nu var Forstander her, var en flink Børnelærer, men duede ikke til at tumle de voksne, og han var en lidet dygtig Leder. Hans Andenlærer var meget dygtig og havde store Evner; men han var en Spotter, kritisk mod alt og alle. Tredielæreren var en havareret Fyr, der drak. Det gik slet ikke godt, og værre blev det, da Madam *Utoft* blandede sig i Sagerne, og Forvirringen tog Overhaand.

Jeg blev der til midt i Juni 1873; saa kom jeg til *Bottrup* i Horsenseggen. Her var Ammentorp Friskolelærer, og jeg skulde varetage hans Gerning, mens han var til Mønstring. Mens jeg var der, begyndte jeg at søge selvstændig Plads.

Klavs Berntsen var netop da blevet valgt til Folketingsmand, og der kom Tilbud til mig om at bestyre hans Skole. Jeg skrev til ham og satte ham ind i mine Forhold, og da svarede han, at hans Kone var svagelig, og naar nu jeg ogsaa var det, kunde det let gaa galt, for Skolen var stor; der var 70—80 Børn. Kort efter fik jeg et andet Tilbud fra *Brædstrup* Friskole; den vilde jeg gerne have; men da havde jeg allerede givet mit Ord til nogle Mænd fra *Haurum*, og det vilde jeg holde.

FRISKOLELÆRER

Haurum var da en lille Landsby med nogle store Bøndergaard og enkelte Huse. Byen hører til Hornborg Sogn, en halvanden Mil Sydvest for Horsens.

De tre fornemste af Byens Gaardmænd: *Therkel Andersen*, *Søren Pedersen* og *Thor Jacobsen* oprettede Friskolen. Hver af dem havde eet Barn, som skulde gaa i Skolen. Der var bygget en ny offentlig Skole, og nu købte de tre Mænd den gamle og vilde saa »leje« en Lærer. Jeg søgte Pladsen, mens jeg var

i det nærliggende Bottrup. En af Mændene i denne By havde en Slægting i Haurum, og vi fulgtes da dertil og talte med de tre Mænd om Sagen. De satte Pris paa Manden fra Bottrup, og hans Anbefaling var af Værdi for Sagens Afgørelse; men de vilde dog ikke binde sig, før de havde hørt andres Udtalelser om mig.

Lørdagen efter opsøgte de mig i Bottrup. Men vi blev ikke enige. De vilde give mig 100 Rdlr., Hus, Have, Brændsel og Middagsmad paa Omgang i de i Friskolen interesserede Hjem; men jeg forlangte 120 Rdlr., og at de skulde sørge for en, der kunde passe Kakkellovnen for mig.

Jeg var meget urolig over de bristede Forhandlinger og kunde ikke være i Hvile noget Sted. Endelig fattede jeg en Beslutning og gik hen i Gaarden, hvor de havde opstaldet. Der stod de i alvorlig Samtale med Therkel Andersens Svigersøn, og jeg hørte denne sige:

»Det kunde saamænd godt slaa jer i Nakken endnu!«

I det samme saa de andre mig, og Søren Pedersen sagde da afledende:

»Tror du saa ikke, vi kan købe *Hesten* for den Pris?«

Nu vendte de sig til mig, og jeg fortrød egentlig, at jeg var kommet der; men nu var jeg der, og jeg tilbød da at passe Kakkellovnen selv, idet jeg kunde tage min yngste Broder, Kristian, til mig. Saa slog de til, og min Løn blev 120 Rdlr. om Aaret.

Alle var nu i godt Humør, og jeg blev bedt med ind til Aftensbordet, der prangede med brunstegte Ænder. Men inden vi skiltes, sagde Therkel Andersen, der hele Tiden havde været Ordfører:

»Een Ting skal siges i Tide, og det er, at dersom vi ikke bliver tilfreds med Dem, skal De rejse fjorten Dage efter. Vi har een Lærer, vi ikke er tilfreds med, og vi vil, pinedød, ikke have flere af den Slags!«

»Javel saa, javel saa!« nikkede Søren Pedersen; men den blidere Thor Jakobsen føjede mildnende til:

»Men De har jo saa den samme Ret!«

Naa, jeg havde ikke noget imod det; men Udtalelserne blev siddende i min Erindring.

Iøvrigt var disse tre Mænd i næsten alt Modsætninger til Fynboerne — og for Resten ogsaa til adskillige af Vejleegnens Bønder. De var erklærede Modstandere af saavel »det forenede Venstre« som af Grundtvigianismen.

Den 7. September 1873 tiltraadte jeg da Pladsen som Friskolelærer i Haurum, og jeg blev der i omtrent seks Aar.

Jeg førte kun faa Ejendele med mig: et Klædeskab, et gammelt Egetræs Hængeskab og en lille Trækasse med Fødevarer fra Mor samt Sengeklæder og lignende Nødvendighedsgenstande.

Mit Hjem var altsaa den gamle, kasserede Skolebygning. Gulvene var vadsket og hvidskuret; men der var endnu ingen Kakkelovn, og fra Skorstenen trak det gennem Hullet i Væggen paa Kakkelovnspladsen. Jeg blev straks forkølet, og det satte sig i mit syge Ben. De maatte derfor til hurtigst at sætte Kakkelovnen op; men alligevel maatte jeg holde mig inden Døre de første seks Uger derefter.

»Skal vi give Penge for at faa jer ny Lærer at se?« spurgte en nysgerrig Bymand Søren Pedersen.

»Ja, han kommer ett til jer!«

Men snart befandt jeg mig vel i Haurum. Konerne i de forskellige Gaarde var venlige og opmærksomme mod mig, og Børnene var baade lærnemme og lærvillige. Endnu var der kun ganske faa; men jeg skulde jo ogsaa læse med de voksne Børn, med nogle om Dagen og andre om Aftenen, saa jeg i Vintertiden holdt Skole fra Kl. 9 om Morgenen til Kl. 10 om Aftenen.

—Eleverne gjorde god Fremgang, hvad Forældrene snart lagde Mærke til, og de tav ikke med det. Inden længe var der mange Elever, og jeg fik Skolen anmeldt som Friskole og fik Eksamensret.

*

*

*

Men da jeg havde været der i halvandet Aar, kom den *fjerde* store Forhindring.

Jeg led atter forfærdeligt i det syge Knæ, og jeg bestemte mig nu til at lade det amputere lidt oven for Knæet. Jeg talte med Skolens Ejere om det, og de mente, det maatte være det rigtigste. Vi blev enige om at lukke Skolen, til jeg havde overstaet Operationen.

I Julen 1874 rejste jeg hjem til Sandvad, og ved Nytaarstid blev jeg efter Aftale med Læge Boye paa Houghus indlagt paa Sygehuset i Jellinge.

Jeg var meget nervøs, men kunde dog tale livligt med de mange, der kom til mig. Moster Hanne, Frands Peters Kone, besøgte mig tidt og vilde gerne trøste mig. »Alle Ting tjene dem til Gode, som elske Gud!« sagde hun. Præsten kom ogsaa og talte venligt til mig. Men alligevel, det var *ingen* Trøst. Jeg vidste, at jeg skulde lide haardt; men jeg kunde ikke taale at høre tale om Døden. Jeg vilde leve og virke.

Den 7. Januar kom Vognen med de tre Læger, der skulde udføre Operationen. Alle de, der var hos mig, løb ud.

Jeg hørte Lægerne gaa inde i Operationsstuen; de satte Bordene til Rette, og det klirrede, da de pakkede Instrumenterne ud.

Jeg følte mig grænseløs ulykkelig.

Men saa kom Doktor Boye ind til mig. Han omfavnede mig og lagde sin Kind til min og spurgte, om han skulde bære mig ind.

Det gjorde mig godt og gav mig Mod.

Men jeg vilde ikke bæres ind.

»Jeg kan selv gaa!« sagde jeg.

Saa rejste jeg mig, tog Krykkerne og gik ind i Stuen, hvor der var dejlig varmt.

En tyk Taage lagde sig for mine Øjne. Dog saa jeg det lange Bord, jeg skulde ligge paa, et Bord med de blanke Instrumenter, Vinduet og Træerne udenfor.

Jeg gik hen til Bordet og lagde mig til Rette; men jeg syntes, det var et Skafot, jeg besteg.

Saa tog Doktor Boye en Svamp, fyldte den med Kloroform, lagde den i en Hornskaal og satte den over min Næse, saa Skaalen sluttede tæt til baade Panden og Kinderne.

Det kvalmede for mig; men det tredie Aandedrag gik mig gennem alle Legemsdele. Stuen løb rundt for mig, først langsomt, saa raskere og raskere, til sidst i susende Fart.

Da tog man Skaalen bort og vækkede mig.

»Jeg er vist vanskelig at bedøve!« sagde jeg med næppe hørilig Stemme.

»Nej, De var tværtimod let at bedøve!« sagde Doktor Boye.

»Men De *kan* jo ikke faa mig bedøvet!«

»Jo, De *har* været bedøvet!«

»Ja, hvad kan det hjælpe?« indvendte jeg.

»Han ved slet ikke af, at han *er* amputeret!« mumlede en af de fremmede Læger.

»Hvad er jeg?«

»Ja, De har overstaet det!« sagde Doktor Boye.

Da lettede jeg mig op for at se. De var travlt beskæftiget med at trække Aarerne ud og med at bukke ind.

»Det ser strengt ud!« stønnede jeg.

»Nej, det ser ikke godt ud endnu!« sagde Boye.

Jeg havde da været bedøvet i halvtredie Time.

»Jeg laa vist meget stille med det andet Ben!« sagde jeg til Sygeplejersken.

»Ja, det fik jeg at vide, da jeg skulde holde paa det; De kørte mig frem og tilbage, saa jeg tidt var nær ved at falde.«

Efter at det hele var overstaet, bar Lægerne mig i Seng, og saa kom min Mor og sad hos mig.

Der maatte ikke fyres i Kakkellovnen, og ofte maatte Vinduet endda staa aabent. Jeg led af Kulde og af Feber. Jeg kunde næsten ikke røre mig og havde slet ingen Madlyst.

Til Fastelavn var jeg dog saa rask, at jeg kunde tage med Mor hjem, og i Paasken rejste jeg atter til Haurum, hvor man længe havde ventet mig.

*

*

*

Under min Fraværelse var endnu flere Børn blevet meldt ind i Friskolen, og snart var den atter i god Gænge.

Min yngste Broder, Kristian, var hos mig og var mig til megen Hjælp; han var meget taktfuld og havde en sjælden Evne til næsten altid at handle rigtigt, skønt han kun var fjorten Aar. Han blev imidlertid alvorlig syg og maatte tage hjem. I Stedet for fik jeg en Søn af vor Nabo Chr. Berthelsen i Sandvad, Berthel, som da var 9 Aar.

Jeg begyndte at leve op igen.

Det saa nu ud til, at jeg trods de mange Forhindringer skulde komme til at virke i en Gerning, der optog mig.

Hertil bidrog især følgende:

En Dag i Maj 1876 kom jeg ud fra Therkel Andersens Gaard, hvor jeg havde været inde at spise til Middag. Lige udenfor Porten mødte jeg en ung Pige, som jeg ikke kendte. Jeg hilste paa hende, og hun hilste igen.

Der var *noget* i dette Møde, jeg vidste ikke hvad. Den unge Pige interesserede mig. Jeg gik ved Krykker, og da jeg var kommen lidt frem, standsede jeg og saa mig tilbage. I det samme vendte hun sig ogsaa. Vi fortsatte hurtigt vor Kurs, jeg ned mod Skolen, hun ind i Søren Pedersens Gaard. Men endnu en Gang vendte vi os om, hvorefter jeg skyndsomst gik ind i Skolen.

Næste Dag mødte jeg hende atter; men da gik hun ind i Smedens Have.

Jeg spurgte Skolebørnene, hvem hun var, og de sagde, at hun var Sypige og Datter af Mads Maler, der boede lidt udenfor Byen paa Hornborg Mark. Hun hed *Lona Madsen*. Nu vidste jeg, at jeg havde hørt adskilligt om hende, men kun rosende Omtale. Især havde min Broder Kristian flere Gange talt om hende. Jeg erindrede nu, at jeg havde set hende en Søndag, hun var i Leg med Ungdommen paa Søren Pedersens Toft. En Aften, der var Dans i en af Gaardene, havde jeg ogsaa set hende danse Berlinerkontra med en af Therkel Andersens Sønner.

Næste Dag besøgte jeg Smedens, hvor hun syede, og der hilste jeg paa hende. Smedekonen lod os alene, og vi kom i Snak sammen om flere Ting, bl. a. om nogle nye Sange, jeg havde Afskrift af.

Hun var med mig oppe i Skolen for at faa Sangene, og vi syntes godt om at tale sammen. Hun saa ind til mig et Par Gange, paa Grundlovsdagen og senere paa en Søndag, da jeg var syg og maatte holde Sengen. Den Dag blev det et længere Besøg. Saa var det, som hun i nogen Tid blev borte for mig. Grunden kender jeg ikke; men Enden blev, at jeg skrev til hende, og hun kom. Vi bestemte da, at jeg nu skulde gaa ned og tale med hendes Far den næste Søndag. Den 2. Juli forlovede vi os, og faa Dage efter tog Lona til Horsens og købte Ringene.

MIT GIFTERMAAL

Min Hustru, *Abelone Madsen Brorson*, var en Datter af Murermester *Mads Christensen Brorson* i Hornborg, født 2. Marts 1855.

Svigerfar var født i Velling, Bryrup Sogn — det Sogn, hvori hans yngste Datter og jeg boede i snart 30 Aar, og hvor vore seks yngste Børn blev født. Han var Søn af en »Hjuler«, Karretmager, som hed *Christen Brorson*. Den ældste af Sønnerne hed ligeledes *Christen Brorson* og lærte Faderens Haandværk. Denne *Christen Brorson* var en høj, sværtbygget og kraftig Mand med en meget selvstændig Karakter og en jernfast Villie, og han var en ualmindelig dygtig Hjuler. Han boede i Velling en Del Aar, men flyttede saa til Pastoratsbyen Vinding og drev sit Haandværk der i mange Aar. Han efterlod sig tre dygtige og meget agtede Sønner, der rejste til Amerika kort efter, at vi var kommet til Løve.

Svigerfader var Nummer to af *Brorson-Sønnerne*; han blev opnævnt efter sin Fars Stedfar, der hed *Mads Holl* eller *Haall* og havde været Byhyrde med Horn, Hund og Pisk i Byen *Nim* et Par Mil Vest for Horsens. Han døbtes ikke med Stamnav-

net *Brorson*, men kom til at hedde Mads Christensen. Det syntes Svigerfar ikke om, da han satte Navnet *Brorson* meget højt.

Svigerfar var haandsnild og meget dygtig til at arbejde i Træ, men lagde sig dog efter Murer-Professionen og brugte den, til han døde. Hans næst yngste Søn valgte atter Karet-magervirksomheden, og en Søstersøn boede i Bryrup Sogn og var en anset Hjulmager. Han lavede min Stol med Hjul og min Sygevojn og gjorde det med saa megen Omtanke og Dygtighed, at jeg ikke tror, nogen anden kunde finde paa at gøre det saa godt. En anden Søster til Svigerfar blev gift i Hornborg og havde to Sønner, Christen og Eske, den sidste blev Snedker, den første Væver, men prøvede meget andet. Han var Land-Kræmmer, Landmand, Fragtmand, Stenslager og Høker. Sine sidste Aar levede han som Væver i Horsens og døde, da han var oppe i Firserne. Han var meget politisk interesseret; en Søn af ham gik helt op i Politik og er nu Folketingsmand og Redaktør; han hedder *Niels Andreasen* og er valgt i Næstved.

Det karakteristiske ved den *Brorsonske* Familie var deres Anlæg og Lyst for Haandværk, især for Arbejde i Træ, deres Haandsnildhed, Selvstændighedstrang, Ærekærhed og Punktighed i Pengesager.

Min Kones Mor var Datter af Malermester *Niels Petersen* i Honum, Hvirring Sogn. De var fire Søstre og en Broder. Søstrene var alle takkelige, tiltalende og forstandige Piger, blide Karakterer, bøjelige og føjelige i daglig Omgang med andre Mennesker. De blev alle godt gift; men kun min Svigermor fik Børn. Broderen lærte Skræderprofessionen, men blev ogsaa Musiker, og det blev hans Ulykke. Han kom for meget ud, og da han var for slap en Karakter, blev han for meget hengiven til Spiritus. Han levede sit Liv som ugift og ernærede sig som vandrende Spillemand. Da han blev gammel, endte han paa Honum Fattiggaard.

Mine Svigerforældre havde 5 Døtre og 2 Sønner. Den ene Søn døde som Soldat, eller lige efter Hjemsendelsen, den anden

blev Karetmager og er nu Formand paa en stor Fabrik paa Christianshavn. Den ene Datter døde som ung Pige, de andre blev gift ind i gode Kaar.

Lona og jeg havde Bryllup den 13. August 1876. Vielsen foretoges i Hornborg Kirke. Hun var 21, og jeg 30 Aar.

Jeg fik nu en ny Aftale om min Løn. Foruden Bolig, Brændsel og Have skulde jeg i Pengeløn have 420 Kr. og hver Dag en Kande nymalket Mælk. Men vi fik megen Mad sendt fra Gaardene: Sigtebrød, Kød, Flæsk, saa vi havde ikke meget at bruge Penge til.

Jeg fik mig et godt Hjem.

Samtidig havde jeg min Skole fuld af Børn. Dag og Aften var jeg i fuldt Arbejde, og vi var begge glade og tilfredse.

Mens vi boede i Haurum, fik vi to Sønner; den ældste blev født den 18. Maj 1877, og den næste den 22. Juli 1878.

Nu tænkte jeg stadig paa at faa en ny Plads. Jeg kunde regne ud, at en Friskole ikke kunde fortsættes i Haurum. Naar de interesserede Hjem ingen skolesøgende Børn havde, vilde det være forbi. Jeg søgte da andre Skoler, baade i Friskolen og i Folkeskolen, og længe søgte jeg forgæves; men endelig — den 1. Maj 1879 — fik jeg Brev fra Provst Jensen i Sønder Vissing, at jeg var konstitueret som Lærer i Løve — et Biskole-Embede i Bryrup Sogn, Tyrsting og Vrads Herreders Provsti.

Min Svigerfar var overordentlig glad over, at vi skulde til hans Fødesogn, og mine Forældre var vel lige saa glade, skønt Embedet var lille. Det var paa 583 Kr., *iberegnet* Bolig, Brændsel og Have.

*

*

*

Friskolemændene i Haurum havde været glade for den lille Skole, jeg havde ledet i de seks Aar. Da de to Mænd første Gang begyndte at tale om en Friskole, sagde deres nærmeste, at de hverken kunde oprette en Skole eller holde den i Gang, da de var for paaholdende, og ingen kunde udholde at arbejde

i deres Tjeneste som Lærer. Men Skolen gik godt i de seks Aar, og de var stolte af den. Jeg havde Fordel af Skolen og lod dem have Æren, saa fik enhver sit!

Vi havde sparet 1200 Kr. sammen i Haurum. Friskolemændene vidste nok, at jeg lagde til Side, da jeg var ene. Therkel Andersen sagde mere end een Gang:

»Ja, da kunde du samle Penge; men kan du blive ved? Det er det, det kommer an paa!«

Jeg fandt det klogest ikke at svare; men det opfattede han, som om jeg var kørt fast med det. Men da vi nu skulde rejse, og jeg en Dag kom til at følges med Therkel Andersen paa Gaarden, og han atter talte om Penge, sagde jeg:

»Ja, jeg fik da 1200 Kr. fra her!«

»Hvad siger du?«

»At jeg kan rejse bort med en sammensparet Kapital paa 1200 Kr., som jeg har samlet her i Haurum!«

Therkel Andersen var saa overrasket og imponeret, at han var lige ved at tage Kasketten af for mig. Det var noget, han respekterede, og da han fulgte os til Løve, lod han nogle Ord derom falde til mine ny Naboer.

Det var mig paa flere Maade vemodigt at tage Afsked med den lille Skole — *det lille Seminarium*, som den i Skæmt blev kaldt, fordi mange af mine Elever blev forberedt til Optagelse paa Seminarium og Latinskole, bl. a. den senere Seminarieforsøger *P. J. M. Winther*, mine Brødre og tre Brødre *Westergaard*, hvoraf den ældste blev Præst og Provst og de to yngre Læger.

Eleverne overbragte mig nogle smukke Gaver ved Afskeden, og Forældrene tilbød os at køre vort Indbo de tre Mil til Løve.

LÆRER I FOLKESKOLEN

Den 6. Maj 1879 kom vi rullende med fire Læs ad Horsens Landevej ind i Løve.

I den østre Del af Byen, som vi først passerede, saa vi ikke et Menneske. Da vi kom til den vestre Ende, fæstede vi straks

Opmærksomheden paa et nyt, højtliggende Hus. Det var Skolen, og her gjorde vi Holdt. Indboet læssedes af og sattes paa Plads.

»Det var nemt at komme til en Ejendom!« tænkte jeg.

En køn, fjortenaarig Pige, *Lotte*, Datter af Mølleren, vor nærmeste Nabo, kom nu springende og tilbød sin Hjælp, og der blev tændt op i Køkkenet.

»Det er et dejligt Komfur!« sagde min Kone, og Glæden bredte sig over hendes Ansigt.

Snart var Maden lavet, og vi og vore Venner fra Haurum holdt det første Maaltid i Løve Skole.

Lidt efter kom to Smaapiger med en Bakke med en stor Kaffe-kringle fra Sogneraadsformandens Kone, og da vi sad ved Kaffen, kom et Par af Bymændene for at byde os velkommen, det var to Gaardmænd, Sogneraadsformanden Frederik Petersen og Mølleren Anders Pedersen.

De fik Kaffe med os og bagefter en Kaffe-punsch, der i de Tider var den almindeligste Festdrik paa Landet. Samtalen gik stille og hyggelig. De Haurummænd og Løverne kinkede med hinanden og kom efterhaanden i munter Snak. Men Tiden var fremrykket, og Vognene skulde tilbage til Haurum igen.

Det var svært at sige Vennerne fra Haurum Farvel; men de glemte os ikke. Paa alle vore større Mindedage kom de og besøgte os eller sendte os Gaver, og da mine første Elever selv fik Børn, sendte de mig dem, for at de ogsaa skulde gaa i min Skole.

*

*

*

Nu var altsaa *Løve*, i Horsens Vesteregn, vort Hjem. Til Horsens var der 4 Mil, til Silkeborg 3, til Herning 4 og til Vejle 5½.

Løve ligger højt, netop paa Grænsen mellem de sandede Heedegne og det frugtbare Østylland. Til Vest havde vi en vid og nøgen Udsigt, mod Øst laa store Skove, langstrakte Søer og bakket Agerland.

Vor Lejlighed var meget lille, for en *ugift* Lærer!

Den bestod af to store, lyse og sunde Stuer, et rart Køkken

og en god Skolestue. Men der var ikke Spisekammer, Kælder Pigekammer, Gæsteværelse eller Vadskehus. Men alt dette fik vi dog efterhaanden, og da vi 28 Aar senere rejste bort, var Lejligheden rummelig og bekvem i alle Maader.

Nu skulde vi først se, hvorledes det kunde gaa i Skolen, og om jeg kunde komme i Kontakt med Befolkningen.

Kort efter vor Ankomst til Løve, skrev min Broder Mikkell til mig. Han ønskede mig til Lykke, men føjede saa til:

»I den offentlige Folkeskole kan det ikke gaa an, at du lader Eleverne laane Skolens Bøger hjem, som det skete i Haurum Friskole; de er jo Kommunens, og du er ansvarlig for dem. Og saa skal du ikke være saa ivrig efter lige straks at gøre dig gode Venner og til fortrolige med Beboerne.«

Dette Brev overvejede jeg længe.

Det undrede mig, at min tyveaarige Broder kom med saadanne Betragtninger og Raad; men jeg havde en Fornemmelse af, at han havde Ret. Han maa jo have iagttaget mig godt i den Tid, han var Præparand hos mig og saa mig færdes blandt Bønderne i Haurum, og maa være kommet til det Resultat, at jeg ikke altid var forsigtig eller kritisk nok.

Befolkningen i Løve var en ganske anden end i de Egne, hvor jeg før havde gjort mine Erfaringer. Den maatte arbejde haardt, for Jorden var simpel, og Arealerne vidtstrakte. *Arbejdet kunde* tage alles Kræfter og Tid; men det var dog ogsaa vaagne Folk.

Et Par Dage efter, at jeg havde begyndt Skolen, blev vi bedt til Bryllup hos Sognefogeden i Nabobyen *Velling*. Jeg kunde paa den Tid godt færdes ude; jeg kunde gaa med Træben, men gik helst med Krykker og uden dette. Min Kone tog ikke med; hun blev hjemme hos den yngste Søn, som kun var eet Aar; den ældste, der var to Aar, var hos mine Forældre i Sandvad.

Der var syv Vogne fra Løve, som skulde med til Brylluppet; det var Sognefogedens Datter, der skulde giftes med en Ungkarl fra Løve. Da vi kørte gennem den smukke *Løvedal*, der fører ned til *Bryrup Langsø*, og Vejen svingede, vendte jeg mig om. Jeg sad paa den forreste Vogn og kunde se de andre seks;

da undrede det mig at se de smaa, magre Heste for de stive »Kasse-Vogne«.

»Men de er dog kørende!« tænkte jeg, og vi kom godt til Gildesgaarden, hvor det gik fornøjeligt til. Jeg fik hilst paa mange af Egnens Folk og fik et godt Indtryk af dem.

*

*

*

Den 18. November samme Aar havde vi Provstevistats. Jeg var konstitueret i Embedet, men vilde selvfølgelig gerne have fast Ansættelse snarest muligt. Paa mit Spørgsmaal derom svarede *Provst Jensen*, at jeg jo godt kunde søge derom.

Det gjorde jeg da, men fik Afslag, fordi jeg havde været i Embedet alt for kort. Senere hørte jeg — gennem min Nabo lærer, *Hansen* i Velling — at Provsten havde sagt:

»Havde Kjær ikke været saa hæsblæsende efter at faa fast Ansættelse, havde han vel nok faaet den allerede. Men han faar den saamænd nok.«

Nu ventede jeg i omtrent to Aar, saa søgte jeg igen.

Men da sendte Provsten Meddelelse til Præsten, Pastor *Moth* i Vinding, om, at han vilde undersøge Skolens Standpunkt, før han modtog mit Andragende. Nu vilde han komme om et Par Uger.

Men forinden — den 4. November 1881 — mødte mig en ny Forhindring, det femte i Rækken af Uheld.

Jeg skulde den Dag ved Middagstid skynde mig ud til Postbudet med en Skoleseddel; jeg gik ved Krykker, uden Træben. Jeg kom da til at svinge Kroppen, før jeg fik Benet flyttet, og Knæet fik en Forvridning.

Det gjorde forfærdelig ondt.

Jeg hvilede mig paa Krykkerne og sparkede om mig med Benet, saa Knæet kom i Led, og jeg atter kunde støtte paa Benet. Jeg naaede Postbudet med Brevet, og jeg var senere nede i Byen. Men det var ikke godt med Benet. Enten jeg gik,

sad eller stod, var der Hede i Knæet og i Foden, og det blev ikke bedre de følgende Dage.

Saa forstod jeg hele Ulykken!

Det var nu gaaet med det gode Ben, som det gik med det andet paa Munkebo Bakke derovre paa Fyen.

Jeg maatte holde Sengen. Det var mig komplet umuligt at staa op.

Min Kone syntes, jeg skulde lade Børnene gaa hjem; men det vilde jeg ikke.

»Saa er vi færdige her for bestandig. Jeg er jo ikke fast ansat, og Provsten kommer snart. Der er ikke andet for, end at jeg maa holde Skole liggende. Vi maa sætte Bænke herind, og jeg maa undervise her i Soveværelset.«

Næste Dag begyndte jeg at undervise paa den Maade. Den havde jeg prøvet før, først hjemme i Sandvad og siden i Haarum.

Min Kone hjalp mig fortræffeligt.

Vi delte Børnene i to Hold. Jeg tog de vanskeligste Fag inde i Soveværelset, og hun havde de lettere inde i Skolen, og da hun ogsaa havde gode Anlæg for Undervisning, gik det fremad.

Faa Dage efter kom der Meddelelse om, at Provst Jensen vilde visitere Skolen den 12. December. Pastor Moth tilbød mig, at Lærer Hansen fra Velling maatte komme og eksaminere Børnene.

»Nej!« sagde jeg. »Jeg vil selv!«

Eksamensdagen stod jeg op og ved Hjælp af Krykker og Træben kom jeg da ogsaa ind i Skolen.

»Ja, ja, Kjær!« sagde Provsten, »det gaar jo da ikke paa Livet løs!«

Det gik godt med Eksamen, og det var saa heldigt, at Børnene netop var særlig dygtige i de Fag, der var Provstens Kæpheste.

»Jeg kan sandelig mærke, De har faaet noget klistret paa Børnene, siden jeg var her sidst!« sagde Provsten, og han var ualmindelig flink og behagelig mod mig, da vi spiste bagefter.

»Nu kan De rolig komme med Deres Ansøgning!« sagde han.
»Nu skal De snart faa fast Ansættelse!«

Men da han senere i Præstegaarden var sammen med Skolekommissionen og Sogneraadet, sagde han, at Løve Skole nu var sat saaledes op, at den var en af Provstiets bedste. — — —

Vor Børneflokk var allerede fordoblet i Løve. Den 16. Marts 1880 fik vi en Søn, den tredie, og den 16. December 1881 fødtes vor første Datter.

Godt to Maaneder senere, den 2. Marts, min Kones Fødselsdag, kom Ministeriets Meddelelse om, at jeg, skønt uden Eksamen, maatte blive *fast ansat Lærer ved Løve Skole*.

I Maj fik jeg atter Provstens Besøg.

Han overrakte mig en Gave paa 180 Kr. fra Provstiets Lærere — til Støtte under min Sygdom og som en Anerkendelse for mit Arbejde.

Den 6. Maj 1883 — fire Aar efter, at vi var kommen til Løve — blev mit Kaldsbrev oplæst i *Bryrup Kirke*, og jeg var indsat i Embedet.

Men mit Ben kom sig ikke, og i lange Tider maatte jeg undervise fra mit Sygeleje.

*

*

*

Det var i Slutningen af Aaret 1881, d. 4. Novbr., jeg mistede Brugen af mit højre Ben, og siden har jeg ikke kunnet gaa. Jeg anskaffede mig en Rullestol, saa jeg kunde køre om i Stuerne, og en Sygevogn, saa jeg ogsaa uden alt for stor Ulejlighed kunde færdes uden for Huset.

Det var et tungt Savn for mig, at jeg ikke kunde gaa. Værre var det dog, at jeg i lang Tid var syg, saa snart jeg forlod Sengen. Hvert Øjeblik var der noget i Vejen med Benet, og saa maatte jeg ligge — Dage og Uger, ja til Tider Maaneder. Saa kunde det i nogen Tid være saa stærkt, at jeg kunde være oppe; da sad jeg, og Benet hvilede paa en særlig konstrueret Skammel.

Jeg har tidligere ikke hørt til de allermest forsigtige; men det var jo ogsaa vanskeligt at være det. Jeg skulde gerne være med ved Begravelser, Bryllupper og Barnedaab. Nu og da maatte jeg med til Selskab og være med paa Møder, og det taalte Benet ikke, navnlig ikke Kørsel i Vogne, hvor der var knap Plads til Benet. Fodkulde var min værste Fjende. Her var især Skolestuen slem: *Kakkellovnen* var meget daarlig og langt bedre til at give Røg end Varme.

Derfor maatte jeg Gang paa Gang lægge mig til Sengs og lade Benet være i fuldkommen Ro. Men Skolebørnene fik dog aldrig fri een eneste Dag af den Grund. Mit Arbejdshumør var der aldrig noget i Vejen med, og jeg kunde holde ud, saa længe det skulde være.

Jeg underviste altid selv i Regning, Ord- og Sætningsanalyse og i Religion og Historie, naar jeg holdt Sengen. Inde i Skolen underviste min Kone stadig et Hold i Læsning, Retskrivning og Skrivning. Naar jeg kunde være i Skolen, tog jeg selv Retskrivning og Geografi.

Min Undervisning var *periodisk*. I en Tid var Dansk det alt overskyggende Fag, i anden var det Regning og Skrivning, Historie eller Geografi. Saa snart Eleverne var saa godt hjemme i et Fag, som jeg fandt det nødvendigt, lagde vi det til Side og tog fat paa et andet. Læsning, Skrivning og Regning blev dog øvet saa at sige hver Dag.

Nogen *indbyrdes* Undervisning har jeg benyttet alle Vegne, hvor jeg har været Lærer. Naar jeg, mens de større Børn fik Lov at regne løs, havde hørt de mindste, Staverne, i deres Lektier, lod jeg hver af de større læse med en lille i ca. tyve Minutter. Skiftevis kom saa Parrene hen til mig og blev hørt. Paa lignende Vis indøvedes Skrift- og Kortlæsning. Før de læste paa Kortet, var dog Vægkortet gennemgaaet for hele Klassen, og de havde alle hørt noget om Folket og dets Levevis.

Efterhaanden som mine Sønner voksede til og blev fremmelige i Alder og Kundskaber, afløste de deres Moder og hjalp mig med Skolearbejdet. De fik deres Undervisning om Aftenen

og hjalp mig i Skolen om Dagen. Saaledes fortsatte vi, til de to ældste kom paa Seminariet og den tredie i Latinskolen. Men da var de to yngste ogsaa naaet saa vidt, at de kunde paatage sig Hjelpegerningen. Den næstældste — nu Lærer i København — gik mest i Skolen. Han orienterede sig hurtigst og fik tidligst Forstaaelsen af, hvorledes hans Optræden i Skolen skulde være. Lille og tyk gik han blandt Børnene, der tidt var større end han, som en erfaren Pædagog, og min Kone og jeg var altid trygge, naar han var i Skolen.

Tiden blev taget nøje i Agt, og der blev gjort alt optænkeligt for at faa alle Børnene med, de tungnemme som de lærnemme, og faa dem gjort saa dygtige som muligt i alle Almueskolens Fag og flere med.

Saaledes gik ni Aar, og man maa trods alt sige, at de gik godt.

Skolekommissionen udtrykte altid sin Tilfredshed med Børnenes Resultater ved de halvaarlige Prøver. Forældrene glædede sig og var tilfreds med deres Skole, som jo var ret ny. Før maatte de sende Børnene til *Bryrup*. Sogneraadet var ogsaa velvilligt og imødekommende, naar jeg søgte om noget til Skolen.

»Kjær skal have, hvad han forlanger!« sagde det Medlem, som tillige havde Sæde i Skolekommissionen, Gaardejer *Eielsen* i Vinding. Jeg fik saaledes bygget et nødvendigt Udhus, hvorefter Lejligheden blev udvidet med et Værelse. Vi fik ogsaa en udmærket Brønd, 40 Alen dyb. I de første Aar havde vi maattet hente Vand i Byen, snart det ene og snart det andet Sted.

EN LØNKAMP

Vi kan altsaa kun sige, min Kone og jeg, at vi da befandt os vel i Oasen Løve, der ligger omtrent midt i Kommunen — Vinding-Bryrup-Vrads Kommune. Især i een Henseende var Skoledistriktets Beboere — *Løverne*, som de kaldtes — den bedste Befolkning, man kunde leve iblandt: de var ved enhver Lejlig-

hed og paa enhver Tid villig til at befordre os. Tre af Byens Mænd kunde vi henvende os til, saa ofte det skulde være. De var parate til at køre for os naar som helst, og hvorhen Rejsen end gjaldt. De øvrige var ogsaa villige til at gøre en eller flere »Hovkørsler« for os.

Det var en livlig og fornøjelig Befolkning. Mændene var kraftige og raske, Kvinderne kønne og interesserede. Alle havde de Lyst til at se sig om, at komme til Fest og deltage i alskens Morskab. Ved de mange forskellige Slags Gilder, Julgilder og Familiefester, gik det fornøjeligt til. De dansede gerne og kunde ogsaa godt lide et Slag Kort. Men allerhelst sad de ved Bordene og fik sig en Passiar. Der var en enkelt, som ikke brød sig om Punschen; men alle de andre drak af Hjertens Lyst. Det var forbavsende, saa meget de kunde drikke ved et godt Bord og siden efter — uden at blive berusede. De blev kun oprømte og glade. Alle Byrder var som løftet af deres Skuldre, der var intet, som trykkede; de troede da paa et rigeligt Udkomme, var glade for deres lille By og venlige mod hverandre.

Løverne var oplyste Folk og fulgte lige saa godt med som Bønderne i mindre afsides Egne. De hørte gerne Foredrag: om kirkelige og religiøse Spørgsmaal, om Politik, Afholdssag, Hedeplantning o. a. Og de var udmærkede Tilhørere, som gerne bagefter drøftede sammen, hvad de havde hørt; men det skilte dem ikke. Intet af den Slags Spørgsmaal kom til at sætte Skel. De betragtede det som noget uværdigt at blive uenige for Politikens eller Religionens Skyld, vel sagtens fordi ingen af Delene gik dem alt for nær. Der var vel Rivninger nu og da; men det var altid Familie mod Familie, og saa kunde de i Frastand kritisere hinanden skarpt. Desuden vilde de gerne »fiffe« hinanden, naar de kunde komme af Sted med det.

I Grunden var de ret blide og fredsommelige; men de kunde tirres, og da kunde — hos de mindst kultiverede — Naturen gaa over Optugtelsen.

Deres Skole i Løve elskede de, og de vilde, at den skulde staa

i Anseelse; men alle var de afgjorte Modstandere af Børnenes Mulktering for Forsømmelser og af Lønforbedring for Lærerne. I denne Henseende var Befolkningen i Nabodistrikterne dog ikke bedre.

Et Aar før vi kom til Løve, vilde Sogneraadet, hvis Formand var Gaardejer Frederik Petersen i Løve, købe en Jordlod til Løve Skole; den kunde da faas for nogle faa Hundrede Kroner. Men den Dag, Raadet tog Jordstykket i Øjesyn, mødte en hel Hær af de betydeligste Mænd ude fra Hedesognet Vrads, alle forsynede med svære Spadserestokke, for paa den kraftigste Maade at protestere mod, at Jorden blev købt, og en saa uhyre Byrde lagt paa Kommunen. Formanden, der som sagt var en »Løver«, lod sig ikke kyse; men Sogneraadsflertallet var skræmt, og Jordloden blev ikke købt, hverken dengang eller senere. Derimod blev et lille Stykke Havejord lagt til Skolen.

*

*

*

Embedet var alt for ringe og ikke til at leve af, naar Kapitels-
taksten var lav, hvad den netop blev i de Aar.

En Dag i Vinteren 1888 kom der Brev til mig fra min Koll-
ega Agger i Hjöllund, langt Vester ude i den fjerneste Krog af
Vrads Sogn, i Nærheden af Ejstrup og N. Snede. Han sendte
mig et Brev fra en Lærer i Skiveegnen. Denne Lærer havde
faaet et Løntillæg og redegjorde i Brevet til Agger for sin Frem-
gangsmaade.

Med dette Brev i Lommen havde Agger selv søgt Provsten
— det var nu Provst *Schaumburg* i Klovborg, senere Præst i
Jyderup. Agger ønskede sine ringe Kaar forbedret og vilde
høre Provstens Raad. Provsten mente dog, det vilde være umu-
ligt for Agger at opnaa noget, da Sogneraadet for nylig havde
købt et Stykke Sandjord for 125 Kr. og lagt det til Hjöllund Sko-
le som Skolelod.

»Den eneste Lærer her i Provstiet, som kan haabe et Løntil-
læg,« sagde Provsten, »det er Kjær i Løve!«

Da Agger var klar over, at han ikke kunde faa noget ud af Sagen nu, ønskede han — som den venligsindede Kollega, han var, at det maatte lykkes for mig, og derfor sendte han mig hele Materialet.

Paa denne Tid var mit Forhold til Skoledistriktets Beboere og til Sogneraadet som sagt godt og venskabeligt, ja man kunde godt sige tillidsfuldt — skønt den første Part jo var Løver.

Sogneraadet var imidlertid ikke at spøge med i de Dage. Det var meget omtalt som et »handlekraftigt Sogneraad«, »et myndigt« Sogneraad, og det var en afgjort Modstander af Udgifter — i alle Tilfælde til Lærerne. Det plejede at sige:

»En Lærer er ikke mere end et andet Menneske. Kan han ikke leve af den Fortjeneste, han har, den Løn, som vi har bestemt for ham, skal han hjælpes; men han skal hjælpes som enhver anden, der ikke kan klare sig — han maa have af *den frivillige Fattigkasse!*«

Og denne Teori fulgte de i Praxis.

Kirkesangeren og Læreren i Vrads havde en stor Børneflokk, og hans Kone var i mange Aar sengeliggende af en alvorlig Sygdom. Han kunde ikke klare sig og henvendte sig til Sogneraadet. Dette henviste ham til den frivillige Fattigkasse, og han fik af den i tre Aar, for Resten alt, hvad der var i den.

Det syntes Folk ikke om, og Sogneraadet blev tvunget til at indstille denne Hjælpsomhed.

Sogneraadet havde et *Valgsprog*, som det nøje fulgte i den Periode, hvor et Par myndige Mænd havde den egentlige Indflydelse; de to Mænd var Gaardejer, senere Kromand Niels Nielsen i Velling og Plantør Stæhrmose i Hjøllund. Valgsproget var dette:

»Sogneraadet lader sig ikke tvinge!«

Jeg var fuldt paa det rene med, at de Mænd vilde være haarde Negle for mig at nappes med, og jeg havde allerede tilegnet mig den Sandhed: Folkegunst er ikke at lide paa! Man vil derfor let forstaa, at jeg nøje overvejede, før jeg søgte om Lønforhøjelse.

Da modtog jeg — faa Uger efter Aggers Henvendelse — gennem Provst og Præst en Skrivelse fra Ministeriet, der paalagde mig at skaffe en Mand til at besøge *Gymnastikundervisningen* eller søge om Fritagelse for dette Fag. Jeg indsaa da, at nu maatte jeg vove Forsøget, prøve de alvorlige Forhandlinger om en Lønforhøjelse og se, om jeg kunde bryde de to Skanser: *Fatigkassen* og *Sogneraadets Ubetvingelighed*.

Prøven vilde blive haard, vidste jeg; men jeg besluttede mig til at vove den.

*

*

*

Jeg indgav da Ansøgningen om en Lønforhøjelse, saa at Pengelønnen maatte blive 600 Kr.

Jeg skrev, at Indtægterne altid havde været smaa og — paa Grund af den stedse dalende Kapitelstakst — mindskedes Aar for Aar, saa Pengelønnen nu var under 400 Kr. Foruden havde jeg Bolig (endnu for ugift), tre Favne Brænde og $\frac{1}{2}$ Skæppe Land Have. Embedets Reguleringssum, som var 583 Kr., bad jeg om at faa forhøjet til 800 Kr. Min Ansøgning drejede sig altsaa om en aarlig Forhøjelse paa 217 Kr.

Jeg fremhævede iøvrigt, at jeg var gift og havde syv Børn. Skolens Børneantal var steget fra 33 til 67. Til Slut bemærkede jeg, at dersom jeg ikke kunde faa denne Lønforhøjelse eller et tilsvarende personligt Tillæg, maatte jeg bede mig fritaget for *Gymnastikundervisningen*.

Selv fandt jeg, at min Ansøgning var meget uskyldig. Den gamle, rare Pastor Moth mente det samme; der kunde intet foruroligende findes i den Ansøgning! Han anbefalede den og lod den gaa til Provst Schaumburg, der straks sendte den til Sogneraadet og bad om dets Erklæring.

Men her virkede Ansøgningen som en Brand i en fyldt Kornlade.

Sogneraadet blev opbragt. Det var dog noget af det forsmædeligste, man kunde tænke sig.

Det vedtog straks at gaa saa kraftigt frem mod mig som muligt. Løntillæget kunde der ikke være Tale om, og iøvrigt skulde de nok enes om en Maade at stække mig paa. Takket være min legemlige Svaghed var jeg jo ikke uangribelig.

Jeg fik Underretning om Stillingen, og jeg vidste, hvad det gjaldt, saa jeg gjorde alt optænkeligt for at faa Amdsraadet og Ministeriet stemt for at støtte mig.

Sagen kom snart for i Skoleraadsmødet. Tre Medlemmer, deriblandt Grev Frijs og Folketingsmand Jensen Toustrup, stemte for Løntillægget. Jens Busk og Pastor Konradsen stemte imod. Resten undlod at stemme.

Men Sogneraadet virkede ogsaa.

Det fik en Artikel mod mig optaget i »Horsens Folkeblad«, og det forfattede en Klage over mig. Denne Klage skulde saa underskrives af alle Beboerne i Skoledistriktet. Selve Ordlyden af Klagen fik jeg ikke; men jeg fik at vide, at man angreb min noget ureglementerede Undervisningsform og det Forhold, at jeg i Skolearbejdet tog Hjælp af min Hustru og mine Sønner.

Beboerne kviede sig ved at skrive under. Den ene efter den anden kom op til mig og bad mig trække Ansøgningen tilbage; saa vilde de paa anden Maade skaffe mig større Indtægter. Men jeg sagde nej. Det var for silde at tale om det.

»Ja, men saa kan det jo gaa Dem meget galt!« indvendte de.

»Det er jeg ogsaa klar over!« sagde jeg.

*

*

*

Mens Sagen var paa det vanskeligste Punkt, traf min Broder Hans Buch i Brædstrup nogle af Sogneraadsmødlemmerne, deriblandt min tidligere saa gode Ven Ejlersen i Vinding, som i mange Aar sad i Skolekommissionen, og som altid havde sagt, at han var glad ved hvert Besøg i min Skole.

»Hvad er nu det, I har for derovre med min Bror?« spurgte Hans Buch.

»Det skal vi nok passel« sagde Eilersen.

»Da passer det ringe sammen med, hvad I ellers har fortalt om ham og hans Skole, naar man før har truffet jer!« blev Hans Buch ved.

»Det skal jeg nok forsvare! Kom du nu med herind!« sagde Eilersen; de gik ind paa Centralhotellet, og da de var bænket der, sagde han videre:

»Der er ingen af vore Lærere, vi har været saa imødekommende mod som Kjær i Løve. Hver Gang han har søgt os om noget, har han faaet det. Og saa kommer han nu og vil have Løntillæg.«

»Aa, du kan vel ogsaa godt lide at have nok at leve af. Mon du ikke ogsaa kunde lide at faa Løntillæg? Men du faar bare ikke noget. Og jeg synes nu, det er svært, at saa klogt et Sogneraad som det, I sidder i, gør alt det Væsen. Det ser ikke godt ud, og saa hjælper det jo alligevel ingenting, for min Bror faar nu det Løntillæg, han har søgt om!«

»Ja, men vi er nødt til det for Kommunens Skyld. Folk kan ikke lide at give Lærerne Lønforhøjelse!«

»Det kan jeg slet ikke forstaa! I har jo et Valgsprog, og efter det ved jo baade du og jeg, at I ikke bryder jer en Døjt om, hvad Folk siger, naar der er noget, I vil sætte igennem. Det har vi jo nylig læst i »Folkebladet!«

Naa — saa endte det med, at de alle stak i at le og klinkede med hinanden.

— — —

Som sagt ved jeg ikke, hvorledes Adressen mod mig var affattet, og jeg ved heller ikke, hvor mange der skrev under. De fleste gjorde det vel. Det undrede mig, at en eneste kunde det, da de alle ellers erklærede sig tilfredse med mig.

»Jo—o,« sagde et Sogneraadsmlem, jeg drøftede Sagen med, »naar det gælder Penge, saa er der »sandeligen« ingenting, der kan holdel!«

»Naaja,« sagde jeg, »saa er der jo ikke andet at gøre end at prøve, hvem der er den stærkeste.«

Hvad der i det hele taget gjorde, at de kunde faa Folk til at skrive under, var Truslen om at huske de genstridige ved Skat-
teligningen, og den kunde ordentlig »sætte Kys« i Kroppen paa
dem.

Jeg henvendte mig til Formanden for den stedlige Kreds af
Danmarks Lærerforening, Lærer *J. Petersen* i Føvling ved Bræd-
strup, den senere saa kendte Mejerimand og Ejer af *Aastrup-
gaard*, nu Bankdirektør i Brædstrup. Jeg satte ham ind i Sagen
og holdt ham underrettet om dens Gang. Han indberettede
Sagen videre til Hovedbestyrelsens Formand *Emil Sauter*, der
gik til Ministeriet. Samtidig gjorde han Ministeriet bekendt
med vedkommende Sogneraads Holdning over for Lærerne i
det hele taget: at Læreren i Vrads havde maattet tage Under-
støttelse af den frivillige Fattigkasse; at Lærer Agger i Hjøllund,
som det havde givet et Stykke Sandjord, ikke kunde faa det til
at bygge det nødvendige Udhus til en Ko og den Smule Avl!

Mod Agger var der forøvrigt ogsaa en Adresse i Gang, fordi
han forlangte det lille Udhus. En Mand gik rundt i Skoledis-
triktet med en Adresse og samlede Underskrifter. En af Be-
boerne tog en Afskrift og lod Agger se den.

»Den er god,« sagde Agger, »kør blot videre med den, og lad
bare Folk skrive under paa den, det vil give Sogneraadet An-
seelse.«

Han morede sig kosteligt over al den Hurlumhej.

Agger var en i legemlig Henseende meget svag Mand, men
brav og ærlig og en fast Karakter, der aldrig veg tilbage for en
Kamp for sin Ret og sin Ære. Striden om Udhuset var ham
imidlertid kun en Fornøjelse — især da jeg var stillet lige med
ham.

Jeg derimod tog Situationen i fuldt Alvor og filosoferede
meget over den.

*

*

*

Sogneraadet vilde ikke lade sig tvinge, og det vilde ikke have Udgifter til Skolevæsenet. Ellers var det ikke saa nøje regnende. Men her nyttede Principperne intet. Ministeriet paa lagde Sogneraadet at bygge et Udhus til Aggers Skole i Hjørlund og at forhøje min Løn med 217 Kr., saa Løve Lærerebedes aarlige Indtægter blev 800 Kr., og det afviste alle Skrivenerne.

Dermed var den Kamp og Strid til Ende. Den havde været i noget over to Maaneder, men havde givet mig megen Menneskekundskab.

Den 1. Juli 1888 kom Sogneraadskassereren for Bryrup Sogn og betalte mig min Kvartalsløn og Forhøjelsen fra 15. Juni — det var 9 Kr. 50 Øre.

Vi drak Kaffe og snakkede hyggeligt om mangt og meget, kun ikke om Lønforhøjelsen.

Min Skole gik nu sin Gang som tidligere. Kun blev det mig paalagt at sørge for Gymnastikundervisning. En yngre Mand, Postbud, der havde været Gymnastiklærer i flere Vintre for Ungdommen i Bryrup Sogn, og som ogsaa havde undervist Børnene i Velling Skole, overtog Gymnastikundervisningen og underviste Børnene hver Postdag, naar Vejret var til det.

Senere overtog mine Sønner denne Undervisning.

ROLIGE AAR

Lønforhøjelsen, der medførte, at jeg fik 100 Kr. mere i Stats-tilskud, var en Forbedring, der kunde mærkes, og nogle Aar senere kom der en ny Forbedring fra Rigsdagen. Højre vilde ikke gaa med til at lægge den Byrde paa Lærerstanden, at Lærerne, naar de søgte et Embede, skulde gaa rundt og fremstille sig for Sogneraadsmedlemmerne og Skoledistriktets Beboere. Venstre derimod holdt paa, at Folket skulde have Ret til at beskue Varerne. Konseilspræsident *J. B. C. Estrup* var ivrig mod Venstre her; han indsaa, at mange Lærere vilde lide for meget derved. Der-

for kom han med det Forslag, at der skulde bevilges 100,000 Kr. mere til Statstilskud til Lærerne; men de Lærere, der i en længere Aarrække havde siddet ved smaa Embeder, skulde have saa meget forud, som deres Embeders Indtægter var under 1100 Kr., derefter skulde de dele lige med de andre.

Folk blev efterhaanden venlige mod mig igen. Men helt som før følte jeg mig aldrig. Lønkampen gav dog ikke Anledning til Debatter, kun til ubetydelige Bemærkninger.

I Eftersommeren 1888, kort efter Stridens Afslutning, visiterede Provst Schaumburg Skolerne i Vinding Pastorat. Der afsluttedes i *Vinding* Skole, og Lærer Dinesen har refereret følgende Ordskitte om min Sag:

Provst Schaumburg henvendte sig til de tilstedeværende Medlemmer af Skolekommission og Sogneraad og sagde:

»Jeg forstaar ikke, at der kunde blive rejst en saadan Modstand mod Lærer Kjær i Løve, fordi han søgte den Smule Tillæg, al den Stund De ellers alle her til enhver Tid har omtalt ham saa fordelagtigt; thi ingen Lærer her i Provstiet har i min Fungereingstid faaet en saa rosende Omtale af Skolekommissionen, Sogneraad og Beboerne i Skoledistriktet for sin Lærervirksomhed som netop Kjær.«

»Ja, han er jo meget flittig og paapassende!« sagde en stilsfærdigt.

»Han er en særlig begavet Lærer!« sagde Provsten. »Det hører man jo straks, saa snart man kommer ind i hans Skole!«

— — —

Paa Sogneraadets Møde i December, hvor Skatten blev paa-
lignet, blev jeg sat betydeligt op i Formueskat. Jeg skrev da til Sogneraadet, at man nu havde sat mig for højt op; men jeg vilde dog indrømme dem, at dette var det forstaaeligste og det fornuftigste, de havde gjort i hele den Sag om min Lønning; thi for dette Skridt var der dog en Smule Grund.

*

*

*

Den 10. Januar 1889 blev vort yngste Barn, en Søn, født, og vi havde da 6 Sønner og 2 Døtre en liden Tid. En halv Snes Dage efter fik vi en smitsom Sygdom i Huset. Vor Tjenestepige og fem af vore Børn var haardt angrebne af den ondartede Halssygdom Difteritis, som Lægerne paa den Tid endnu ikke havde faaet Magt over.

I første Halvdel af Februar 1889 døde tre af vore Børn: Sigrid 7 Aar, Sigurd $5\frac{1}{2}$ og Sigvald 4 Aar gl. Det var sunde, vel-skabte og vakre Børn, i alle Maader saa haabefulde, som Børn i den Alder kan være; især Sigurd havde vist sig i Besiddelse af ualmindelige Evner; han havde kunnet læse et Par Aar og var saa langt fremme i Regning, at jeg aldrig har tænkt mig det muligt for et Barn paa $5\frac{1}{2}$ Aar; han var saa vidt fremme som jævnt begavede Børn paa 10 Aar.

Skolen var lukket i 3 Maaneder, fra 1. Februar til 1. Maj. I Distriktet hærgede Sygdommen ogsaa, og tre Børn døde.

1. Maj kom Skolen atter i Gang og gik med fuld Kraft som før Striden. Men jeg kunde dog ikke taale at være i Skolen. Nu havde jeg imidlertid mine tre ældste Sønner til Hjælp, lige som de ogsaa kunde støtte deres Mor.

1893 kom Nummer tre, *Gunnar*, over til min Søster Petrea og Kobbernagel i Aashøj Skole ved Køge, i hvis Realskole han gik til 1896; da kom han til København for at gaa paa Latin-skole.

1896 kom de to ældste paa Jellinge Seminarium, og den ældste, *Christen* Jensen Kjær, tog Skolelærereksamen i 1899. Samme Aar blev *Gunnar* Student. 1900 tog den anden Søn, *Mads Kristjan* Kjær, der paa Grund af Sygdom havde været borte fra Seminariet et Aar, Eksamen. *Gunnar* blev det Aar cand. phil.; seks Aar senere blev han polyteknisk Kandidat: Bygningsingeniør.

De kom alle straks i fuld Virksomhed.

*

*

*

Den 7. September 1898 var det 25 Aar siden, jeg kom til Haurum. Paa den Dag fik jeg Besøg af de tidligere Friskolefolk fra denne By, og de overrakte os smukke Mindegaver af Sølv. Den 13. August 1901 havde vi Sølvbryllup, som vi ønskede at fejre i Stilhed; men ogsaa den Dag fik vi mange og værdifulde Gaver fra Haurum, fra Løve og fra Familien.

Den 6. Maj 1904 kunde jeg fejre mit 25. Aars Jubilæum som Lærer i Løve. Skolen blev pyntet, og det blev en Festdag for Kolleger og for Distriktets Beboere; der var Fællesspisning, Taler og Sang, og jeg fik en Mængde smukke og kostbare Gaver.

Aaret forinden, i 1903, havde jeg dog faaet det, der næsten var det allerbedste af alt, hvad jeg fik i Løve: *en brugelig Kakkellovn i Skolen*. I 24 Aar havde jeg døjet med en ganske umulig gammel Jernkasse, som var kasseret en Snes Aar, før den ny kom i Stedet. Maaske havde jeg ikke lagt fornødent Pres paa; men jeg troede egentlig, at Fejlen var Skorstenens. Forholdet var imidlertid det, at jeg kunde være rask hele Sommeren; men naar Kulden kom, blev jeg straks syg i Skolestuen, hvor den gamle Kakkellovn kun gav Røg eller Straalevarme.

Endelig gav Provsten Sogneraadet et Paalæg, det ikke kunde komme udenom, og jeg fik da en ny Kakkellovn, en dyr og god, af nyeste Konstruktion. Det gav Forandring. Nu var der intet i Vejen, og jeg kunde taale at være i Skolen hver eneste Dag, Vinter og Sommer, og jeg befandt mig vel derved. Jeg har næppe holdt Sengen en eneste Dag i de fire sidste Aar i Løve.

Havde jeg vidst, hvad en god Kakkellovn betød for mig, havde jeg gerne selv ofret et Par Hundrede Kroner paa den Ting en Snes Aar i Forvejen.

*

*

*

Da jeg havde været Lærer i Løve i 28 Aar, da vore tre ældste Sønner var i gode Stillinger, og de to yngste, en Datter paa 19 og en Søn paa 18 Aar, skulde ud blandt fremmede for at dyg-

tiggøres hver til sin Livsgerning, besluttede jeg mig til at søge min Afsked. Jeg var langtfra udslidt; men jeg ønskede ikke at blive gammel i Løve, at blive aflægs, og jeg mente tilmed, at en Flytning maaske kunde være heldig for mig.

Min Ansøgning blev bevilget, og min Efterløn blev 1066²/₃ Kr. Vi besluttede os til at flytte til Tørring St., og min Kone rejste derhen og købte os en lille Ejendom i Gl. Tørring, et nyt Hus med Have, som i alle Maader kom til at passe os.

Den 18. Oktober forlod vi Løve Skole, hvor vi havde oplevet saa meget, baade det, der var alvorligt, og det, der var godt og glædeligt. Ni af Gaardmændene i Løve kørte for os, og vi kom godt og vel til Tørring med alle vore Ejendele.

Endnu var jeg dog ikke færdig med Løve.

Der kom et lille Efterspil, som især Præsten, Pastor *Terkelsen* i Vinding, var Mester for. Den gamle Pastor Moth var forlængst borte og død, og i Mellemtiden havde vi haft Præsterne *Haugaard* og *Hansen*.

Sidste Gang Pastor *Terkelsen* holdt Eksamen i Løve Skole, mens jeg var Lærer der, sagde han, at han havde talt med alle de Mænd, der i de sidste 28 Aar havde haft Sæde i Skolekommissionen, og alle sagde de, at Løve Skole til enhver Tid stod godt. Præsten fremhævede det, som om der laa noget bag.

Kort efter blev det fortalt mig, at man fra højere Steder havde forhørt sig om mig paa Herredskontoret i Brædstrup. Man ønskede at vide, om jeg var vel anskrevet der. Jeg anede ikke, hvad Meningen var med dette; jeg tænkte, at det maaske stod i Forbindelse med Pensionssagen.

Men en Tid efter, at vi var kommen til Tørring, bragte Bladene Meddelelse om, at jeg var bleven benaadet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn, og kort efter fik jeg fra Provst *Larsen* i Nørre Snede Tilsigelse om at møde i Tørring Kommuneskole den sidste Søndag før Jul, Kl. 5.

Der mødte vi saa, min Kone og jeg. Præsten holdt en lille Tale til mig og hilste mig fra Stiftamtmanden, Hr. Kammerherre *Dreyer* i Skanderborg, og saa fæstede han Sølvkorset paa mit Bryst.

Vor yngste Søn, Førstelærer Kruse med Frue, Driftsbestyrer, senere Folketingsmand *Stensballe* og Pastor *Ebbesen* var der ogsaa og overværede den alvorlige Handling.

Derefter spiste vi til Aften i vort eget Hjem.

Rundt om fra fik jeg i disse Dage Hilsener og Lykønskninger.

Min Broder, Overlærer Kristian Kjær i Kolding skrev, at det glædede ham. Den Hædersbevisning havde jeg fortjent; men *min Kone burde have haft Fortjenstmedaillen*, og det var ikke ment som en Spøg.

PENSIONIST OG FRISKOLELÆRER

Men Pastor Terkelsen havde ikke alene sørget for, at jeg blev Dannebrogsmænd.

Han lagde Tingene saaledes til Rette, at jeg kunde blive godt hjemme i Tørring, idet han henvendte sig til nogle af vore Venner der i Byen og sagde, at nu maatte de sørge for, at jeg ikke kom til at sidde uvirksom; for saa vilde jeg falde sammen. Jeg maatte absolut have nogle Børn at læse med.

Og det fik jeg da ogsaa omtrent med det samme.

Fra de Hjem, jeg kendte, fik jeg fire Elever, og med dem begyndte jeg allerede Ugen efter, at vi var kommet til Tørring; det var den 24. Oktober 1907. Den første November kom der to til, saa jeg havde seks. Men da mine gamle Elever fra Friskolen i *Haurum* hørte, at jeg havde begyndt en Skole, sendte to af dem mig deres Sønner; de kom med Toget hver Søndag. De var elleve Aar, da de begyndte, og blev hos mig, til de blev konfirmerede.

Da der i Marts 1908 var afholdt Foraarseksamen i Tørring Kommuneskole, kom Præsten og Lærerpersonalet ned til mig og holdt Eksamen over mine Børn, og flere af Byens Folk kom ogsaa, saa Huset blev fuldt. Snart efter havde jeg 10 Elever og fik Skolen anmeldt som Friskole.

Netop denne Vinter havde Rigsdagen vedtaget den ny Lærerslønningsslov, Loven af Maj 1908, hvori »Paragraf 8« findes; men i den var tillige Friskolerne betænkt — *Klaus Berntsen* havde jo Sæde i den da siddende Regering. 110,000 Kr. skulde aarlig fordeles mellem Landets Friskoler. Af disse Penge fik jeg min aarlige Understøttelse, første Gang 140 Kr., sidste Gang 405 Kr. Beløbets Størrelse rettede sig efter Skolens Børneantal. Understøttelsen sammen med Skolepengene — et Par Kroner om Maaneden af hver Elev — gav en god Forhøjelse af den lille Pension.

Vi blev snart godt hjemme i Tørring. Vi havde faaet et godt Hus med en dejlig Have, og vi havde alt, hvad vi havde Brug for, et Par Skridt fra Døren.

Skolestuen var lun, og Kakkelovnen, der spiller saa stor Rolle for mit Velbefindende, var god. Hver Morgen Klokken godt syv, forlod jeg Sengen, og jeg holdt ud i Skolen til Klokken fem om Eftermiddagen.

Jeg agiterede ikke for min Skole. Jeg henvendte mig ikke til Hjemmene for at faa Elever. Men jeg fik stadig flere og flere, ogsaa af Kommuneskolens og Realskolens Elever. Da der var gaaet et Par Aar, havde jeg to Klasser paa ialt 33 Elever — i Alderen 6—14 Aar. Min Datter *Dina* hjalp mig; men da hun blev gift i Efteraaret 1911, maatte jeg klare Skolen alene.

Kommuneskolens Lærere stillede sig venligt over for mig. Vi omgikkes daglig, og der var den bedste Forstaaelse. Realskolens første Ledere tog sig ikke Sagen nær; de arbejdede i Stilhed og aad deres eget Brød; men de senere var ikke saa glade for min Skole; de trængte til Elever for at holde deres egen Skole oven Vand.

I 1913 blev jeg meget syg. Min Datter kom da hjem fra Vinderup og passede min Skole, til jeg atter blev rask; men Sygdom havde svækket mig meget; det anstrengte mig at undervise, og jeg var hæs hver Aften.

Den 13. November 1915 fyldte jeg 70 Aar.

I den Anledning holdt man en Fest for mig i Tørring For-

samlingshus, hvor ca. hundrede Mænd og Kvinder var forsamlede. Der blev drukket Chokolade og Kaffe, blev sunget og holdt Taler, og vi fik adskillige Gaver. Det var en festlig Dag.

Endnu et Aar fortsatte jeg min Skole.

Lørdagen den 23. December 1916 holdt jeg Skole for sidste Gang og tog derefter Afsked med mit sidste Hold Skolebørn, der overrakte mig et Sølvbæger med Inskription. Denne Gave var jeg meget glad for. Jeg har ogsaa et andet Sølvbæger; det har jeg faaet paa et Dyrskue i Brædstrup for udmærket Hønsæavl.

I henved ti Aar havde jeg været Friskolelærer i Tørring og haft en aarlig Indtægt derved paa ca. 800 Kr., en god Hjælp til Pensionen, som — da jeg fyldte 70 Aar — af Skanderborg Amtsskoleraad blev forhøjet til 1200 Kr. Med Dyrtdstillæg og andre Tillæg har jeg noget mere, og det kan Mor og jeg nok leve af; men det forslaar ikke bedre, end 600 Kr. forsløg for 25 Aar siden. Heldigvis bor vi husfrit; for da Obligationskursen var saa lav i 1915, betalte jeg al Gælden paa Huset i Kreditforeningen.

Løve har jeg stadig Forbindelse med. Vi faar ofte Besøg af gamle Elever og Venner. I 1917 besøgte jeg Byen, hvor kun faa af de gamle er tilbage. De viser mig megen Velvillie og indrømmer gerne, at jeg i de 28 Aar var deres Børn en god Lærer og Kommunen en billig Embedsmand. Min gamle Skole der havde i de forløbne 10 Aar haft fire Lærere.

Jeg har været Lærer i 44 Aar, 15 $\frac{1}{2}$ i Friskoler, 28 $\frac{1}{2}$ Aar i Folkeskolen. I de 36 Aar har jeg kun kunnet føres om i min Rullestol.

Da jeg — 71 Aar gl. — gav helt op, var jeg ogsaa slidt op. Saa meget, at jeg ikke har savnet Skolen. Hvilen gør mig kun godt. I de sidste Aar har jeg skrevet disse Erindringer — for mine Børn, den øvrige Slægt og vore Venner.

Vore to ældste Sønner er fødte i Haurum. De er gaaet i mit Fodspor. Den ældste er Inspektør og Førstelærer i Assens Ce-

mentby ved Mariager Fjord. Om et Aarstid kan han holde 25 Aars Jubilæum ved sin Skole. Han er gift med en Gaardmandsdatter, *Christiane Thisted*, der fra Byen; de har en tretten Aar gammel Datter *Gudrun*. Den næstældste Søn er Lærer ved Skolevæsenet i København. Han holder meget af at skrive; han har i mange Aar skrevet om Skolespørgsmaal i »København« og har ogsaa skrevet et Par Bøger; han har hjulpet mig med disse Erindrings Udarbejdelse. Han har en Adoptivsøn: *Poul Martin*.

De øvrige Børn er fødte i Løve. Nummer tre, *Gunnar*, som er cand. polyt., er Afdelingsingeniør ved Nordsjællands Elektricitetsværk. Han er gift og har to Børn: *Mogens* og *Eva*. Den næst yngste, *Dina*, er gift med Snedkermester *Aage Uhrskou* i Vinderup; hun har tre Sønner: *Jens Jakob*, *Ulrich* og *Sigurd*. Vor yngste Søn, *Sigurd Sigvald*, er Farmer i Minnesota, i *Austin*. Han rejste derover i 1911 og havde Held med sig. Han har skrevet flittigt til os, saa vi har kunnet følge ham hele Tiden derovre. I 1917 var han hjemme paa et Besøg i to Maaneder. Han blev gift i 1916 med en Amerikanerinde, født af danske Forældre. De har en Datter: *Lona*.

I det kommende Efteraar fylder jeg 78 Aar. Jeg er nu Slægtens ældste, dens *Patriark*.

Jeg er en træt, gammel Mand, men føler mig vel tilpas og kan følge med i alt, der sker om mig. Jeg har daglig haarde Smerter i Nerverne i det amputerede Ben; det er, som bliver jeg knebet med gloende Tænger. Heldigvis er der Ophold, og da har jeg det meget godt. I Sommersolskinsdage kommer jeg lidt ud i min Sygevogn. Jeg faar da et Par Drengene til at trække mig en Tur ud i Byen, og naar jeg kommer tilbage, sidder jeg lidt i Haven og ryger en Pibe. Naar den er røget, trækker min Kone Vognen hen til den brede Bagtrappe, og jeg hiver mig over i Rullestolen. Nu og da kommer et Par af de garderhøje Lærere fra Kommuneskolen og bærer mig ud i Vognen, kører den hen til en eller anden og bærer mig ind og hjælper mig senere hjem igen. Jeg kan sige, jeg har gode Naboer. Det gør én tryk!

Vore Kaar er blide, selv om vi nu er ene.
Alle Børnene er langt borte; men de er i gode Stillinger, og
vi har megen Glæde af dem.

Jeg har faaet en lys og lykkelig Alderdom.

Tørring, 5. Juni 1923.

Følgende Slægtninge har forudbestilt Bogen:

- Fru Marie Buch (tidl. Burgaarde), Kbhvn.
Rentier Anders Peter Kjær, Hatting (tidl. Sandvadgaard).
Fru Kristine Kjær (tidl. Aalum), Kbhvn.
Skoleinspektør M. B. Kjær, Kbhvn.
Fru Johanne Kjær, f. Fenger, Kbhvn.
Skoleinspektør Kr. Kjær, Kolding.
Fru Johanne Kjær, f. Schmidt, Kolding.
Beregner, Dr. phil. Per Kobbernagel, Kbhvn.
Fru Anna Albert-Christensen, f. Kobbernagel, Randers.
Fru Dagny Kock, f. Kobbernagel, Samsø.
Lærer. Cand. phil. Aage Kobbernagel, Kbhvn.
Lærerinde Frk. Thora Kobbernagel, Kbhvn.
Forpagter Jens Frederik Kobbernagel.
Jan Kobbernagel.
Lærer Cand. phil. Frede Kjær, Kbhvn.
Fru Helga Mosbech, f. Kjær, Randers.
Lærerinde Frk. Astrid Kjær, Kbhvn.
Lærerinde Fru Agnes Rasmussen, f. Kjær, Kbhvn.
Gaardejer Kristian Kjær, Hatting.
Tømrerm. Frode Kjær, Kolding.
Tandlæge Gunnar Kjær, Odense.
Købmand Einar Kjær, Aarhus.
Frk. Margrethe Kjær, Kolding.
Else Kjær, Kolding.

Frk. Kristine Buch, Kbhvn.
 Fru Grethe Mathiesen, f. Buch, Kbhvn.
 Fru Dina Uhrskov, f. Kjær, Vinderup.
 Skoleinspektør Christen Jensen Kjær, Assens Cementby, J.
 Ingeniør, Cand. polyt. Gunnar Kjær, Kbhvn.
 Lærer, Forfatter Kristjan Kjær, Kbhvn.
 Farmer Sigurd Sigvald Kjær, Austin, Minn. U. S. A.
 Folketingsmand Niels Andreassen.
 Gudrun Kjær, Assens, J.
 Mogens Kjær, Kbhvn.
 Eva Kjær, Kbhvn.
 Poul Martin Kjær, Kbhvn.
 Jens Jakob Kjær, Uhrskov, Vinderup.
 Viggo Kjær, Hatting.
 Ellen Kjær, Hatting.
 Knud Erik Kjær, Kbhvn.
 Sygeplejerske, Frk. Valborg Asklov, Aarhus.

Endvidere har følgende modtaget Bogen:

Danmarks Lærerforening.
 Vice-Skoledirektør H. A. Svane, Kbhvn.
 Forfatteren Skoleinspekt. Kappel Bøcker, Kbhvn.
 Borgmester, Dr. phil. Ernst Kaper, Kbhvn.
 Købmand Otto Voss-Christensen, Kbhvn.
 Vice-Skoleinspektør V. Herlev, Kbhvn.
 Skoleinspektør Kjeld Erichsen, Kbhvn.
 Skoleinspektør P. Kock, Kbhvn.
 Lærer Ernst Gehl, Kbhvn.
 Lærer Ludvig Petersen, Kbhvn.
 Forfatteren Hans Kyrre, Kbhvn.
 Minister Klaus Berntsen, Kbhvn.
 Vice-Skoleinspektrice Gerda Schaumburg, Kbhvn.
 Forfatteren Marius Dahlsgaard, Nykøbing M.

- Forfatteren Valdemar Kierkegaard, Gentofte.
 Bankdirektør J. Petersen, Brædstrup.
 Købmand Chr. Agger, Kbhvn.
 Ingeniør, Cand. polyt. Jens Erle, Kbhvn.
 Redaktør H. Witzansky, »Ill. Tid.«, Kbhvn.
 Overlærer A. Sunesen, Tørring.
 Proprietær P. Skrubbeltrang, Tørring.
 Sognefoged J. C. Jensen, Løve.
 Gaardejer Sofus Andersen, Vinding.
 Dansk Skolemuseum, Kbhvn.
 Lærer, Cand. theol. J. Moustén, Kbhvn.
 Lærer Asbjørn Uhrskou, Kbhvn.
 Inspektør S. Thisted, Cementfabrikken »Dania«, Assens J.
 Overlærer Th. Herlev, Frbrg.
 Forfatteren Herman Jensen, Kbhvn.
 Provst Schaumburg, Holte.
 Frøken Augusta Fenger, Kbhvn.
 Seminarieforstander P. J. M. Winther, Silkeborg.
 Gaardejer Hans Jepsen, Tørring.
 Pastor R. J. Haugaard, tidl. Vinding.
 Pastor Ebbesen, tidl. Tørring.
 Læge D. Vestergaard, Vejle.
 Gaardejer Jakob Therkelsen, Haurum.
 » Jens Pedersen, Hornborg.
 » Peder Sørensen, Hornborg.
 » Jens Therkelsen, Haurum.
 » Søren Therkelsen, Vinten.
 » Niels Therkelsen, Lund.
 Vice-Skoleinspektør Elieser Ulrichsen, Kbhvn.
 Københavns Kommunelærerforening.
 Lærer Rudkøbing, Tørring.
 Lærer Frode Kristensen, Tørring.
 Bestyrerinde Anna Ring, Grundtvigs Hus, Kbhvn.
 Lærer Einar Jensen, Kbhvn.
 Pastor Herman Larsen, Kbhvn.

Fru Julie Davitzen, Kbhvn.

Lærer Kjartan Andersen, Kbhvn.

Lærer O. C. Nielsen Egby.

Forfatteren Niels K. Kristensen, Kbhvn.

Forfatteren Carl Gandrup, Kbhvn.

Redaktør, fhv. Overlærer Hans Rasmussen, Kbhvn.

Seminarielærer Marius Sørensen, Jellinge.

Forfatteren Jeppe Aakjær, Jenle.

Lærerinde, Frk. M. Vestergaard.

Pastor T. Terkelsen, Gelsted.

